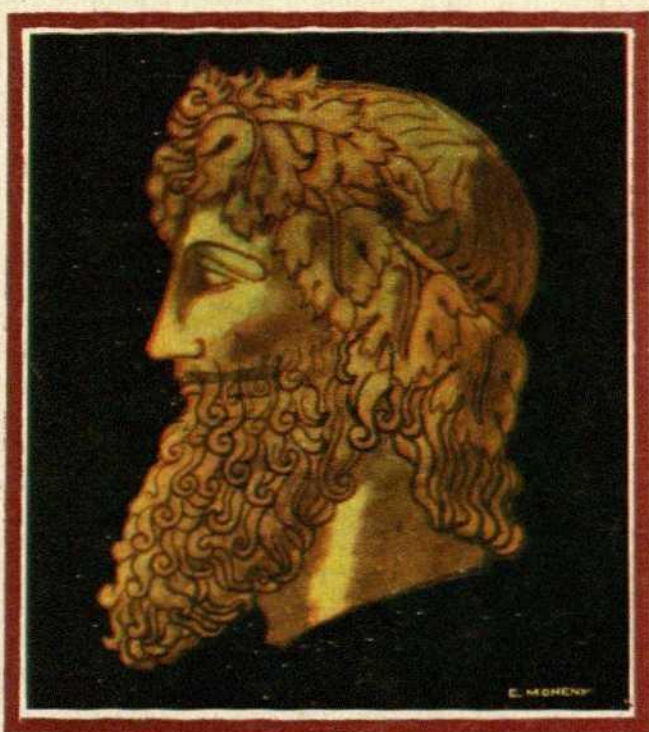

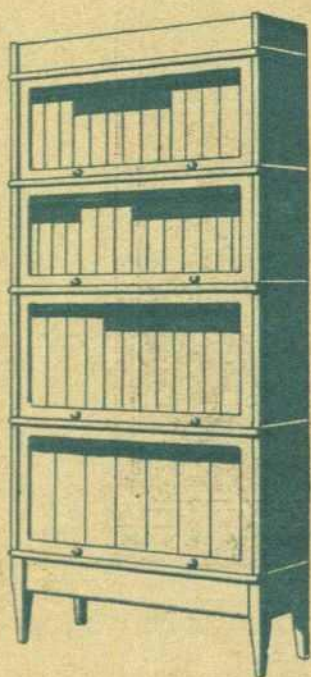
BACCHVS

Mes de Setembre
Núm. 57.
Any 1922.

D'ACÍ i D'ALLÀ

LLIBRERIA YORKI

La llibreria «Yorki» és la que li convé més a vostè

25 **V**OSTÈ no forma la seva biblioteca ni tampoc el seu arxivador comercial, d'una sola vegada; una cosa i altra s'adquireixen amb el temps i a mida que les necessitats ho recomanen. Per això és la nostra llibreria la que més li convé, perquè amb ella s'evita l'embalum d'un moble, inútil en sa major part, així com tampoc ha de desemborsar altra quantitat que la més precisa de moment.

50'75 Si es decideix a ensajar el sistema de llibreria «Yorki», segurament en quedarà satisfet com tots els que fins avui la utilitzen.

Pls. 241'50

PREUS DE LA LLIBRERIA «YORKI»

	Alçària	Fons	Llargària	Pessetes
Sòcol	17	39	81	15'50
Cornisa	8	34	81	25'00
Llibreria	24	24	75	49'75
"	31	24	75	50'75
"	35	35	75	54'50
"	40	35	75	58'00

Les mides de les llibreries són interiors

DE VENDA:

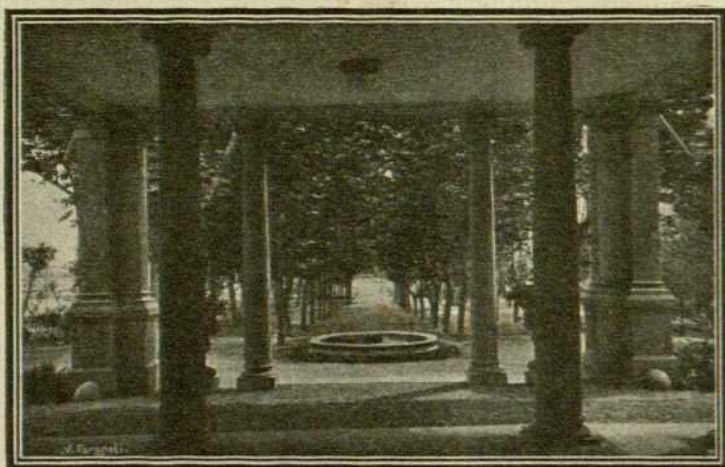
Casa REIG: CONSELL DE CENT, 351
(locant al Passeig de Gràcia) — Teléf. 4438 A.

FAN PRODIGIS!!

LES AIGÜES DEL

BALNEARI «TERMAS ORION»

DE SANTA COLOMA DE FARNÉS

Termals, alcalines, fluorurades, litfiques, polimetàl-
liques i radio-actives

ACCIÓ

{	1. ^a	Sedants del sistema nerviós.
	2. ^a	Estimulants de la nutrició.
	3. ^a	Remineralitzadores i tòniques.
	4. ^a	Antifermentatives i desinfectants.

Excel·lent servei de banys. Cuina selecta. Producció de gel. Habitacions nefes, amb llum elèctrica, calefacció i aigua corrent. Dos correus diaris. Telèfons i telègraf. Recader.

INFORMES A BARCELONA:

D. Dalmau, València, 245

Correspondència: MANUEL BURCH, Apartat n.º 1. — Santa Coloma de Farnés

D'ACÍ I D'ALLÀ

MAGAZIN MENSUAL
 IGNASI TORCH I TORRES
 :: DIRECTOR ::
 EDITORIAL CATALANA
 ESCUDERERS, 10 BIS
 :: BARCELONA ::

SUMARI

11 de setembre de 1714, *Carles Gili* — Impressions de viatge: La Passió a Obertammargau, *Francesc de P. Blasi*. — Poema d'un matí de setembre (poesia), *Joan Arús*. — Dos patriotes irlandesos, *I. P.*. — L'Exposició de puntes i vanos, *Santiago Marco*. — Liris de platja, *J. Massó Ventós*. — El teatre futurista, *X. X. X.*. — Elogi del raïm (poesia), *Josep M. Casas de Muller*. — Actualitats. — La Residència d'Estudiants de Catalunya, *Puck*. — De la Festa Major de Sabadell. — De la Festa Major de Mollet. — L'Exposició de puntes i vanos a la residència Llorach. — La mort del Mestre Pedrell, *X.*. — L'Escola Superior de Belles Oficis. — Les nostres damiselles. — Torre per vendre, *Henry Bordeaux*, trad. *R. Negre i Balet*. — D'Esport. — La bombolla de savó, *Cesare Giardini*, trad. *Joan Malagarriga*. — La Signora Chiara, *Anatole France*, trad. *R. N. B.*. — La barretina a Provença. — Les tres nits del senyor Rodamillans, *J. Martí Marall*. — La colònia marítima per a infants Vilamar. — Crònica catalana, *X.*. — Suplement artístic: Urna d'argent de Sant Martíria (Banyoles) — Coberta, per *E. Moneny*.

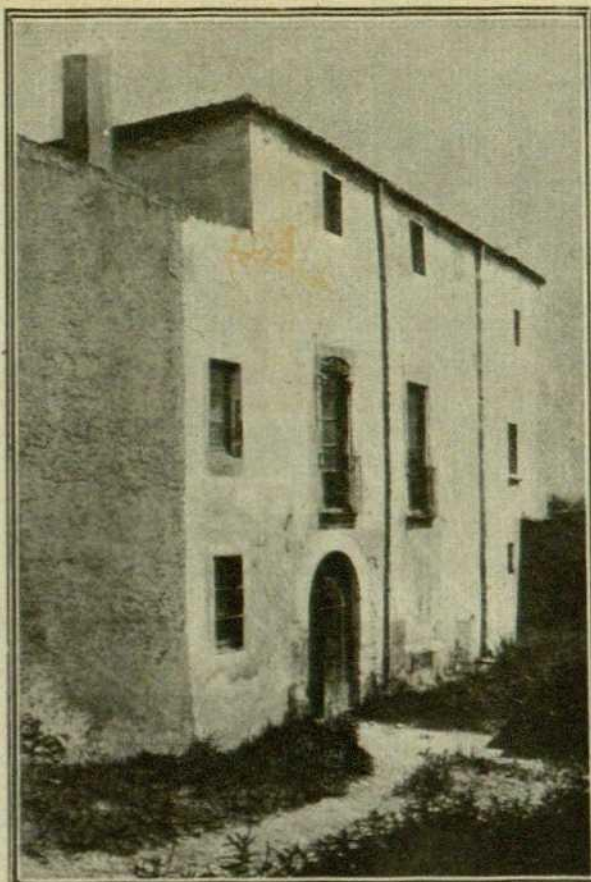

FEARER-22

REDACCIÓ: MALLORCA, entre 257 i 259

Preu: 1'25

**SANT BOI
-- DE --
LLOBREGAT.
CASA ON
MORÍ**

**EL
CONSELLER
EN CAP
RAFEL
CASANOVA,
EL 3 DE MAIG
DE 1743**

A la mort de ^{III} Carles II, rei d'Espanya, pretenien la corona Felip d'Anjou, per part de França, i Carles d'Àustria, per part d'Alemanya. Va ésser elegit en Felip d'Anjou, protestant-ne Catalunya, que volia a Carles de Àustria, puix es recordava de les vexacions sofertes durant el regnat de Felip IV

i creia que Carles d'Àustria respectaria les llibertats pàtries que Felip V trepitjava. Catalunya sostingué la lluita que la història anomena Guerra de Successió, per espai de deu anys, lluitant contra Espanya i França, comptant amb l'ajut que li proporcionava la gran aliança o sigui la unió d'Alemanya, Anglaterra, Holanda i Portugal. Al l'abril de 1711 es rebé la nova de que per defunció d'en Josep, emperador d'Alemanya, era nomenat son successor el seu germà Carles d'Àustria.

11 DE SETEMBRE DE 1714

Aleshores rebé Catalunya una de les més fortes sotregades, puix temia lo que, sens trigar gaire, va passar. Les nacions que componien la Gran Aliança compregueren que oposant-se al domini de França, enfortien a Alemanya, i cansats de tanta lluita, no trigaren en fer les paus.

En el mes de setembre de

1712, Anglaterra pactava amb Espanya i França, retirant les tropes del Principat. Poc després Portugal es separà de l'Aliança, retirant-se les tropes portugueses de Catalunya. I lo mateix va succeir amb Holanda. Catalunya solament rebia ajut de part d'Alemanya, mes això no durà molt, puix després del Tractat d'Utrecht es sapigué que s'havia convingut que les tropes alemanyes abandonessin nostra terra.

Aquest tractat acabà d'enfonsar a Catalu-

Altar de Nostra Dona de la Pietat de l'església parroquial de Sant Bol de Llobregat

on fou enterrat el cos del Conseller en Cap En Rafel Casanova

nya, que quedà sola contra Espanya i França. La situació de Catalunya era perillosa. Pel 30 de juny de 1713 és convocada una junta de Braços, per cert l'última que Catalunya celebrà en ple ús de les seves llibertats. En dita reunió s'acordà continuar la guerra i primer morir abans que avenir-se a la pèrdua de ses llibertats; lluita que es perllongà durant catorze mesos, amb gran inferioritat per part dels catalans.

Feia tretze mesos que Barcelona era assetjada, defensant-se els catalans amb gran braó. Arribà, per fi, el desventurat dia del 11 de setembre. Encara de nit l'exèrcit franco-castellà, compost de 40,000 homes, es llançà com a rabiós lleó contra les muralles de Barcelona i els pocs homes que les defensaven, essencialment uns 8,000. La lluita era acarnissada, la mortaldat horrorosa; les campanes dels cloquers de la ciutat cridaven a tothom a sometent sens parar; mes l'exèrcit enemic s'apoderà de la part de muralla compresa des de Sant Pere a Llevant. El foc continuava en els carrers de la ciutat en línia paral·lela al front d'atac.

Eren les cinc de la matinada i Barcelona

estava voltada per un cercle defocideràbia. El tiroteig no parava i a mesura que s'alçava el dia, el foc era més aterrador.

En la Casa de la Ciutat es reuniren les autoritats, acordant un contraatac general, cridant a tothom a la lluita, de catorze anys en amunt, sots pena de la vida, portant les banderes de Santa

Eulària i de Sant Jordi. A les set del matí es repartiren les forces en tres columnes, avançant contra els assetjadors. El Conseller en Cap, Rafel Casanova, duent la bandera de Santa Eulària, es dirigí a la muralla de Junqueres, conduint a la lluita una massa de ciutadans i les famoses companyies de la Coronela. Els catalans es llençaren amb tal valentia contra l'enemic, que el feren recular, apoderant-se dels horts i monestir de Sant Pere i algunes banderes enemigues. Mes el foc era aterrador, no poguent els catalans resistir per més temps aquella pluja de metralla que els queia damunt. Els nostres perderen algunes de les posicions abans recuperades, però en el Baluart del Portal Nou la lluita fou sagrant, no poguent les tropes franco-castellanes fer recular als catalans. I allí fou quan en el moment més terrible del combat en Rafel Casanova, ferit per una bala, caigué embolcallat amb la bandera de Santa Eulària.

lum 10: «*Als tres del mes de maig del any mil set cents quaranta tres fou enterrat en la Església Parroquial de Sant Baldiri de Llobregat, bisbat de Bar.^{na} en la Tonba de la Capella de nostra Senyora de la Pietat que es del Dr. Joseph Martí Catà, Ciutadà honrrat de Bar.^{na} lo cos del Doctor en drets Rafel Casanova que abitava en la present Parrochia, rebé los Sants Sagraments se li celebrà un ofici ab asistencia de vuit Sacerdots y lo mestre.*»

Descendència d'En Rafel Casanova

En Rafel Casanova es casà amb una humil pubilleta anomenada Maria Bosch. Dels molts fills que tingueren solament ne restava un en l'hora de la sua mort, En Rafel Casanova Bosch, natural de Barcelona i veí de Nostre Senyora del Pi. Aquest es casà amb Clara Vinyals de la Torra, morint a Sant Boi el dia 1 d'agost de 1762, lo seu cadàver fou soterrat en l'Església de Sant Vicens de Sarrià lo dia 3 de dit mes i any. (Arxiu Parroquial de Sant Boi, volum 10, pàg. 181).

En Rafel Casanova Bosch morí també a Sant Boi lo dia 31 de juliol de 1768, lo seu cos fou soterrat en la capella del Roser de l'Església Parroquial. (Avui Parroquial de Sant Boi, volum 11, pàg. 15).

Molts foren els fills de dit matrimoni, essent el primer nét del Conseller, En Francesc Casanova Vinyals, el qual es feu jesuïta.

El següé En Josep Casanova Vinyals, que deixà solament una filla, Maria Lluïsa Casanova Comte, que es casà amb En Josep Antoni de Barraquer i de Llauder; l'únic fruit que deixaren es morí, morint també al cap de poc, Na Maria Lluïsa, casant-se amb segones nocces En Josep Antoni amb Maria Gràcia de Puig i de Metge, perdent-se per part d'en Josep la descendència directa del Conseller.

Altra neboda del Conseller fou Na Gertrudis Casanova Vinyals de la Torra, que es casà amb En Jaume de Omar de la Torra; tingueren

una filla anomenada Maria Teresa Omar de la Torra Casanova, que es casà amb En Josep Soler de la Torra i Martí, perdent-se també la descendència directa d'En Rafel Casanova Comas.

En Josep Casanova Vinyals nat a Sant Boi i batejat el dia 14 de desembre de l'any 1737, essent padrina la sua germana Gertrudis, fou altre nét del Conseller. (Arxiu Parroquial de Sant Boi, volum 7, pàg. 73).

Nét del Conseller fou també En Feliu Casanova Vinyals, nat a Sant Boi i batejat el dia 1 d'agost de 1741. (Arxiu Parroquial de Sant Boi, volum 7, pàg. 101).

Altre nét del Conseller fou En Emmanuel Casanova Vinyals, nat el dia 16 de juny de 1751 a Sant Boi i batejat el dia 19 del mateix mes. Foren padrins els seus germans Josep i Eulària Casanova Vinyals. (Arxiu Parroquial de Sant Boi, volum 7, pàg. 191).

Com es desprèn del paràgraf anterior, Na Eulària Casanova Vinyals fou altra neboda del Conseller. Sembla que la descendència directa d'En Rafel Casanova Comas es perdé ja fa molts anys, essent descendència d'En Francesc Casanova Comas, germà del Conseller, els Casanova que avui dia s'atribueixen tal honor.

Un *de* inadequat

Equivocat es el *de* que s'atribueix a Rafel Casanova, puix ja mai va usar el *de*, firmant-se sempre Rafel Casanova.

En la partida de defunció tan d'En Casanova com del seu fill, sempre es troba escrit Rafel Casanova.

Segons l'historiador Carreras, en Rafel tenia un germà que es deia Francesc i gaudint d'un privilegi militar, usaba el *de*, i d'aquí ve que s'atribueix a son germà Rafel lo que pertanyia exclusivament a n'En Francesc.

CARLES GILI

Sant Boi de Llobregat, agost de 1922.

ANDREAS
LANG
que abans feia de
JESÚS

en la «Passió»
d'Oberammergau
i ara hi fa
de Pere

(Fot. de l'autor
de l'article)

HEU'S AQUI un po-
ble ben origi-
nal, potser únic en el
món. El prestigi acon-
seguit amb els segles
hi aporta gent de tot
el món i a tothom fa
viure per unes hores els
primers temps de la era
cristiana; els hi mostra
la cruesa i veritat del
sacrifici del Redemptor.

De Munich a Obe-
rammergau el viatge és
deliciós. Els esbucacs
de la màquina del tren
i la lentitud de llurs
moviments ens diuen
que la pujada es forta.
Sortegem alteroses
muntanyes de bellesa
encantadora augmen-
tada per la exuberant
flora bosquetana que
purpureja la catifa de
verdor perpètua que
s'estén infinita davant
de nostres ulls. Ara

I M P R E S S I O N S
• • D E • •
V I A T G E

L A

P A S S I Ó

A

O B E R A M -

M E R G A U

voltem un llac d'aigües
tranquiles que la seren-
nor del cel s'hi enmi-
ralla, ara passem per
poblets de cases blan-
ques com la neu, disse-
minades ça i enlà, ara
muntanyes i mes mun-
tanyes fins que es per-
den els gemecs de la
màquina senyalant-nos
que som al pla, en una
vall tranquil·la, fi de nos-
tra viatge.

A la primera ullada
restem encantats. De
la ciutat bulliciosa i for-
tament europea, des-
cendim a un lloc plaent
que tot respira benes-
tar, dulçura i pau ine-
fables. Som a un po-
blet de la vall del Tirol
Bavarès, engalanat de
festa en mig del silenci
de la natura, on les for-
moses camperoles de
pell fina sanejada pels

La "Passió" d'Oberammergau de 1922

Reproducció fotogràfica de dos quadres de la "Passió" d'Oberammergau

freds intensos de l'hivern, de cabellera abundant, rossa i naturalment ondulada rumbegen el clàssic vestit del país; els minyons, d'aspecte sa i simpàtic, llueixen la calça curta fins sobre genolls, mitja de pantorrilla i petit barret amb plumero al darrera o ploma d'oca al costat, i els vells i els joves, i els grans i els xics fereixen estranyament nostra vista amb llur llarga i rossa cabellera que, formant escaients ondulations, reposa senyorivoltament a llurs espatlles. Es part de la indumentària que prenen de la natura per a representar amb més propietat el Drama de la Passió.

Són les set del matí d'un diumenge de juny, dia de representació. El poble bull d'animació i la gent va i ve adalerada. A nostre estatge des de les sis del matí que hi ha tràngul, no n'hi ha per menys: ens allotgem a casa Pere, l'Apòstol de Jesús, i no pot fer tard ni volen deixar-nos desatesos. A les vuit en punt del matí comença el Drama, i ja en som a prop.

La multitud, vinguda de tots els indrets del món, entra al teatre pausadament, amb religiositat encomanada ja pels habitants del poble, tot i fent ben pocs instants que hom els tracta. Fins a quaranta mil persones prenen seient en la grandiosa sala quadrangular coberta per atrevida volta amb armadura de ferro, i ni un crit, ni una empenta s'es dona. Talment som en el temple de l'art religiós, on la ferma voluntat de tot un poble, ens transportarà als temps més transcendents de la cristianitat.

Enfront s'obra immens escenari de l'amplada del teatre; a cel obert, sens vestidors, ni llum artificial, ni apuntador, ni draps que pengin, ni fustes que trontollin. Carrer veritat, arbres naturals, cases sòlides, tenint per fons alteroses muntanyes, estribacions dels Alps. Res d'artifici.

A les vuit en punt la música preludia formosa simfonia com senyal de començament. Nombrós chor de Profetes i àngels entonen bells cants, i entre la presentació de nombrosos quadres plàstics a l'Antic Testament, escenes parlades del Drama i els cants de paraules santes d'arrepentiment, redempció i goig dels Profetes, s'escorra tota l'obra, que inicia el Nou Testament, començant amb el Diumenge de Rams i acabant amb els solemnes cants d'Al·leluia.

La religiositat i cura amb què tot el poble d'Oberammergau representa la Passió és inexplicable; la propietat en els vestits i en els més ínfims detalls és sorprenent; la impressió

general és inesborrable; la demostració descarada de la veritat del sofriment del Màrtir del Gòlgota és esfereïdora. Els ulls s'humitegen ben sovint, el cor accelerat per l'emoció pareix li neixin ales; hom resta complagut, satisfet, al ensems que corprès i aclaparat. Les angúnies del llarg viatge resten sobradament olvidades. Per espai de vuit hores, quatre al matí i altres a la tarda, resten els espectadors atents a una paraula, a un gest, a un cant, descapdellant-se així els 17 actes amb diferents escenes i uns 20 quadres plàstics ricament presentats. I al acabar, quan passen per nostres ulls els tristos i anguniosos moments de Crist en la Creu, les Set paraules, la mort, el devallament; el sol també s'entristeix i troba núvols discrets i oportuns que l'enfosqueixen fins al solemne moment de la Resurrecció. Llavors l'astre rei enjoia novament l'ambient amb ses darrers reflexes daurats, donant més majestuositat encara als vibrants càntics de l'Al·leluia que els Profetes i àngels entonen, vestits de festa amb túniques i capes reials. En l'ànim dels espectadors resta encara ben punyenta l'impressió de la tragèdia i no aplaudeix, ni crida, ni avolota. La religiositat de l'acte s'ha imposat.

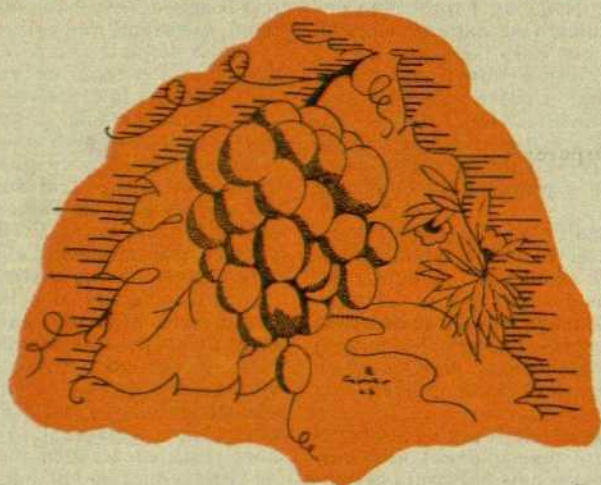
Són les sis de la tarda que sortim al carrer i al trobar-nos novament a nostre estatge, el bon patró Andreas Lang ens explica que ell en sa juvenut féu el Jesús, però ara les arrugues de la cara i la blancor dels cabells l'obliguen a fer de vell, de l'Apòstol Pere; el fill gran fa el bon lladre, i una filla i altre fill, són Profetes. Ens conta també l'origen votiu de l'acte, tot recordant amb veneració els avanpassats del poble fins a remontar-se a començos del segle XVII quan els habitants d'Oberammergau prometeren representar amb la deguda reverència, religiositat i solemnitat el Drama de la Passió, per haver-los lliurat Déu de la pesta que flagellava les valls del Tirol Bavarès; i així han complert els avis la prometença, com la compleixen, ells, com la compliran els fills i els fills dels fills.

Al dia següent deixarem amb recança aquell poble ideal i aquella caseta que ens hostatjà; neta, senzilla, endreçada, sola entre frondosa arbreda, solitud aparent per fora, mes a dintre hi nia l'escalf d'una família santa, hi vibra al ensems l'ànima de l'artista dedicat a la talla d'imatges en fusta durant els dies plujosos i tristos d'hivern llargs, quan la neu els allunya de la vida ciutadana.

No vos oblidarem mai.

FRANCESC DE P. BLASI

POEMA D'UN MATÍ

DE
S E T E M B R E

LA DRECERA

Enllà he deixat la blanca carretera
vorejada d'acàcies i de pins
i m'he perdut, tot sol, per la drecera,
vinyes i camps endins.

Ahir ploqué tota la tarda, i ara
sento en el rostre una frescor plaent;
veig cada cosa més precisa i clara
sota el cel transparent.

El sol s'aixeca radiant i lluen
els verds, que tenen un esclat més viu;
encara els marges del camí traspuen
i remoreja el riu.

Treco amb delit per sobre l'herba humida,
—hi ha trèmols diamants per tot arreu—
i sento com si s'aclarís ma vida,
i és més lleuger mon peu.

Al meu voltant reposo la mirada:
oh, vinyes que el setembre daura ja!
Oh, ceps feixucs de tanta raïmada!
Quin bo feu de mirar!

Cullo un raïm madur, tot fresc encara,
transparent i daurat com el matí,
me'l menjo lentament i sento ara
la frescor del paisatge dintre mi.

LA CASA PAIRAL

Ara el camí s'és fet planer de cop;
té un rengle d'ametllers a cada rasa
i al cap d'amunt de tot, ja ben aprop,
reveig ma vella casa.

Oh, casa dels passats, casa pairal!
Salta mon cor de joia quan t'obira.
Obert al meu davant és ton portal
com un gran ull que em mira.

Ja veig els cups, i l'era més enllà,
i aquelles dues corpulents alzines,
i aquell llorer gentil vora el quintar
on piquen les gallines.

Ja sóc al barri. — Déu vos guard! I surt
la jove masovera atrafegada;
i lladra el gos, i al porxo, de l'ensurt,
s'esvera la llocada.

— Els homes són a fora a treballar, —
diu. I parlem de coses de la terra;
de la bona verema que hi haurà,
de les perdius que canten per la serra.

Vora la llar fumosa, al vell escó
m'assec un poc. I per rependre l'aire
rosego un mos de pa, que Déu n'hi do,
i aixeco el porró enlaire.

S'acosta el gos, que ja em coneix i sap
que som amics, i al meu costat s'ajassa.
Li tiro un tros de pa i, alçant el cap,
el copsa al vol amb traça.

CAP AL BOSC

El sol és més amunt. L'hora és més clara;
el cel va fent-se blau
i jo me'n pujo ara
per un vell caminet tot ple de pau.

Vell caminet que suauement t'enfiles,
entre les vinyes i el torrent pregon
i em portes cap al bosc d'ombres tranquiles
on és l'oblit del món!

Pel sauló que relisca, ben estreta
l'espardenya al turmell, vaig caminant,
penjada al muscle l'escopeta,
el gos al meu davant.

Passa un airet molt fresc. ¿És que remembra,
tan sols l'última pluja? Mor l'istiu,
les nits s'allarguen i arribà el setembre,
caigué l'ametlla i canta la perdiu.

I, lluny de la ciutat i el seu bullici,
 el peu lleuger i el pensament tranquil,
 lliure l'esguard i amb un novell desfici,
 jo vaig seguint el corriol humil.

CAÇANT

M'estic quiet amb l'escopeta al braç,
 l'ull vigilant vora la torrentera.
 Per dintre dels espessos bardissars
 el gos caça amb dalera.

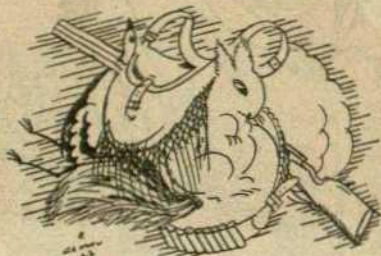
Oh, gos fidel, company lleial
 que m'has seguit amb confiança!
 Jo sols espero ta senyal,
 impacient de la tardança.

Talment al món no hi ha res més per mi
 fora de tu, oh, gos ardit que frisses,
 i del conill que ha de sortir
 del cor de les bardisses.

Res no em distreu: ni el desconcert que fan
 les garces baladreres;
 ni la merla que fuig amb el seu cant;
 ni el puput de volades matusseres;
 ni l'escainar de les perdius
 en els vinyars de l'altra banda;
 ni la vaga cançó dels pins altius
 que una aura fina branda.

Es va allargant l'espera, i el sortir
del conill cobejat. Mes, de sobtada,
veig una taca roja dalt d'un pi,
movent-se refiada.

Apunto bé, que no perdés el tret,
i el tret fendeix la quietud agresta.
Cau l'esquirol i resto satisfet
i el gos me'l porta, bellugant la testa.

EL REPÓS

Ombra suau, frescor d'ubaga, encara
no besada del sol! Vora el camí
veig aquella alba de la font, més clara
tota voltada de verdor de pi.

Duc l'esquirol i una perdiu, caçada
dalt del serrat on finen els vinyars.
M'ha passat com volant la matinada
amb l'escopeta al braç.

Oh, bella recolzada que em convida
a reposar del casament que duc!
Mon cos s'allarga sobre l'herva humida
—coixí de molsa, capçaler de bruc.

De cara al cel, guaito les fulles blanques
de l'alba gràcil que tremola al vent
i els pins de fines branques
i l'ample atzur turgent.

I—oh, dolça pau!—Sota els brancams que es mouen
i fan com un murmurí adormidor,
m'apar sentir els parpres que es miz clouen
el bes de la Tardor.

J O A N A R Ú S

La mort de dos patriotes irlandesos

Dues grans figures acaba de perdre la malaurada Irlanda en ben pocs dies: Artur Griffith, primer, i Michàel Collins, darrerament, i tots dos, segons sembla, en ben tràgiques circumstàncies.

Artur Griffith és digué en un principi que havia mort d'un atac cardíac, però ara sembla que fou emmetzinat; Michàel Collins ha mort d'un tret al front en una emboscada que li prepararen els republicans independents, que precisament són els seus antics companys de lluita contra Anglaterra.

Aquests dos tristíssims fets acaben de fer més dolorosa la terrible guerra irlandesa, agreujada cada dia més per la fratricida lluita entre els partidaris de la República independent i els de l'Estat lliure, constituïts en dos potents exèrcits que amb la mort escapen la desolació i devasten llur pàtria.

Artur Griffith, d'una brillant història patriòtica, fou amb en Collins un dels cinc principals firmants del Tractat amb Anglaterra que establí l'Estat lliure i, ara, en morir, era el cap del seu govern oficial. Company i amic de De Valera, fou Griffith un dels principals delegats que junt amb el *leader* irlandès prengué part en les diverses conferències tingudes a Londres amb Lloyd George abans de l'establiment del Tractat de pau, motiu de l'actual cisma entre els fills del desgraciat poble irlandès.

Griffith deixa darrera seu, en morir, una estela gloriosa com a patriota i governant, però també una ben trista hora per a la seva amada Irlanda a la qual ell amb son

Artur Griffith

Michàel Collins

geni polític anava conduint amb grans dificultats vers el camí de la pau i de la prosperitat.

Michàel Collins fou també un gran enamorat de sa pàtria. ¡Qui li tenia de dir aquestes darreres setmanes, quan portava damunt de sa robusta espatlla el fèretre de Griffith, que pocs dies després els seus companys farien el mateix amb ell!...

Fou, la curta vida del general Collins, la d'un heroi. Actualment era el generalíssim de l'exèrcit oficial, essent aquesta la causa de la seva mort i dels diversos atemptats de què havia sigut objecte darrerament. Tenia 33 anys i a pesar de sa joventut havia ja desempenyat, en 1918, la cartera de finances en el gabinet de la *Dall Etreann*, havent sigut nomenat també president del Govern Provisional quan la firma del Tractat.

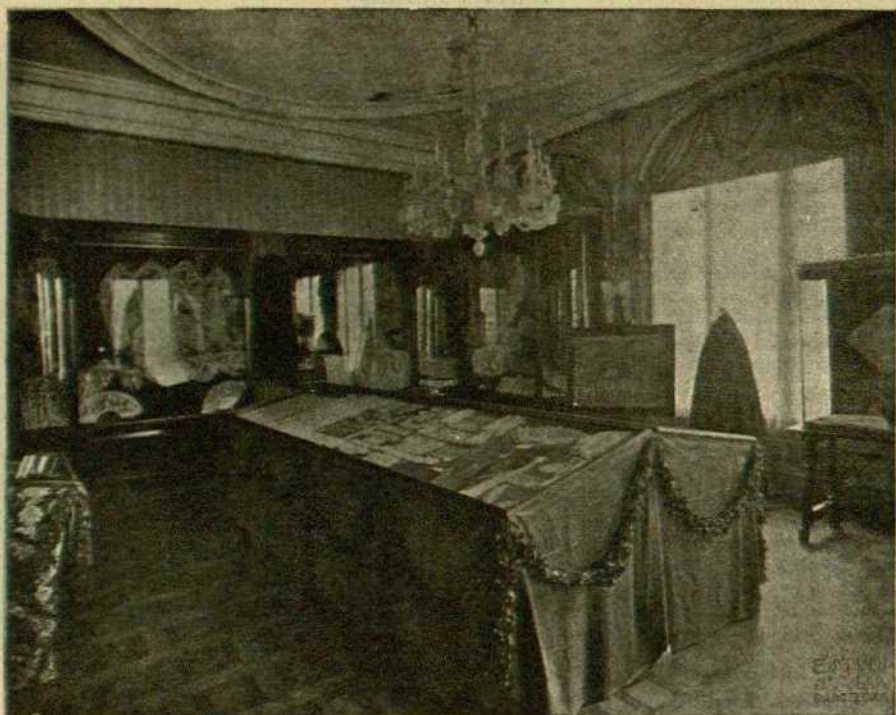
Fou home d'acció. En 1916 ja va ésser un dels principals caps de la rebel·lió irlandesa, durant la qual fou posat preu al seu cap pel govern anglès.

L'unia una fonda amistat amb En De Valera. Aquesta fraternal amistat es trencà des de la lluita civil. Això, segons es diu, fou una veritable dolor per Collins, ja que tingué de lluitar aferrissadament contra el seu gran amic i els seus irreductibles partidaris, dels quals n'ha rebut el fatidic tret que l'ha portat a la tomba.

Una circumstància sentimental acaba de fer més sensible la mort del jove patriota: dintre pocs dies tenia de casar-se amb miss Kitty Kiernan, amb la qual es prometé de resultar d'haver-lo salvat d'una altra emboscada que li havien preparat les tropes angleses en una de les passades lluites sagnants.

Déu hagi acollit als dos grans patriotes!

I. F.

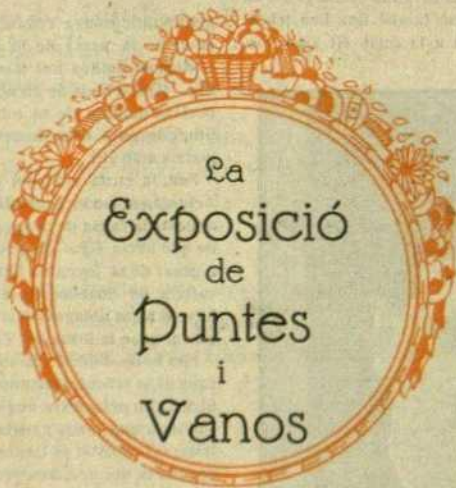

LA SALA DE

LES PUNTES

SEMBLA que una Exposició de vanos i puntes no sigui tema prou important per a fer interessar la curiositat pública, i, no obstant, rara ha sigut la vegada que s'han fet Exposicions d'aqueixa mena que no hagin deixat un rastre de bon record en tots els que han pogut contemplar un cúmul de meravelles com les que s'han pogut reunir en la present manifestació, produïdes per a exornar la indumentària femenina i acariciar amb fresca brisa la dolça carona d'una dama.

Nosaltres tenim notícia que sols se n'han fet tres de grans manifestacions d'aquesta

mena: la primera, a Londres, vers l'any 1870; la segona, a Madrid, l'any 1920, i la tercera, l'organitzada enguany pel Foment de les Arts Decoratives, amb la cooperació de l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular de la Dona i de la egregia Isabel Llorach, al magnífic palau de la qual fou celebrada dignament. Si totes varen ésser notables i tal volta més numeroses que la darrerament feta, al dir dels coneixedors, aquesta ha superat en qualitat a les altres, puix han sortit a llum infinitat d'obres mestres en puntes i randes i en orfebreria i pintura.

Concretant-nos al vano, direm que aquest objecte tan fràgil té una història llarga: és un aparell usat ja per l'Egipte antic i ha sigut estimat sempre, tan per sa utilitat com per ésser un joell més que adorna la bellesa d'una dona, segons ens diuen les històries del vano.

Les formes de ventall predominants des dels primitius, han sigut les rodones o circulars, essent exornats de plomes, que eren muntades en suports d'or i pedres riques, en molts exemplars.

Aquesta forma de vano servia així mateix per espantar les mosques i com a ombrel·la, segons pot veure's en diversos baixosrelleus tan egipcis com assiris.

A Roma, quan en les cerimònies del Vaticà porten el Sant Pare en la Cadira gestatòria, surt rodejat de cavallers que porten el *flabellum* (1) com amparant l'augusta figura del Vicari de Crist de la proximitat de tot allò que li puga causar molèstia.

El vano popular primitiu va ésser fet de palma, a semblança del ventall de cuina que fins a nostres dies ha arribat.

És curiós veure com, malgrat els segles, han perdurat les formes dels ventalls.

Un exemple d'això ha sigut el vano copte, que té la forma d'una banderola. Aquests vanos varen obtenir gran popularitat a Itàlia i especialment a Venècia, Nàpols i Pàdua, en el segle XVII, com ho confirma un viatger anglès en una lletra enviada a son país vers l'any 1608, on deia: «Homes i dones porten vanos per refrescar-se durant la calor, ventant-se sovint la cara. Quasi tots aquests ventalls són elegants i bonics. La montura es compona d'un tros de paper pintat i d'un petit mànec de fusta; el

(1) Una mena de gran ventall.

paper encolat per sobre, és pels dos costats molt curiosament ornat d'excel·lents pintures, unes voltes amb escenes d'amor i uns versos italians escrits a sota, i altres amb la vista d'alguna vila famosa d'Itàlia, amb una curta descripció.»

Ja veieu que tota aquesta descripció sembla que ens parli d'aquells ventalls de processó tan característics a Catalunya en la primera meitat del segle XVIII, en els quals s'hi troba estampat un excel·lent boix amb un vers alusiu a un sant o a la processó.

A Sant Pere de Terrassa encara es conserven ventalls d'aquests, els quals fins no fa pas molt temps eren donats als portants del tàlem. Tenen el mànec de canya i la banderola és feta de palma recercada de cuir platejat, essent el cantell fistonejat per unes fines borles de cânem. Al centre hi ha pintada i daurada la *Tiara* i claus, símbol de l'Església Romana.

L'ús d'aquests vanos ha estat també conservat, fins a una època ben recent, a Turquia i Marroc.

Un dels països que més ha sentit la necessitat de fer ús d'aquests aparells ha sigut la Xina, de qual país sortí l'enginy de fer plegables els vanos. Aquesta innovació que apareixia, segons diferents autors, vers l'any 960 i que no és coneguda ni generalitzada a Europa fins l'any 1440, l'importaren els espanyols a la cort d'Espanya i Portugal.

La innovació fou tan ben rebuda, que ben aviat el vano de quart de cercle plegable, substituï al ventall rígid de forma circular. D'aquell moment endavant, s'acceptava la forma del ventall com a definitiva, i artistes o artífexs sentiren orgull en ennobrir l'objecte d'ús, per a enlairar-lo a objecte d'art. Així hem vist, en l'Exposició que ens ocupa, obres de Wateau, Tizià, Boucher i

Coberia del vano de la Reina Isabel II, d'esmalts, perles i pedres precioses.

(Col. Regordosa)

molts altres inconeguts d'aquella nissaga d'artistes italians que plasmaven amb pinzells diminuts les composicions meravelloses d'agrupament i color, dignes d'una gran pintura mural.

Brantôme escriu en les *Vides de dames illustres* (1590), que la reina Margarida regalà a la reina Lluïsa de Lorraine un ventall fet de nacre i perles, tan formós i ric, que tothom deia que era una obra mestra, essent estimada per un valor de més de 1,200 escuts (aproximadament, 24,700 pessetes).

Un fet realment curiós de la història del vano és la forma amb què el ventall es generalitzà a França a l'època de Lluís XIV.

D'Alambert, en ses *Reflexions et anecdotes sur la reine de Suède*, conta que Cristina es trobava a la cort de dit rei quan es començava a generalitzar la moda dels ventalls (1657). Nombroses dames de l'alta societat, ignorant que la irascible i rancuniosa filla de Gustau Adolfo sentia «una aversió i antipatia invencibles per tot el que feien i deien les dones», li varen fer la finesa de demanar-li si elles

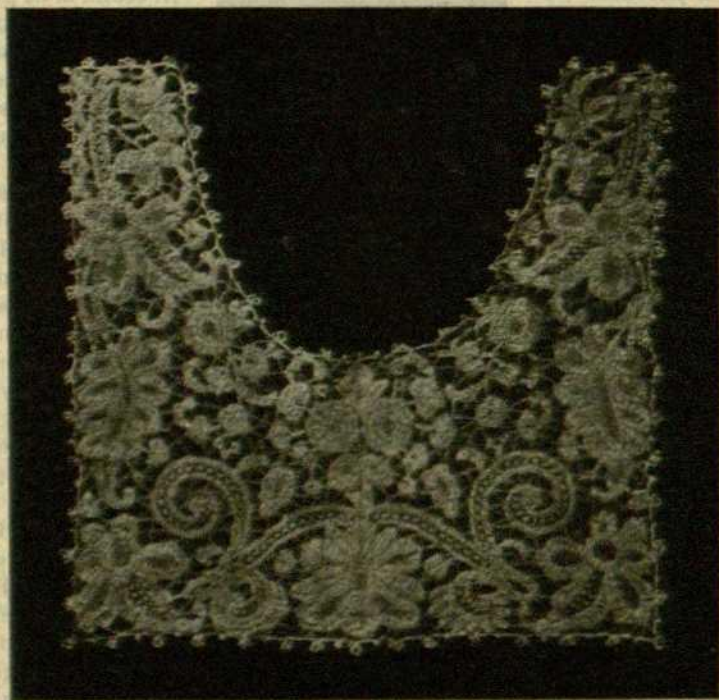
haviem d'adoptar el vano tan en istiu com en hivern. La reina de Suècia els hi contestà grollerament: «Je ne crois pas: vous êtes assez éventés sans cela.»

Les dames de la cort, picades de la resposta brusca, varen resoldre, per venjar-se, portar els esventadors en totes les estacions de l'any. Aprofitant aquesta circumstància, s'extengué la moda, i les dames rivalitzaven en portar les obres mestres de l'art del ventall.

¿Com no té, doncs, d'ésser interessant la reunió de tota aquesta riquesa dispersa en les calaixeres de les nostres cases pairals, i de tot el que per son gust es va reunint en col·leccions privades i que sols el propietari pot fruir?

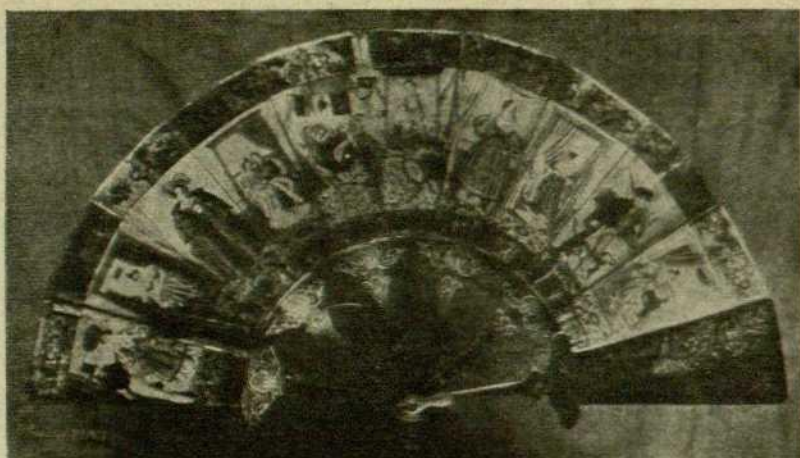
Gloriosa tasca ha sigut certament la feta per les entitats organitzadores que han permès que hom s'hagi pogut donar compte de l'existència de tantes riqueses.

És impossible poguer fer un anàlisi de tanta meravella; cal que ens sentim orgullosos de sapiguer el què ignoràvem, ço és: que tenim un tresor valuosíssim; cal, finalment, rendir

Coll de randa d'Anglaterra

(Col. Ricard Sala)

Vano de caràcter popular, amb belles miniatures reproduint tipos de l'època

(Col. Regordosa)

tribut d'admiració a aquella malaguanyada col·leccionista que es digué Maria Regordosa de Torres (q. a. C. s.) i que, atresorant tants i tants bells exemplars, fruïa un goig espiritual i evitava l'emigració de les joies de nostra tradició i riquesa.

En aquesta col·lecció hi figuren peces importantíssimes, com són un ventall atribuït al Tizià, cosa difícil d'assegurar; mes és tan fort de dibuix, tan bellament compost i harmònic de color, que no hi ha més remei que reconèixer que si no és del mateix Tizià, pot ésser de Romanelli, el cèlebre pintor italià conegut en la cort de Lluís XIV amb el sobrenom de *Rafaellino*. Fonamentem aquesta creença amb el fet de què en la col·lecció de Mme. Achille Juvinal existeix un «pais» sense barnillatge, representant, com aquest, el rapte de les Sàbines, tenint grans analogies de composició.

Un altre joell d'aquesta col·lecció és el vano que reproduïm, que havia pertangut a Mme. de Pompadour.

Aquesta dama frívola, en la seva ànima passional sentia i feia sentir gran veneració per totes les coses artístiques. Així tot, el que atresorà té un interès extraordinari perquè sabia triar les coses.

La riquesa del barnillatge finament cisellat i enriquit per les coloracions d'un nacra blavisc, policromat al vernís Martin, són d'un efecte meravellós i fan digne sustentàcul del

«pais» exuberant, ple de figures ampuloses d'un caràcter marcadament francès.

La fantasia que omplena tota la llarga història del vano, tantost aplicant la pintura damunt de paper, tantost damunt la cobricel·la, com de la seda brodada, l'ivori i altres matèries riques, no ha abastat als artistes del vano, car els xinesos, que salven tota dificultat, arriben a esmaltar la ploma amb colors d'una brillantor exuberant, aplicant, demés, la plata brunyida damunt de matèria tan fràgil.

Mes, com dèiem abans, no podem fer l'anàlisi dels nombrosos exemplars que figuren en l'Exposició, puix no disposem de prou espai.

És un fet innegable que el vano ha sigut carinyós company de la dona, i unes vegades, en el seu aspecte seriós, s'eleva a objecte d'art, i altres, en l'aspecte coquetó, es converteix en discrecional amic, que a manera de reixa, permet veure sense ser vist, evitant que la rojor pugi a les galtes, dissimulant somriures que, sense l'auxili de la pantalla, foren massa expressius; indicant son ritme lleuger un sentiment tendre, i si fa soroll, el furor. El vano serveix sovint, finalment, de senyal d'amor; i, per acabar, direm com el poeta, que el vano, a les mans d'una dona bonica,

«És el ceptre de la Follia
Que fa moure els mortals.»

SANTIAGO MARCO

Lliris de Platja

Als primers vestllums de primavera va arribar al poble una forastera minsa i delicada, amb uns ulls negres plens de febre i una gran cabellera fosca, que semblava pesar-li sobre el front. Va instal·lar-se a la *Villa de les Gardènies*, que domina l'extensió de la mar i de la platja des d'una altura coronada de pins. A poques passes del reixat del jardí hi havia, a mitja falda de la muntanya, com una platja d'arena finíssima depositada allí pel caprici dels vents. La duna era gairebé una prada de lliris blancs, d'aquells que neixen sense arrel com per miracle, en l'aridesa de les arenen nues, que fan una olor molt forta, que torba els sentits, i aviat es mustiguen quan es tallen, apagant les coroles misterioses.

La forastera va arribar al poble en un 32 Hispano, de carroceria brillant i hermèticament closa. A dins s'hi veia el perfil devorat per la febre d'aquella dona entre dues cambreres dilectes vestides de negre, com ella mateixa. No somreia mai i els seus ulls, contemplant el marvellós espectacle de la mar, no varen aclarir-se d'alegria.

El jardí de la *Villa* era descuidat d'alguns anys. Hi creixien varies flors mesclades, i xiprers i baladres hi feien ombra. De bon matí la forastera s'asseia en una llarga cadira de repòs, de cara a la mar. Anava embolicada de robes fosques i tenia un llibre a les mans, que no llegia a penes. En els dies freds i rúfols del març se la veia sempre allí, deixant fugir les hores camí de la vesprada. Es reclinava a entrada de fosc i feia un xic de música. Aviat, però, les cambreres la duïen al llit, després de saborejar sense gana una dineta de convalescent. Tota ella semblava aplanada per una gran dolor moral incurable.

No tenia altre companyia que la d'un llebrer alemany magnífic que la voltava constantment, amb la seva esquena àgil i prima i el seu morro afilat i els seus

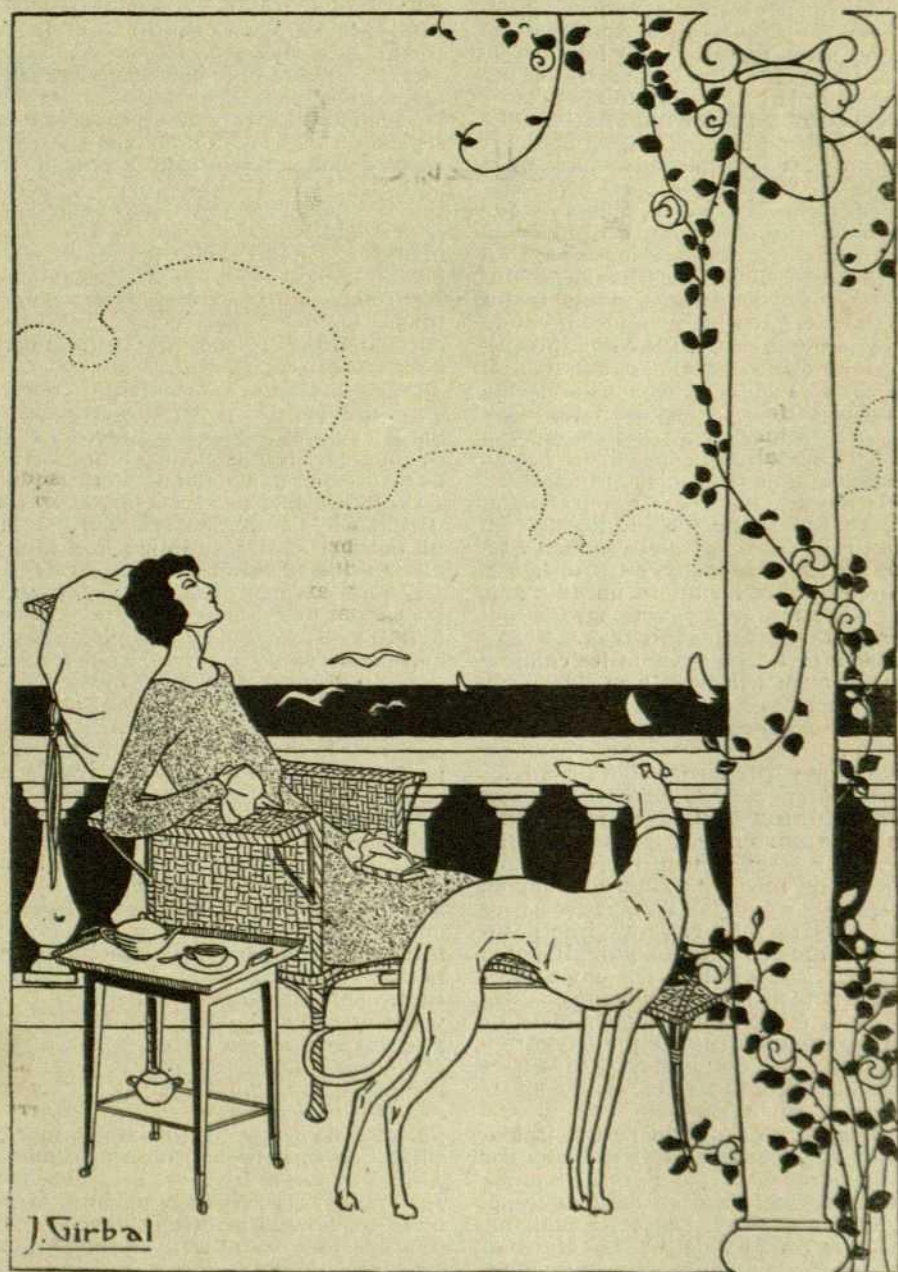
grans ulls dòcils. S'ageia als seus peus en diverses positures elegants. Quan tenia abandonades les seves mans transparents de malalta, la llengua calda de la bèstia les hi besava amb devoció.

Entrat l'abril i el bon temps franc, sentint-se ja més forta, la pineda i aquella platja de la muntanya la temptaven més que el jardí. I un clar matí de sol tebi va descobrir el gentil miracle dels lliris i va somriure per primera vegada, amb una gran expressió d'alegria. Va tornar a casa seva amb un ram olorós apretat sobre el pit. Tota ella n'anava plena de l'olor estranya i els seus vestits n'exhalaven la poderosa torbació.

Des de llavors passava els seus dies entre els lliris. Allí, en la prada de seda blanca, esbossava els seus primers somnis de delícia, després de la tempestat de la seva tragèdia íntima. I és que l'únic amor de la seva vida, l'idilli dels seus disset anys, va florir entre lliris de platja. I haver-los trobat allí quan ja havia perdut tota esperança, li semblava una senyal de prosperitat en el seu inclement abandó.

Va ésser a Santa Cristina, ja feia sis anys. Ella hi passava l'estiu amb la seva mare i la seva germana. Com es divertia llavors la pobra Sara! Estimava a la seva mare, amb tot i el seu caràcter tan poc amorós amb ella; estimava a la seva germana, amb tot i que a penes la coneixia. Jugava i reia com un infant, corrent per aquella platja tan bella, collint garbes de lliris i venint a reposar sobre el pit de la germana hostil, amagant en la seva falda les rialles de salut que somvien la seva gorja impetuoses com un plor.

La seva mare no es movia de sota el pi de branques poderoses. Estava un xic malalta i es feia ventar constantment per un negre vestit correctament de groom, i per una cambrera mulata de pell bronzejada pel sol de les Antilles. Es feia servir per un estol de criats així, vinguts

De bon matí la forastera s'assela en una llarga cadira de repòs, de cara a la mar... (Pàg. 680)

de la seva casa de l'Havana, dominada per una indolència tal que no es podia moure sola. Tenia un parlar de mel com una carícia, però es feia pesada tot seguit, doncs no tenia altra conversa que la de les seves malalties. No tolerava de la seva filla petita una carícia massa impetuosa que li pogués produir opressió. Les expressions d'amor filial havien d'ésser mesurades, un besar respectuós sobre el front o a les seves blanques mans inhàbils que no servien per a res. No volia abraçades que estrenyen massa i que «lastiman», segons el seu dir. Era filla de pare anglès i de mare mestissa. La barreja de les dues sangs havia produït un ésser inútil i molestós, d'una fredor antipàtica. S'havia casat amb un català que havia posat casa a l'Havana, prosperant-hi tot seguit en gran escala, establint sucursals a totes les poblacions de la illa de Cuba. Un cop la fortuna feta, havia mort, deixant a la seva muller en una gran posició i mare de dues filles. Tenien a l'Havana una residència principesca; però la Sara havia volgut conèixer Catalunya amb una tenacitat inconcebible en aquella criatura de pocs anys, dòcil i resignada. La Sara volia estimar la pàtria del seu pare i viure-hi un any, amb grans protestes de la seva mare, a qui un viatge tan llarg horroritzava. Només es trobava bé a casa seva on les cambres la llevaven i la ficaven al llit, on no s'havia de moure més que algunes passes, on tenia grans ventalls que la voltaven d'un aire fresc com una princesa oriental i on sortia a passeig a entrada de fosc per l'Alameda de Paula en el lleuger «quitrín» tirat per un cavall muntat per un negre, com en les velles litografies dels nostres besavis on hi reposen dames pomposes de mirinyac i de pentinat en bucles.

Però la Sara volia el viatge i ho desitjava ardentment. El seu pare li havia parlat sempre en català i li havia ensenyat a estimar la seva llengua. Volia veure amb els seus ulls aquell país on el seu pare havia nascut i que havia sentit ressonar en les últimes paraules de l'exiliat, fent-li prometre en el seu llit de mort que hi aniria.

El viatge s'havia decidit perquè la Mariana desitjava també fugir de Cuba per una temporada un xic llarga. S'havia portat a cap amb la promesa de que només duraria un any, passat el qual tornarien a la seva residència de l'Havana. Per posar-se en moviment la seva mare, necessitava tot el seu servei de criats i criades que la cuidaven allí i li coneixien les manies una a una. Les seves imaginàries malalties exigien cures especials, i solament a força de paciència, era possible aconseguir-la un xic. Per a aquelles

cures les seves filles no servien i les allunyava amb un gest de la cada vegada que hi volien intrenvir.

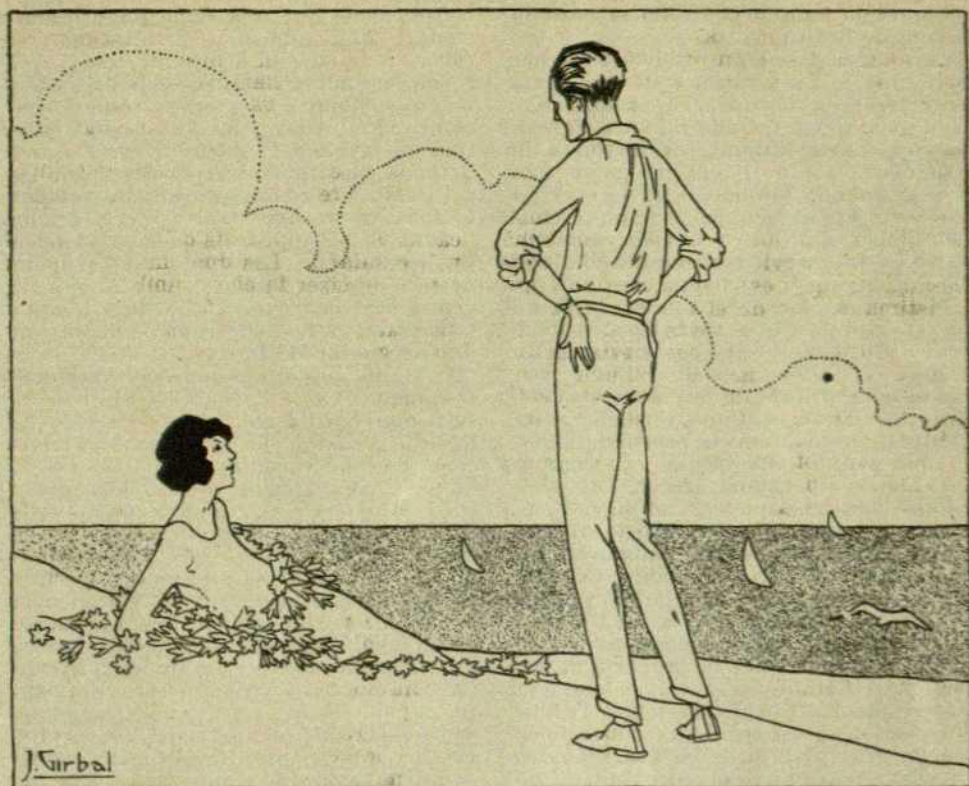
En arribar a Barcelona i sentir parlar català, la Sara va respirar amb delícia, trobant-se a casa seva. La Mariana també estava contenta i li demostrava una certa afeció reservada. Varen deixar les dues la seva mare al Ritz, desesperada de sentir els sotracos que l'auto havia sofert pels carrers mal empedrats de la gran metròpoli catalana. Les dues noies es llençaren a conèixer la ciutat amb avidesa, de la mar a la muntanya i de riu a riu. Elles mateixes conduïen el cotxe i les seves mans guantades sostenien el volant amb seguretat. I així varen córrer tot Catalunya, les dues soles, deixant a la seva mare al Ritz per a no exposar-la al perill de les males carreteres.

Però, malgrat les males carreteres, quin bell país! ¡Com hi retrobava la Sara les paraules del seu pare, les explicacions que desfilaven pels seus ulls enlluernats com una rondalla de meravella! I varen escollir, per istiuajar, el recó de paradís de Santa Cristina, arrossegant-hi, entre protestes i súpliques, a la seva mare i al seu servei antillà.

L'enlluernament de la seva estada a Catalunya tocava a la seva fi per la Sara. Era precis tornar a Cuba, allí on sentia que no era la seva pàtria, amb tot i haver-hi nescut. La Mariana es reia del seu sentimentalisme de catalana adoptiva, però ella se sentia filla d'aquell país per unes arrels tan fondes de raça nobilíssima! I, demés, hi deixava la seva primera torbació d'amor que havia florit aquell istiu entre els lliris de platja de Santa Cristina.

Havia corregut molt aquell matí i s'havia deixat caure cansada, ageient-se a la sorra fionja. Havia clos els ulls i s'havia adormit amb una son dolça, amb els ulls brillants de llumenetes de sol. La va despertar una sensació de frescor sobre la cara. Era una garba de lliris que li havia tirat al damunt un jove esvelt i alegre, que reia al seu costat. N'havia collit a grapats i havia sepultat la gentil dormenta en una tomba de lliris. I com més ell reia, més ofesa se sentia ella. Però l'alegria d'ell era contagiosa i també va riure a la fi, perdonant-lo graciosament. Allí asseguts a la sorra, els dos molt junts entre els lliris, varen tenir la primera conversa. I mentre parlaven, el perfum torbador era al seu voltant com una gran carícia de les flors miraculoses.

El jove, hereu d'una noble família catalana i d'una copiosa fortuna, va ésser presentat oficialment a la mare i a les dues germanes. Era un bon amic de totes dues i tenien llargues converses passejant els tres, esbossant il·lusions i pro-

Era una garba de lliris que li havia tirat al damunt un jove esvelt i alegre, que relia al seu costat... (Pàg. 662)

jectes. La Sara l'estimava amb tot el fervor de la seva ànima apassionada que mai s'havia donat. Però ell dubtava. La vasta cultura, el coneixement del món, els ulls blaus i els cabells rossos de la Mariana, semblaven interessar-lo més que no pas l'adolescència dolça de la noia inexperta, amb la llarga trena dels seus cabells negres i amb la profunda bondat dels seus grans ulls foscos, mirall de la seva ànima pura que s'havia donat sense reserva.

Illavors la Sara va començar a malfiar-se de la seva germana. ¿No havia comprès que la Sara l'estimava? ¿Per què coquetejava així amb el que sabia objecte de la seva passió juvenívola? ¿Es que no era bona com ella la Mariana? ¿Per què es posava entre ells dos, amb el poder de la seva bellesa i el perill de la seva ciència del món?

La Sara no sabia gairebé res de la seva vida. Tenia deu anys més que ella. Quan l'havien posada de llarg i dominava en els salons, ella estava tancada al col·legi. Allí no rebia altre visita que la del seu

pare, que no hi faltava mai, i que la feia demanar tot sovint per endur-se-la a una partida de camp o un petit viatge a les seves sucursals de Matanzas, de Santiago, de Baracoa, de Trinidad o de Nuevitas. La seva germana no tenia temps de visitar-la al pensionat i la seva mare no podia anar-hi perquè era massa lluny i una visita allí portava una feina exigent i una resolució que estaven massa al damunt de la seva indolència. Els mesos de l'estiu el seu pare se l'enduia lluny, viatjant en bells vapors, a la Florida, a Yucatàn, o pels boscos de Haití o de Santo Domingo. En aquells viatges estivals havien fruit pare i filla en la seva mútua companyia, que semblava fer-los un gran bé. La Sara havia endevinat llavors que el seu pare no era feliç a casa seva i que volia fugir-ne i allunyar-ne a la seva filla petita, perquè no es contaminés en un ambient on ell s'hi sentia tot foraster. Vetllava amb gran sol·licitud la seva ànima pura. En aquelles temporades la Sara havia estimat Catalunya i havia crescut la seva pàtria espiritual amb els

prestigis de l'absència i amb la paraula fervent de l'exilitat.

La mort del seu pare havia tirat per terra tots els seus projectes que devia tenir per la seva educació. A falta d'aquell que l'havia forjada un xic a la seva manera, havia estimat per instint a la seva mare, que no havia vist gaire, i la seva germana, que mai li havia obert el seu cor. En el seu pelegrinatge sentimental per Catalunya havien conviscut les dues la primera comunitat d'idees. Però ¿per què no s'havia casat al seu temps, rica i formosa com era? Tenia vint-i-set anys i la seva bellesa es mustigava inútilment. ¿Es que hi havia un misteri en la seva vida? S'havia vist massa sola i lliure de les seves accions, sense la vigilància d'una veritable mare que li hagués dominat la passió de llibertat que sentia. ¿Es qu no era com la Sara, la seva germana gran?...

Però aquell coqueteig no havia pas durat. Alguna gran commoció íntima havia decidit al que ella estimava. Va ésser entre els lliris de Santa Cristina que li va confessar la seva passió i el seu projecte de demanar-la a la seva mare i de casar-se tot seguit, abans del viatge a Cuba, anunciat per la primeria de gener. Així Catalunya la volia i seria la seva residència i la pàtria dels seus fills. El record del seu pare li va fer més dolça aquella gran alegria de la seva joventut.

La seva mare hi va accedir contentíssima de deslliurar-se tan aviat de la més cridanera i brugidosa de les seves filles. En la felicitació de la Mariana no hi va sentir cap afecte coral, però els seu llavis varen besar el seu front pur i els va sentir dolorosos com una ferida.

El dia cinc de gener varen celebrar-se amb tot esplendor les noces a la cripta de Santa Eulària de la seu barcelonina, i el dia set partien a Cuba la seva mare i la seva germana. Els nuvis les varen despedir efusivament abans del seu viatge enlluernador cap a França i a Itàlia. La Mariana va besar el front torbat de la núvia una última vegada. La Sara era massa feliç per veure com aquell bes era amarg i traïdor. Des de la coberta del gran vaixell un mocador blanc els despedia com una bandera de pau. I la núvia, confiada, va inclinar la testa sobre el pit del seu marit i va plorar tendrament per aquelles que no l'estimaven.

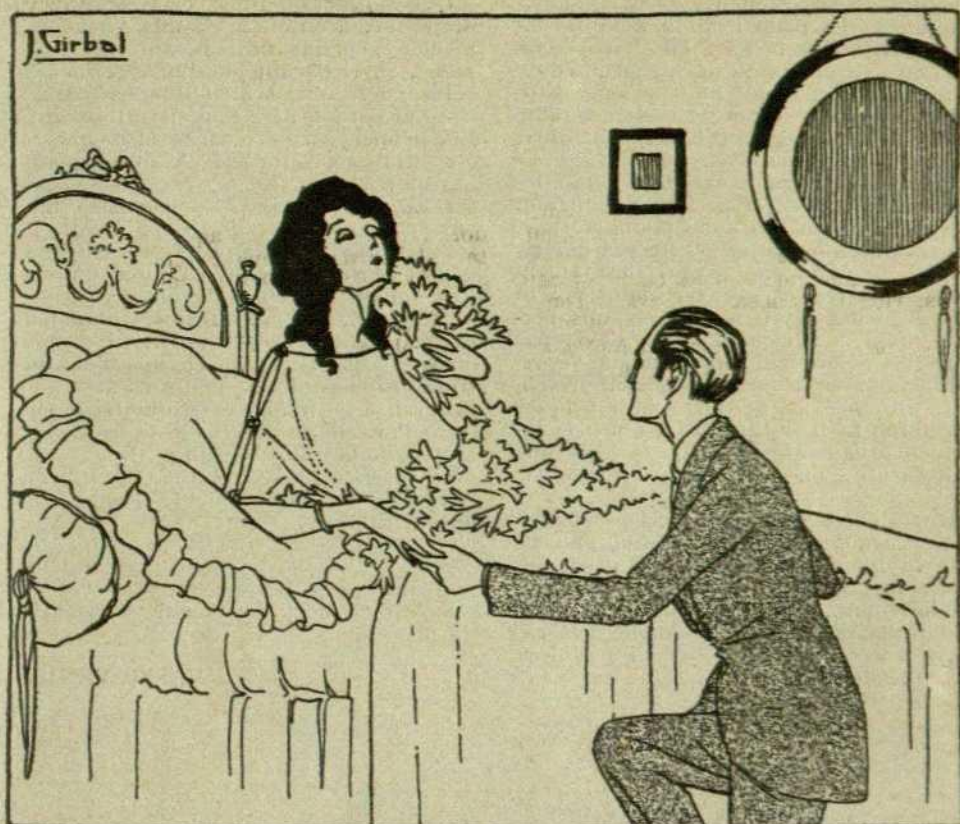
La seva casa era una villa sumptuosa de la gentil barriada de Pedralbes, passat el pont de la Reina Elisenda. Tenia jardins i terrasses que s'obrien a la perspectiva lluminosa de la ciutat estesa fins a la mar. Allí hi va viure cinc anys de felicitat amb el seu marit que l'adorava, ventllant amorosament la creixença pròspera del seu amor, rodejada de totes les

benediccions que una dona pugui ambicionar. Feia una vida molt íntima, reclosa en l'ambient delitós de casa seva. L'omplia amb la joia dels seus pocs anys i amb la llum de les seves rialles inextingibles. Anava poc en societat, sortia només que per anar al Liceu els dies de bona música i als concerts solemnes del Palau. Però tot seguit l'auto volador la tornava a casa seva, vora el llit on dormia el seu fill, en aquelles estàncies tan plenes de la seva felicitat. I abans de recloure's en l'alcova matrimonial, la gentil parella sortia als jardins i a les terrasses i es besava ardentment davant de l'esplendor de Barcelona nocturna.

Dos cops inesperats la despertaren sobtadament. Va ésser l'un, la mort de la seva mare; va ésser l'altre, el retorn de la seva germana. La Mariana no s'havia casat i venia a ocupar un lloc a casa de la Sara. Va arribar vestida de negre, i el to sever feia ressortir la llum dels seus cabells d'or i la blavor dels seus grans ulls malignes. Estava més formosa, radiant de plenitud. La Sara hi va sentir tot seguit a l'enemiga. La consciència del perill pròxim la feia defensar desesperadament, amb totes les seves forces, la felicitat de mare i de muller que sentia. La Mariana va sorprendre's de veure, en lloc de la criatura inexperta que pensava trobar, a una dona entera disposada a no cedir. La situació violenta es prolongava i la tempestat es feia imminent.

Però en arribar-hi la germana, la felicitat havia fugit d'aquella casa. Hi habitava la traïció i la mentida. Les passions es disfressaven amb la màscara falsa d'amistat aparent. En la grisor d'aquelles boires que es congriaven, la criatura va llanguir d'una llarga malaltia estranya. Hores de febre ventllant el llit innocent, mortal engúnia del perill pròxim, dolor de veure fondre's aquell primer fruit estimat de les seves entranyes; per tot va passar el cor de la Sara. I quan l'infant va cloure els ulls, els seus eren escolats de les vigílies i ja no podien plorar.

Va sentir-se sola, buida de tot consol. Ni el seu marit ni la seva germana havien sentit aquella dolor cruent que havia esqueixat la seva vida. Però de la mateixa dolor n'hi va venir una gran força. Ella semblava la intrusa a casa seva, la que ocupava un lloc que no era el seu. Aquell estat de violència no podia durar ni una hora més. Era ella la mestressa, la que volia defensar amb trossos sagnants del seu cor el lloc que per llei divina li corresponia. I el petit cos de la Sara afinat per la pena de la pèrdua immensa que acabava de sentir, es feia gran enfront de l'enemiga, crescut per la resolu-

— Em perdones?... Són els últims lliris. Els primers varen obrir-te el meu cor i els últims te el tornen.
Voldràs perdonar-me?... (Pàg. 666)

c'ó decidida de la seva ànima trossejada.

Però va comprendre tot seguit, amargament, que ella fóra la vençuda. I quan va dir que abandonava aquella casa on havia estat tan feliç, malalta i amb les forces esgotades, la veu del marit no li va dir que es quedés.

Va fugir lluny, amagant-se, com si ella fos la culpable. Duia en el seu rostre pur la vermellor de vergonya que havia de tenyir les galtes de l'altre. I no esperava res, abandonada en un desert de pena, trossejada per sempre. La fe ardent de la seva ànima de dona cristiana la va salvar del suïcidi. Dén no va voler que morís en la dura prova sinó que va prolongar la seva vida tan amarga, a la ratlla de la mar, en aquella *Villa de les Gardènies*, on revivia amb l'esperit absent la seva tragèdia íntima.

Però vegen els lliris de platja, desclousos com per miracle, de la duna que la voltava, va nàixer en la seva ànima una esperança tímida encara, més definida

cada dia. Esperava la tornada d'ell des de que havien florit els lliris, amb tot l'anhel dels seus dies solitaris. I pensava:

—Potser serà demà, potser avui mateix... Tornarà a mi, n'estit segura, tard o d'hora... Què hi fa? El meu cor l'espera, l'esperarà sempre! Vindrà penedit del mal que m'ha fet, i meu, tot meu!

I ella amb quina fe el perdonaria! Seria ella, la innoçent, la víctima, que s'agenollaria als seus peus per perdonar-lo amb tota l'ànima. El nom de l'enemiga no fóra pas pronunciat entre ells dos com una reconvençió. I entorn d'ells creixeria, isolant-los de tota altra cosa, una garba immensa de lliris de platja, com aquells amb els quals ell l'havia sepultada un dia en el verger delitós de Santa Cristina.

Pasaven els dies i va venir l'istiu i va-

ren passar les solellades roents fines al setembre. El primer anunci de tardor va esborronar a la Sara en el seu recés. La mar apareixia tota fosca, tigrada d'escuma, amb un brogit immens que eixordava les cambres amb tot i ésser-ne allunyada la casa i el jardí. I els bells lliris miraculosos s'acabaven i les tiges es blincaven de cara a la duna, amb les coroles malaltes i el perfum agonitzant.

Aquella nit la Sara no podia dormir. Sentia una amargura més acerba que els altres dies. Havia pregat llargament agenollada en el seu reclinatori. S'hi havia quedat extàtica amb els ulls perduts, implorant clemència. No havia pas perdut l'esperança, però s'havia de reconfortar amb la pregària per creure encara en el seu bé perdut, sobretot aquell dia j amb la mar tan trista, amb els fullatges groguejants i amb els lliris que morien un a un en la vasta duna solitària!

El sol entrava per les cortines closes; ella encara dormia. Havia vetilat gairebé tota la nit dominada per un pesombre d'agonia. Poc a poc la son reparadora havia vingut, i ara dormia aquietada i tranquil·la, amb la gran onada dels cabells negres vessats sobre la pàl·lidesa exàngüe del front.

Una sensació delitosa de frescor la va despertar, i, en obrir els ulls, va veure'l a ell agenollat allí, besant les seves mans, en el seu llit ple d'una gerba exuberant dels últims lliris d'aquell istiu.

—Em perdones?... Són els últims lliris. Els primers varen obrir-te el meu cor i els últims te el tornen. Voldràs perdonar-me?...

I va modular la seva confessió amb paraules trencades de penediment. De tant en tant baixava el front entre els lliris i plorava, perquè es donava vergonya d'aixecar el front davant de la puresa de la víctima tan durament immolada pel seu egoïsme sense amor. I després obria els ulls i cercava els ulls d'ella per trobar-hi el perdó. I els últims lliris s'esfullaven a les mans seves, que estranyien tremolant els dits febrils de la malalta tota agitada en el seu llit.

—Són els últims lliris que et perfumen. Però els de l'any vinent, quina bella missió tindran!...

I els lliris de l'any vinent perfumaven un bressol.

J. MASSÓ VENTÓS

(Dibutxos de J. Girbal)

EL TEATRE FUTURISTA

EN un dels números de la «Revista sintètica» (dues pàgines de lletra clara) que surt cada dos mesos a Milà, dirigida per F. T. Marinetti, trobem algunes de les produccions escèniques futuristes més sensacionals. Són molt breus, certament, però han tingut la virtut de suscitar les mateixes manifestacions de tots els auditoris als quals han estat presentades. A Itàlia, a Londres, a París, han assolit el mateix èxit «sorollós», de la incomprensió col·lectiva i de la insensibilitat crònica regnant, segons sostenen els propugnadors de la nova estètica.

Junt amb les produccions futuristes, de les quals en traduïm algunes a continuació, l'esmentada revista sintètica publica un manifest raonant els fonaments del novíssim teatre, que els firmants del citat document titulen «Teatre de la Sorpresa», el qual admet diverses formes, totes tan noves i interessants, diferenciades amb els noms de: Teatre sintètic, Music-hall futurista, Mots en llibertat dramatitzats. Declamació dinàmica i sinòptica, Teatre-diari, Teatre-galeria d'art, Diàlegs improvisats d'instruments de música, etc.»

Els autors del manifest, entre altres raons justificatives de les noves formes teatrals, diuen: La sorpresa és un element essencial de l'art, avui més que mai per tal com després de segles plens d'obres de geni, que totes han sorprès el món, avui es fa molt difícil poder-lo sorprendre encara.

En el Teatre de la Sorpresa la pedra de la troballa que l'autor llença, ha de: 1.º Ferir d'estupor xiroi la sensibilitat del públic. 2.º Suggestir un seguit d'idees divertides tal com una aigua copejada violentament esquitxa enlaire, produeix cercles concèntrics, congria ecos que en susciten d'altres. 3.º Provocar en el públic mots i gestes absolutament impen-sats, de manera que cada sorpresa n'infanti altres sorpreses entre els espectadors dintre i fora del teatre l'endemà i els dies següents. Així entrenant l'esperit a la major elasticitat, mitjançant aquestes gimnàsies intel·lectuals extra-lògiques, el Teatre de la Sorpresa vol arren-

car la joventut italiana de la ombrívola i embrutidora obsessió política.

En conclusió: el Teatre de la Sorpresa conté: totes les fisiocofolies del Music-hall futurista, amb la col·laboració de gimnastes, atletes, il·lusionistes, excèntrics prestidigitadors: el Teatre sintètic; un Teatre-diari del moviment futurista; un Teatre-galeria d'art, etc.; tot allò que havem dit de diàlegs improvisats d'instruments de música i d'improvitzacions d'orquestra.

El Teatre de la Sorpresa ha estat representat per la companyia De Angelis, per tot Itàlia i imposat a públics que, segons deia una ressenya de «Il Giorno», de Nàpols, s'hi «divertiren endimoniadament».

A Roma els «passistes» (partidaris del passat, de les formes revellides, els filisteus) excessivament insolents, foren bastonejats per Marinetti, Cangiullo i els germans Fornari.

Per tot arreu es parla d'una puntada de peu que ha esdevingut llegendària, que el pintor futurista Toto Fornari encastà al cervell posterior d'un passista que s'havia enfilat a l'escenari. Amb aquesta puntada de peu-sorpresa, el pintor Fornari enforà el passista dintre la llotja d'on havia emergit.

Com que aquesta ressenya anecdòtica la fan En Marinetti i En Cangiullo, no diuen si per part del públic hi hagué alguns patacs i guitxes improvisades, en resposta a les contundents sorpreses aplicades als espectadors entusiastes. Recordem, però, haver llegit en algun diari italià, que a conseqüència d'alguna d'aquestes sorprenents improvisacions, la policia es veié obligada a improvisar unes precaucions per garantir la integritat corporal dels sorprenents propagadors de la nova doctrina.

Abans d'abandonar al lector als textos de les interessants produccions escèniques que segueixen, direm que, entre altres manifestacions futuristes, el Teatre de la Sorpresa ha imposat discussions entre pianos improvisadors i entre piano i violoncello, inventades per distingits músics futuristes.

Aquí van les obres. Els comentaris són de la revista esmentada.

SORPRESES TEATRALS

Jurdi públic, de Marinetti i Caginlo.

Parc assolellat. A l'esquerra dos Amants (actor i actriu) s'abracen en un banc. A la dreta, un gran quadre futurista d'*Alphabet a Sorpresa*, representant tres dides (mida natural) fetes amb tres B enormes portant cadascuna el seu infant en forma de 8, als braços.

Prop del quadre es gronxa un tipo afeïllat.

A un metre de la bateria, 6 automobilistes (5 actors i 1 actriu) assentats sense seient com tants d'altres 4, imiten els bots i moviments produïts per ressorts de 6 persones assentades en un auto ràpid, amb un xòfer que amb la boca reproduceix els sorolls del motor.

TELO

(A Lucca, així que el teló baixà, un espectador es posà a caminar amb les mans, cames enlaire i en aquesta posició donà un tomb pel primer pis entre els espectadors sorpresos.)

(A Turí, un espectador es disfressà de Cavour i va fer un gran discurs de controvèrsia amb un altre espectador disfressat de Mazzini responent-li amb enginy.)

Música de Toilette, de Marinetti i Calderone.

Els pedals d'un piano vertical i negre van calçats amb elegants i petites sabates daurades, de senyora. Un actor, cambra del piano, espolsa el teclat amb un plomer, executant un fragment d'aquesta manera. Un altre actor (segona cambra del piano) frega amb un raspall de les dents, les dents de vori del piano. Un petit groom d'hotel, vestit de vermell, frega les petites sabates daurades del piano.

TELO

(Aquesta sorpresa en provocà una altra fora de l'escenari. Un senyor a la platea, dirigint-se a Marinetti, que era a una llotja, crida: No! no sou pas boig! Ens hi feu tornar! En el mateix instant un senyor del galliner es posa a xiular violentament i a aplaudir amb igual violència. Aleshores el senyor de la platea escampa l'alarma a crits: Ja n'hi ha un de boig! i es llença cap a la porta de sortida, aterroritzat.)

Declamació d'un poema de guerra, amb tango voluptuosos, de Marinetti.

El poeta declama un poema de guerra en moto en llibertat. Els sorolls dels canoneigs, de la fuselleria i de les ametralladores són imitats amb exactitud per mitjà del bombo i el repicament de fustes invisibles. Mentrestant, dos elegants balladors, home i dona (frac i toilette rosa escotada) dansen un tango llangorós al volt del declamador.

Aquesta declamació creada per Marinetti en 1913 a la Doré Galeria, de Londres, avui es representa perfeccionada.

Aquesta compenetració d'una ànima de combatent (furor guerrer i enyorament voluptuosos) és una important invenció futurista. A tot arreu, a les sales més tumultuoses ha tingut el poder prodigiós d'immobilitzar d'admiració el públic que, després d'haver escoltat la declamació, el saluda al final amb els aplaudiments més entusiastes.

(Aquests comentaris que publiquem en cursiva són copiats de la mateixa revista d'on extraïem les obres precedents i les que segueixen.)

SINTESES TEATRALS

El contracte, de Marinetti.

Dormitori. Penombra. Es distingeix un llit blanc, en el que agonitza el senyor Paul Dami.

L'amic (*Entra i es dirigeix a la Cambra*).—Dami s'està morint; no hi ha esperança, doncs...

La Cambra.—Un bri d'esperança... La bala li ha atravesat el pulmó.

L'Amic.—Però digui'm... ¿Positivament ha estat per... aquesta dona, que s'ha mort?

La Cambra.—No, senyor... El senyor Dami s'ha suïcidat pel pis. Ja li explicaré el misteri. Ja sap que està enamoratíssim d'aquest pis. Ultimament, demanà al propietari que li obrís una finestra al carrer. Era per la gran desfilada... Aquest imbècil s'hi negà. Fa tres dies que el senyor Dami, per casualitat sabé que el propietari estava en tractes amb un nou estendant. L'idea de perdre aquet pis el va fer tornar boig de dolor i s'ha tirat un tret de revòlver.

Senyor Dami (*Parla somniant*).—Foc! El pis crema! Aviseu els bombers! (S'ensopeix. Entra el Metge i darrera d'ell una dama rossa, vestida de negre, molt elegant, que s'acosta al llit de l'agonitzant, de cara als espectadors.)

L'Amic (Al Metge).—¿Positivament no hi ha res a fer?

El Metge (Solemnial).—No res. ¿Ja ho veu?... Quan un senyor es fica a un pis, el cas és greu, però sempre hi ha l'esperança de salvarlo... Quan al contrari, és el pis que es fica dintre del senyor, el cas és veritablement desesperat!... (En aquest moment, la Senyora de negre passa a l'altre costat de l'lit i es gira d'esquena als espectadors. A l'esquena se li veu un petit cartellet amb aquests mots: Per llogar.)

TELÓ

ARA VINDRAN

Drama d'objectes, de Marinetti.

Un saló. Aranya encesa. Al fons, esquerra, una porta oberta donant a un jardí. A l'esquerra, al llarg de la paret, una gran taula rectangular amb cobretaula de color. A la dreta, al llarg de la paret, al mig de la qual s'obre una porta, un gran seient de braços amb el respall molt alt, tenint a la dreta quatre cadires de formes diferents, i a l'esquerra altres quatre cadires també diferents. Tant el seient com les cadires estan arambades a la paret.

Així que s'aixeca el teló, per la porta del jardí es veu entrar un Maitre d'hotel i dos criats.

El Maitre d'hotel.—Ara vindran. Que tot estigui a punt. (*S'en va.*)

Els Criats disposen les cadires en semicírcol, a dreta i esquerra del gran seient, que resta al seu lloc, igual que la taula. Després van a la porta del jardí, resten un moment al marc de la porta, d'esquena al públic, amb el bust inclinat enfora, com mirant si vénen les visites. Un minut de silenciosa immobilitat després del qual el Maitre d'hotel entra pantejant.

El Maitre d'hotel.—Ordres noves. Estan excessivament fatigats. Calen molts coixins. (*Se'n va.*)

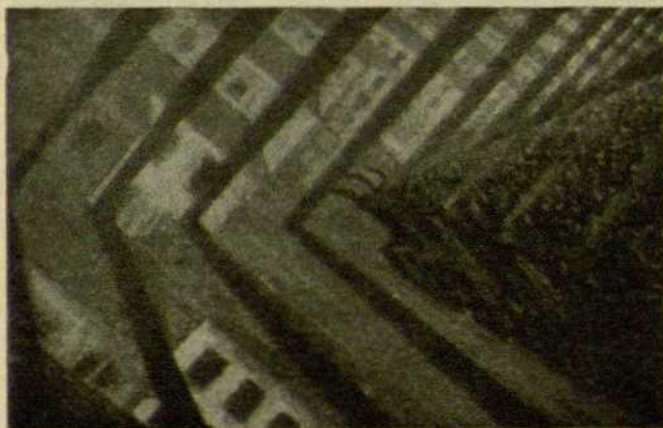
Els criats surten per la porta de la dreta i tornen després d'uns instants, carregats de coixins. Posen el seient al mig

de l'escena i les cadires al volt del seient, d'esquena al públic. Disposats els coixins damunt del seient i de cada cadira i n'apilen d'altres a terra.

Els criats van de seguida a la porta del jardí a guaitar si vénen les visites que esperen, d'esquena al públic com abans. Un minut de silenci immòbil.

El Maitre d'hotel (*Pantejant, entra per la porta del jardí.*)—Ordres noves. Tennen gana. Prepareu la taula.

Els Criats disposen la taula al mig de la sala. Al voltant, el seient i les cadires. Després preparen els coberts. A un lloc hi posen un gerro amb flors; a un altre, tot el pa; a un altre vuit ampolles de vi; als altres, solament el cobert. Hi ha d'haver una cadira repenjada a la taula amb les potes de darrera enlaire, per indicar que la plaça és presa. Després encara tornen a anar a mirar, amb el cos incli-

nat enfora. Dos minuts de silenci im-mòbil.

El Maitre d'hotel (*Entra corrents*).—Bric-catirakamékaumé! (*Se'n va.*)

Els Criats, sense canviar gens la disposició dels coberts, tornen a posar la taula on era al començament. Deprés colloquen el seient davant de la porta, de biaix, disposant les vuit cadires darrera del seient, de manera que formin una diagonal a través de l'escena. Apaguen l'aranyà. L'escena es il·luminada feblement pel clar de lluna que vé del jardí. Un reflector amagat al fons projecta dintre la sala el seu feix lluminós ageient per terra les ombres negres i retallades del seient i de les vuit cadires. El reflector giravoltant lentament, desplaça lentament, però visiblement, les ombres.

Els Criats, arrupits en un recó, fan el posat d'esperar amb angoua visible, tremolant, que les cadires, a les ordres del seient de braços, surtin de la sala.

TELÓ

La representació d'aquestes singulars produccions futuristes, ha provocat crits, bufetades, cops, rialles, xiulets i tota mena d'accidents sorollosos, als teatres on s'han donat. Nosaltres ens limitem a donar-ne la traducció fidel, deixant als nostres amables lectors la tasca de judicar-les.

PINTURA FUTURISTA

Com a complement a aquestes mostres de Teatre futurista, publiquem algunes reproduccions de pintures futuristes.

Per a situar els nostres lectors, traduí algunes línies del manifest «La pintura del sons, sorolls i olors», en el qual d'una manera sucinta els donem els principis d'aquest curiosíssim.

Diu: «Fins el segle XIX la pintura fou l'art silenciós per excel·lència. Els pintors de l'antiguitat del Renaixement del segle XV i XVI no concebiren la possibilitat d'expressar pictòricament els sons, els sorolls i les olors, malgrat triessin per tema de llurs obres, flors o tempestats».

«Afirmem que portant a la pintura futurista l'element so, l'element soroll i l'element olor, obrim noves rutes en els dominis de l'art.»

«Es indiscutible: 1.º que el silenci és estàtic i que els sons, sorolls i olors són dinàmics: 2.º que els sons, sorolls i olors són formes i intensitats de vibracions diferents: 3.º que cada successió de sons,

sorolls i olors imprimeix a l'esperit un arabesc de formes i de colors. Cal, doncs, mesurar aquesta intensitat i copsar aquest arabesc.

La pintura dels sons, dels sorolls i de les olors, condemna:

1. Tots els colors en sordina, fins i tot aquells obtinguts sense el truc de les patines.

2.º L'avellutat banal de la seda, les carns massa humanes, massa fines, massa flonges, i les flors massa pallides, massa descolorides.

3. Les tints grises, fosques i fangoses.

4. La línia horitzontal pura, la línia vertical pura i totes les línies mortes.

5. L'angle recte, al que anomenem apassional o apàtic.

6. El cubus, la piràmide i totes les formes estàtiques.

7. La unitat de temps i de lloc.

La pintura dels sons, dels sorolls i de les olors reclama:

1. Els vermeeeeellls, molt vermeeeeellls, cridaneeeeeeers.

2. Els verds, mai prou verds, els molt veeeeerds estrideeeeeents; els grocs mai prou grocs i explosius, els grocs de safrà, els grocs d'aram, els grocs d'aurora.

3. Tots els colors de la velocitat, de l'alegria, de l'estarrufament, del carnaval més fantàstic, dels focs artificials, dels cafè-cantants i dels music-halls, totes les colors del moviment concebudes en el temps, però no en l'espai.

4. L'arabesc dinàmic com l'única realitat creada per l'artista al fons de la seva sensibilitat.

5. El xoc d'angles aguts que nosaltres denominem Angles de la Voluntat.

6. Les línies oblíquies que cauen a l'ànima de l'observador com tants altres llams del cel, i les línies de profunditat.

7. L'esfera, l'elipse que giravolta l'espiral i totes les formes dinàmiques que la potència infinita del geni de l'artista sabrà descobrir.

8. La perspectiva obtinguda no com un objectivisme de distància, sinó com una compenetració subjectiva de formes esfumades o dures, flonges o cantelludes.

9. La significació de la construcció dinàmica del quadro (conjunt arquitectònic polifònic) com subjecte universal i única raó de ser del quadro mateix.

10. El conus invertit (forma d'excepció). El cilindre oblíquo i el conus oblíquo.

11. El xoc de dos conus, punta contra punta. Els conus flexibles o formats per línies corbes (saltos dels clowns, ballarines).

12. La ziga-zaga i la línia ondulada.

13. Les corbes elepsoidals considerades com les línies dretes en moviment.

14. Les línies, els volums i les llums considerades com transcendentalisme plàstic, és dir, seguint llur grau característic d'encorbament, o d'obliqüïtat, determinat per l'estat d'ànima del pintor.

15. Els ecos de les línies i els volums en moviment.

16. El complementarisme plàstic (en la forma i en el color) fundat en la llei dels contrastos equivalents i sobre les extremitats del prisme. Aquest complementarisme està constituït per un desequilibrament de formes (i, per tant, obligat a moure's). En conseqüència, destrucció dels corresponents de volum. Cal condemnar aquests corresponents de volums, perquè igual que crosseis, no permeten més que un sol moviment total que nosaltres anomenem expansió esfèrica a l'espai.

17. La continuïtat i simultaneïtat de les transcendències plàstiques del regne mineral, del regne vegetal, del regne animal i del regne mecànic.

18. Els conjunts plàstics abstracts, és a

dir, els conjunts que reproduïen no les visions, sinó les sensacions nascudes dels sons, dels sorolls, de les olors i de totes les forces inconegudes que ens volten.»

El manifest, que firma el pintor C. D. Carrà, acaba amb aquesta declaració:

«Sapigueu-ho, doncs: per obtenir aquesta *pintura total* que exigeix la cooperació activa de tots els sentis: *pintura estat d'ànima plàstic de la universal*, cal pintar, igual que els embriacs canten i vomiten, sons, sorolls i olors.

La realització pràctica d'aquestes teories, es pot veure en els gravats que reproduïm, en els quals, desgraciadament, degut a l'inconcebible endarreriment de l'art del gravat, ens ha estat impossible conservar-hi, els sons, els sorolls, i les olors.

Demanem perdó d'aquesta incapacitat i sol·licitem la imaginació del lector per completar la reproducció d'aquestes obres.

X. X. X.

ELOGI DEL RAÏM

*En la glòria resplendent
del sol que els forns d'agost enllumava,
baix la corba barroca del sarment,
lentament el raïm enverolava.*

*Llavors diminut
tenia faisó de joguina;
mes ara ja ha arribat la plenitud
de l'hora maternal, lassa i divina.*

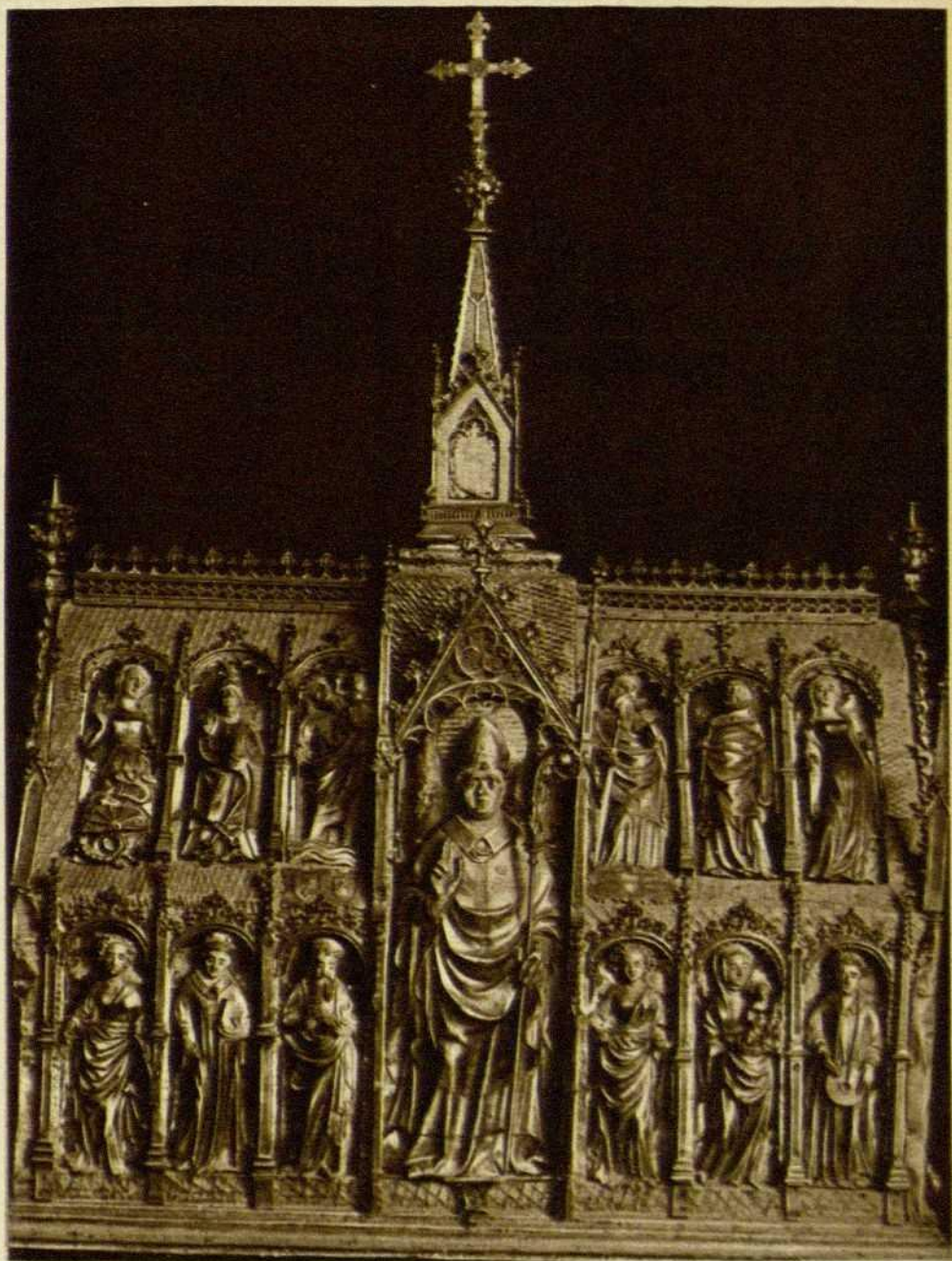
*I és amorós el llarg besar del sol,
ell que fou triomfant senyor, fins ara;
passen els núvols blancs en un quiet vol
i és la mutanya musical i elara.*

*En aquesta hora d'or, tota serena,
quan porta el jorn frisances de frescor,
vul fer la lloa del raïm, la plena,
gràcia ensem de fruita i flor.*

*Forma perfecta ensem de verge sina
i pesantor de ventre maternal,
present del sol que lentament declina,
damunt del mar, el rimadó immortal.*

*Vul fer la lloa del raïm que guarda
tota la joia que ens durà el seu vi,
ara que es fa més transparent la tarda
i més morada la quietud del pl.*

Josep M. CASAS DE MULLER

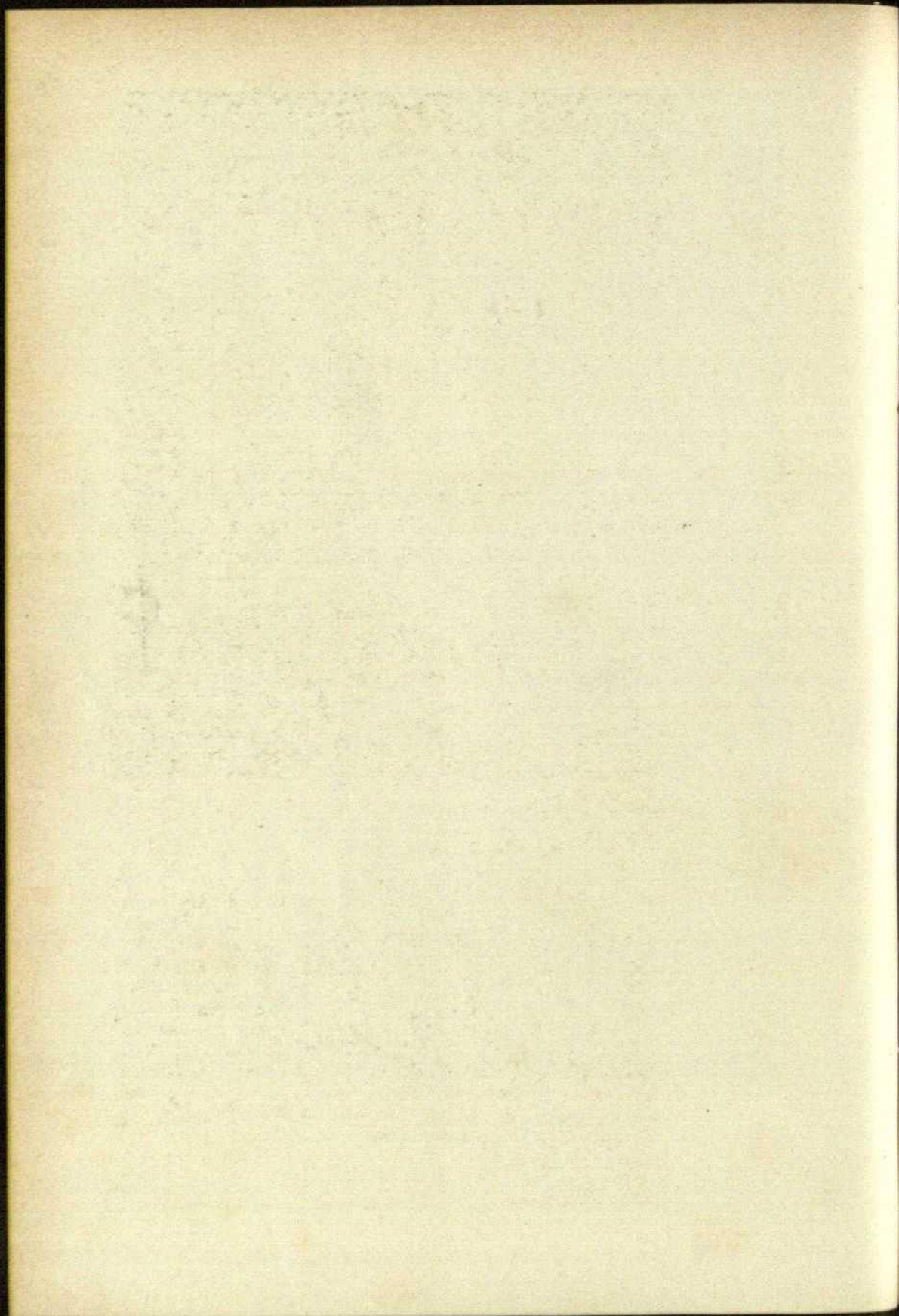

URNA D'ARGENT DE SANT MARTIRIÀ (BANYOLES)

(Obra d'argenteria catalana, segle XVI)

D'ACI D'ALLA
Suplement Artistic

Fot. Rep. Ic.
Clxé Arxlu Mas

Actualitats

(MES D'AGOST)

Els Jocs Florals de «L'Arte-à», de Gràcia

La Reina de la Festa i la presidència, en el moment d'ésser llegida la poesia premiada amb la «Flor Natural».

L'Homenatge de Bada'ona a En Valentí Almirall

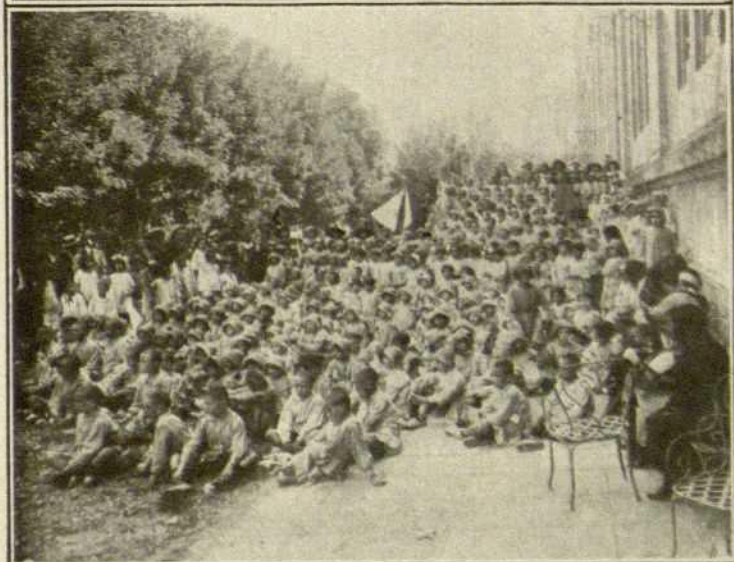
Moment d'ésser descoberta la p'aca que donarà el nom d'aquest patrici a un dels carrers de la veïna ciutat.

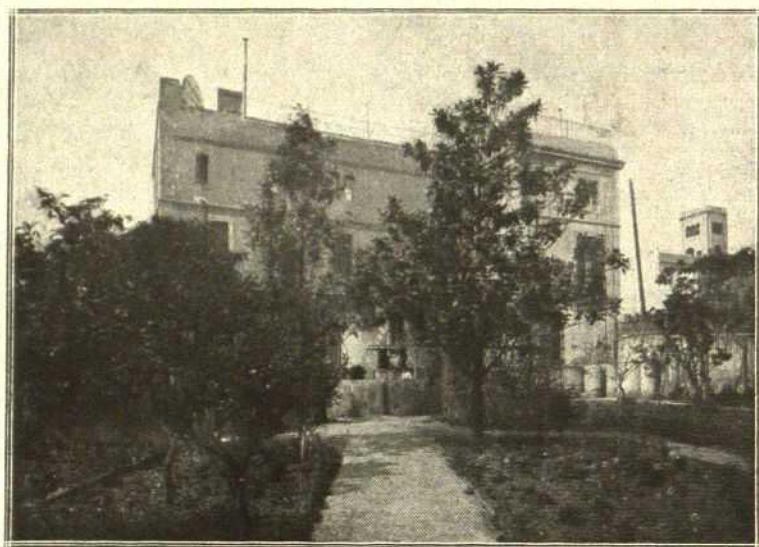

Les Colònies Escolars

Les Colònies Escolars, en retornar de fora, reunides al Palau de Belles Arts

(Fots. Sagarra)

La Residència d'Estudiants de Catalunya

La simpàtica Institució que sota l'alt patronat del nostre Ajuntament han fundat uns quants bemèrits patricis, pot dir-se, usant el conegut tòpic, que ve a omplir un buid. Certament Barcelona n'estava mancada d'una Residència d'Estudiants, d'una llar on els estudiosos d'arreu de Catalunya, en deixar la pròpia, hi trobessin amb l'escalf d'una seleccionada companyonia que els fes menys enyorosa la de la família, els indispensables

Façana de la «Residència d'Estudiants de Catalunya», a Sant Gervasi

elements de civilitat i cultura de què fins ara n'estaven quasi del tot exemps els llocs on tenien de viure. Així, doncs, aquestes ineludibles aventatges que per al bon aprofitament del temps eren menester als estudiosos, des d'ara ja les tindran, mercès a aquesta Institució tota plena del sentit que han de tenir les nostres coses si volem que sien eficaces i rendixin bons fruits. Lloats sien, doncs, aquells que tan bella obra han apleert.

PUCK

Vestíbul

EL MENJADOR

Dues sales de la Residència d'Estudiants

LA SALETA DE MÚSICA

De la Festa Major

: : de Sabadell : :

Aspecte de la
Rambla a l'hora de
les sardanes

Aspecte parcial del
Bosc de Càn Feu
durant el Concurs
de Sardanes

Els gegants, patges
i nans que una tan
viva part prengue-
ren en la Festa
Major de la capital
del Vallès

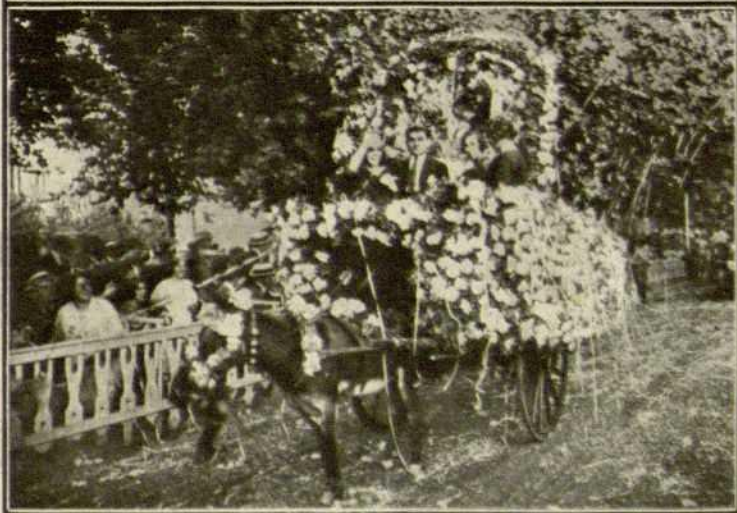
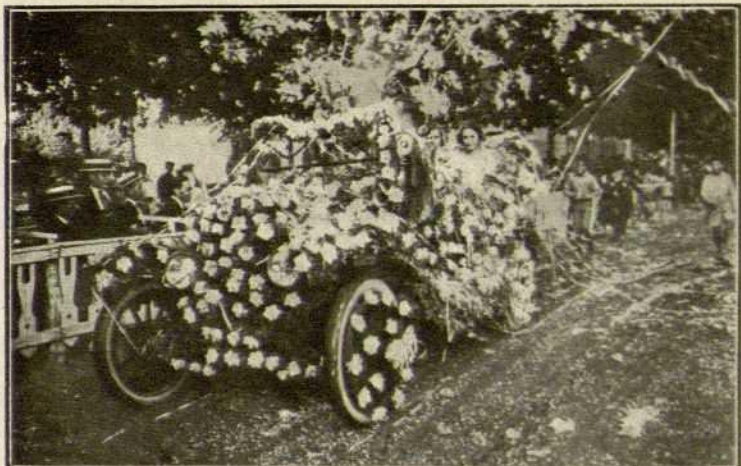
(Fots. Francarl)

De la Festa Major de Mollet

Tres
vehicles
exornats
que
concorregueren
a la
Batalla de Flors
que amb motiu
de la
Festa Major
es celebrà
a la
xamosa
població
vallesana
el
proppassat
mes
d'agost

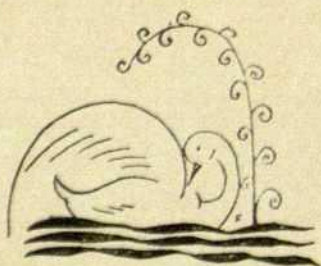
(Fots. Sagarra)

Vista de conjunt de l'Exposició

(Fot. Estudi Sala)

L'Exposició de
Puntes i Vanos
a la
residència
Elorach

*Vista parcial de la
secció de vanos*

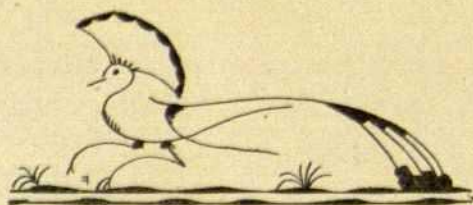
L'exposició de
 Pintes i Vanos
 a la
 residència
 Elorach

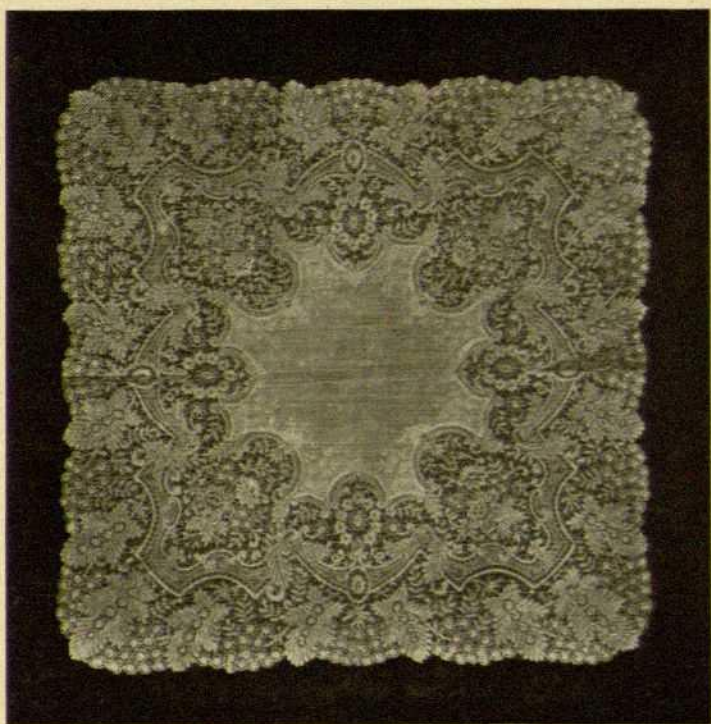

Un aspecte parcial de l'Exposició de ventalls

(Fot. Estudi Sala)

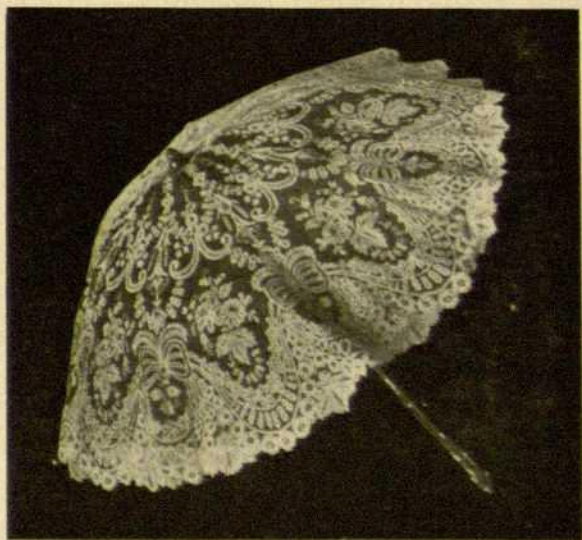

Mocador de Duchesse

*De la col·lecció de la comtessa
de la Vall de Canet*

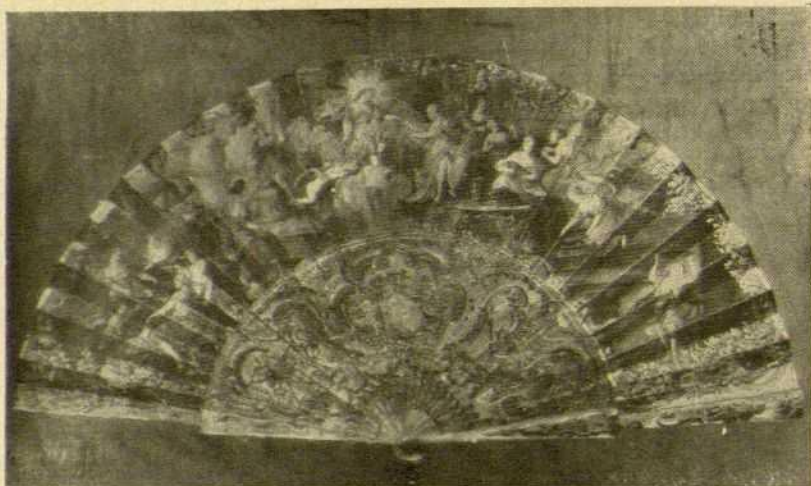
*Ombrel·la
d'Angla-
terres*

*De la col·lec-
ció de la com-
tessa de la Vall
de Canet*

*(Fots.
Arxiu Mas)*

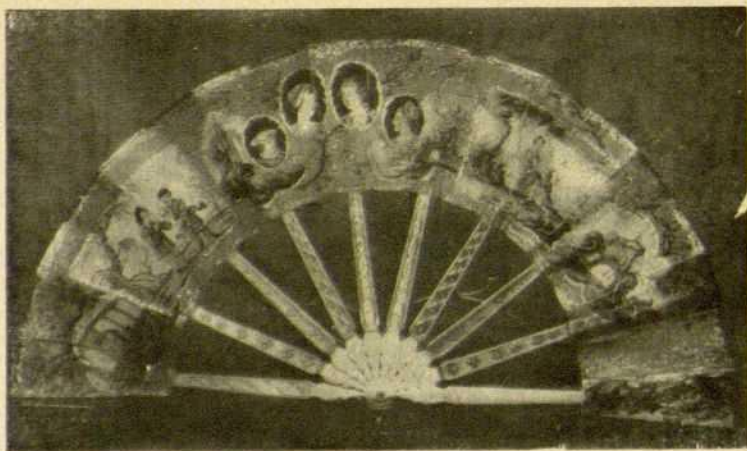

*Vano que pertangué a Madame
de Pompadour*

De la col·lecció Regordosa

(Fot. Arxiu Mas)

Vano francès de traça xinesa

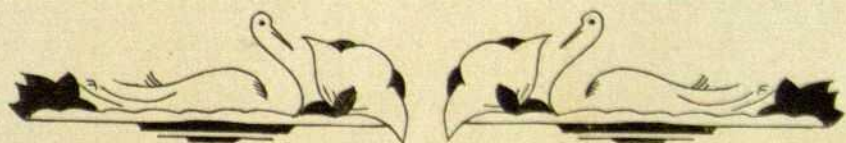
De la col·lecció Regordosa

(Fot. Arxiu Mas)

*Sala dedicada a la col·lecció
de Maria Regordosa*

(Fot. Estudi Sala)

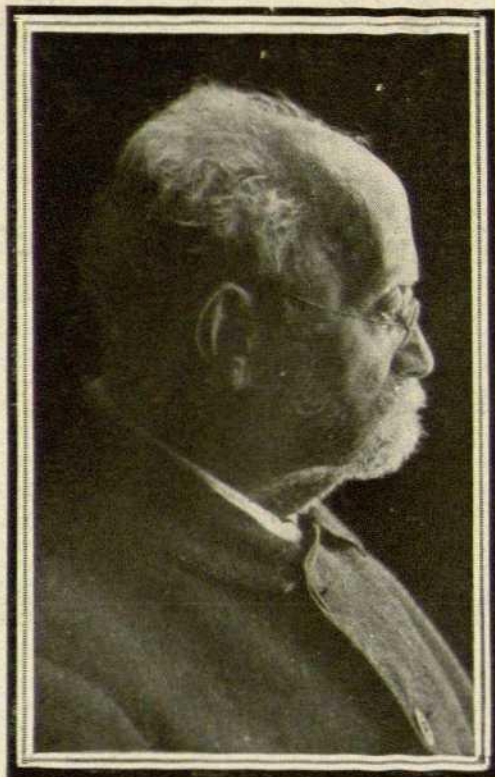

LA MORT DEL

UN geni ens ha deixat! El mestre Pedrell, ja entrat en vellesa, de més de vuitanta anys, ha clos per a sempre els seus ulls mortals, per a obrir-los en l'eterna llum. Fins a l'últim moment resistí com el roure, sempre debatent-se, sempre sonor. Geni català i geni universal. Les

Retrat de l'il·lustre mestre Felip Pedrell, mort a nostra ciutat el dia 19 d'agost, als 82 anys d'edat.

(Fot. J. P. Marès)

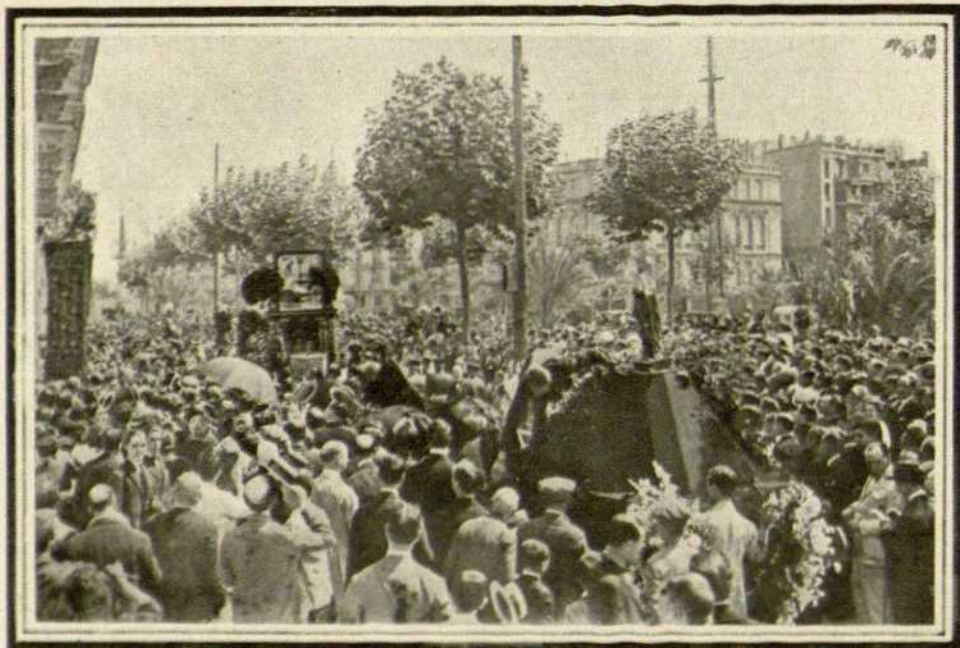
MESTRE PEDRELL

seves orelles, tan avesades i fines en l'harmonia terrenal, deuen ésser plenament satisfetes en el Paradís.

Al just homenatge pòstum que Catalunya ha tributat al gran artista, D'ACÍ I D'ALLÀ hi ajunta la seva cooperació, tot desitjant al Mestre de mestres l'eterna pau. X.

Aspecte de la Gran-via Diagonal en el moment d'ésser col·locades les despulles del gran artista al cotxe mortuori.

(Fot. Sagarra)

**TEIXIT
D'OR, LLANA
I SEDA**

**Classe del
professor En
Tomàs Aymat**

UNA de les flors més vistoses del vast jardí intel·lectual que cuida la nostra gloriosa Mancomunitat,

és aquesta Escola, rusc on treballen mestres i deixebles per a crear la futura generació d'artífices que amb ses obres d'ara reanusin la pretèrita gloriosa tradició dels nostres artistes del vidre, del ferro, del teixit, de la fusta i dels metalls...; la nova generació de

pacients i disciplinats *homes d'ofici* que ens facin gustar novament, als catalans, la me'melada gràcia d'aquelles mil coses i cosetes que comporta la vida i que ara hem de su-

portar en barroeres imitacions o bé animades d'un esperit que no és pas nostre.

Aquestes coses i co-

setes que són el got i l'ampolla, la joia i el picaportes, el teixit o el moble...

eren, anys enllà, una glòria de la nostra gent menestrala, dels nostres artistes anònims, els quals ara van a tenir, finalment, sos hereus en tot aquest eixam de nous artistes que surten de

L'Escola Superior

dels

~ Bells Oficis ~

les aules d'aquesta Escola creadora, com hem dit, de la nova generació que té de continuar l'antiga Escola Catalana dels Bells Oficis. Veu's aquí, ara, alguns dels fruits obtinguts.

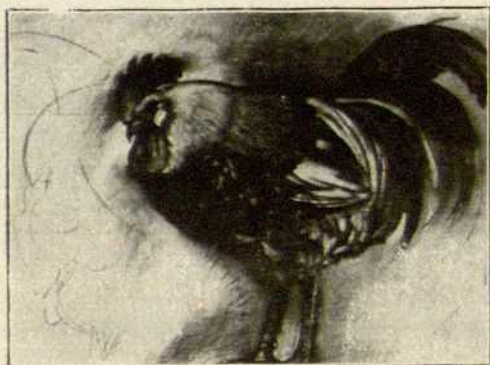

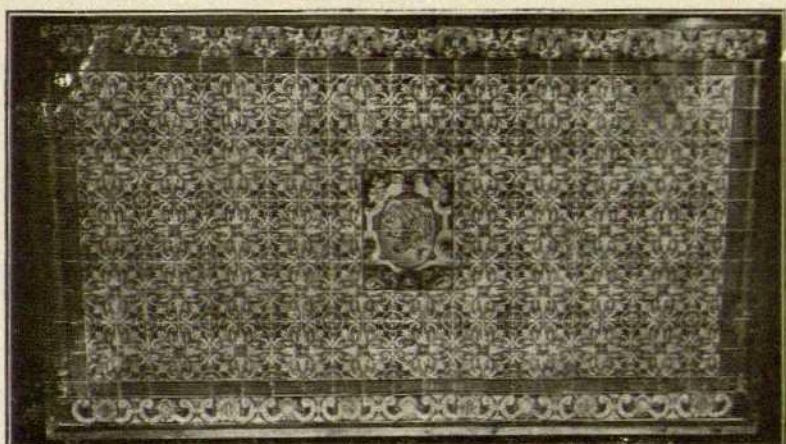
**PLAT DE COURE
REPUJAT I CISELLAT**

**Classe del Prof.
En Pau Gargallo**

DIBUIX
Classe del Prof. F. d'A. Gali

SALA D'ESTUDIANT
dirigida pel Prof.
En Ramon Reventós

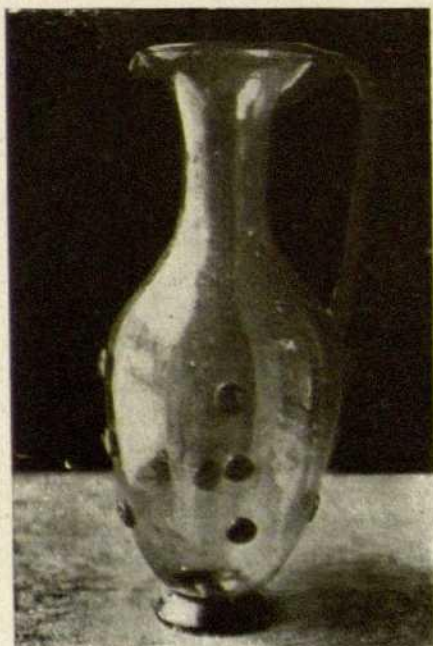
Assaig de reproducció
d'un respallier antic
Classe del Professor
N'Antoni Serra i Fiter

PENJOLL
Classe del Professor
En Jaume Mercadé

ESCULTURA
Classe del Professor
Pau G. rgallo

VIDRE BUFAT
Classe del Professor
N'Eusebi Soler

LES NOSTRES DAMISEL·LES

NA MARIA BASA I CARABÈN

neboda del ex-Regidor nacionalista En Josep Carabén,
 Reina de la Festa dels Jocs Florals celebrats a Gràcia,
 el mes passat

Un domèstic amb polaines de cuir, amb pantalons i jaqueta de vellut, mig guarda, mig paisà, les guià i mentre feien camí els donava l'explicació.

Torre per vendre

AMÀ, mireu; hi ha un anunci ben nou avui: «Torre per vendre.» ¿Si la compréssim?

Elena Romans, dreta dins el cotxe, mostrava a sa mare la inscripció que desfigurava el portal gran obert al cim d'una avinguda de roures, a la fi de la qual hom apercebia un petit castell voltat de jardins.

—La podem veure—digué la senyora Romans. Les dames feren deturar el cotxe i descendiren. En la llur estada a Neuville havien remarcat bo i passejant

aquesta propietat ara a la venda, que mai no era tancada, amb uns arbres tan bells, tan plena de calma i de pau que solament de mirar-la hom se'n sentia refrescat.

Un domèstic amb polaines de cuir, amb pantalons i jaqueta de vellut, mig guarda, mig paisà, les guià i mentre feien camí els donava l'explicació. Hom venia Coudrette per tal com no tenia ni un sou. El seu propietari corria pels boscos tot el sant dia, àdhuc en temps de veda. I ja se sap que ni pescadors ni caçadors devenen rics. Anava a marxar cap a països on de l'un a l'altre cap la caça és lliure;

devés colònies on no hi ha pas processos verbals. Per tan, calia vendre a causa dels creditors. Era un mal: hom estimava el propietari en totes les cases i masies del voltant. Quant a beure i a dir gotlles, no n'hi havia de parell. Era familiar i rodanxó i es prenia una franquesa exagerada amb tothom.

—Aquest arbre és mort—interrompia la senyora Romans.—Aquests jardins estan sense flors. I tot el verger desapareix. Quant al reixat, no cal dir que no n'hi ha.

Però la damisel·la tenia la resposta per tot. Cabalment hom repararia. Reparar, gairebé és construir. Un hom té la impressió de tornar a donar la vida. Res no hi ha que lligui tan als indrets—assegurava ella—com la pena que ells donen. I quant a les persones, potser passa una cosa semblant.

—¡Per això, mamà, quant em deveu estimar!

La seva faç, gairebé infantina encara, anunciava a penes vint anys. Era tota menuda, tota bonica, amb una gràcil flama pura, cànvida, en els ulls, i amb entusiasmes ràpids que li enrogien les galtones. No hi havia dubte que aquesta feble, però ardent existència, havia hagut de costar molta de cura i moltes d'alarmes.

—Veieu, mamà—reprengué ella quan hagueren retornat al cotxe després de la visita,—com nosaltres no som de cap país. El papà canviaba de guarnició continuament. I d'ençà que l'hem perdut no hem fet més que anar d'un indret a altre indret a causa de la meua salut. Aquest recó de terra és dolç; si hi restéssim? Penseu-ho; tindriem pollastrets per nosaltres i ous frescos i roses i prunes clàudies. Hi veuríem tots els dies les mateixes coses i els nostres esguards hi reposarien. I coneixeríem la gent del camp a la qual jo duria remeis i els parlaria del bon Déu. Ho voleu?

La senyora Romans, sempre disposada a cedir al que la seva filla volia, protestava per l'estat en què es trobava la propietat.

—El domini és ben fet malbé.

—Però no el venen pas molt car, pel que em sembla.

—Si, però quantes reparacions calen!

Encara no una mesada després, les dues dames gaudien del joí d'ésser propietàries. I per trobar-s'hi més bé, a casa seva, demanaren al jardiner que tanqués el barri del jardí.

—Podríem desdejunar-nos a fora—havia proposat Elena.—Seria ben gentil, sota dels arbres.

Des de que s'havia instal·lat allí volia assaborir tots els plaers que l'indret li oferia, volia veure a cada instant els seus prats, els seus vergers i en la seva imaginació ja es captenia per endavant de la cura del jardí. La joia de posseir la terra li comunicava una mena d'embriaguesa. Ara, mentre menjaven, començaren a passar uns pàgesos que tranquil·lament, amb sos cistells al braç o bé damunt el cap, travessaven el pati i prenien l'avinguda.

—Bona dona, cal que no passeu per aquí dins.

—Oidà, no aniré pas a voltar!

La senyora Romans, desconcertada, remarcà amb pena els senyals de la febre que començava a agitar la seva filla.

—Si entréssim?—digué.

—No, no, mamà. Nosaltres som a casa nostra. Cridem al jardiner.

El jardiner comparegué, però no serví de res.

—Senyora! En temps de l'altre senyores no era tancat en clau, ni el jardí, ni àdhuc la casa. Un hom entrava i sortia com qui entra i surt d'un moli. Llavors en prengueren l'habitud.

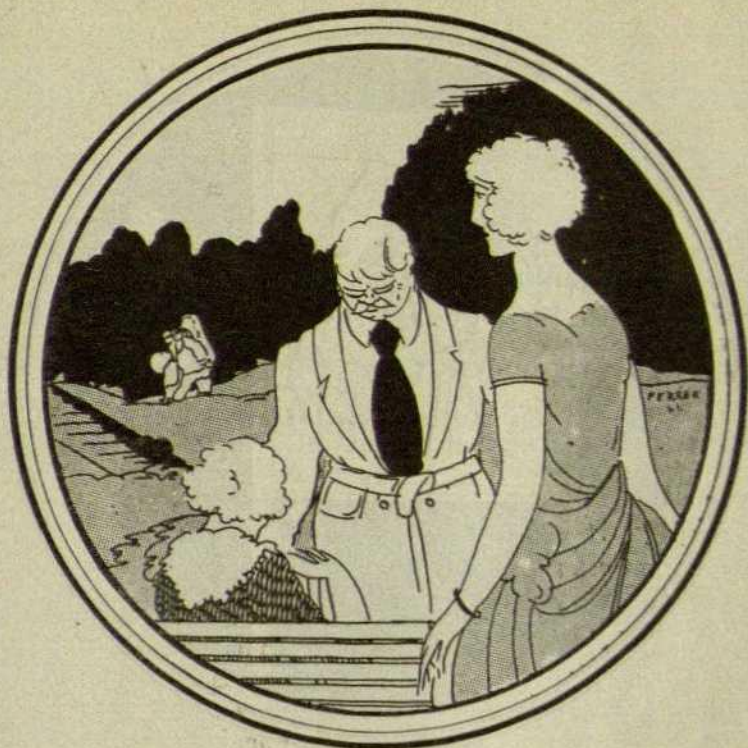
—En fi, som a casa nostra.

El vell filòsof mostrà les pàgeses que anaven a mercat:

—També elles hi són a la casa llur. Passant per aquí no fan pas drecera, però veieu, els acomoda passar-hi.

—Cal prohibir-los-hi. Ah! mireu com baixen. Barreutos-hi el pas.

—Qui, jo, senyoreta? No ho penseu

—També elles hi són a la casa llar. Passant per aquí no fan pas drecera, però veieu, els acomoda passar-hi (Pàg. 690).

pas. Jo no em vull barrejar en aquestes qüestions.

Indignada, Elena Romans corregué a situar-se ardida davant d'un pagerol que menant un ruc devallava pel camí.

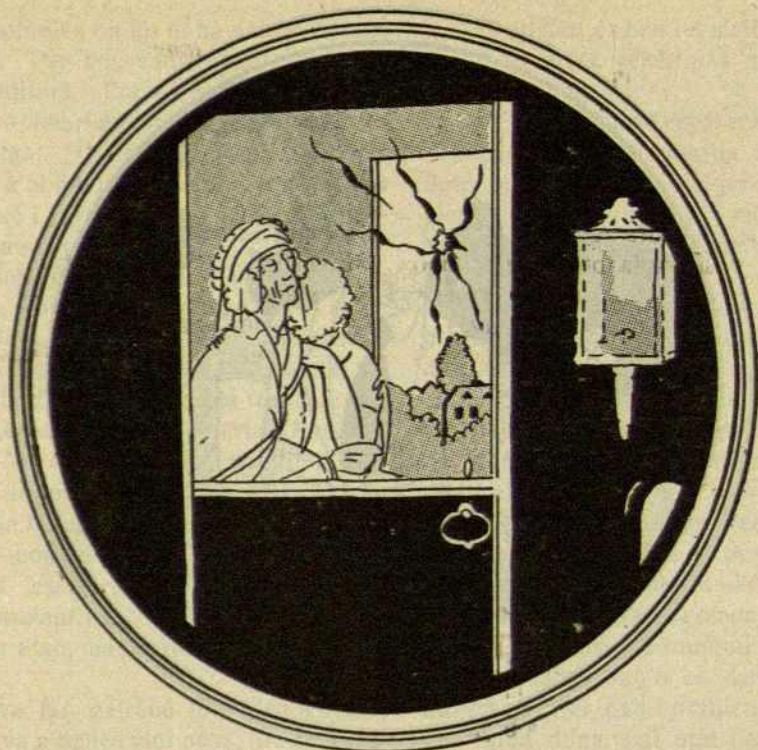
—On aneu? No és pas a casa vostra aci. Està prohibit passar-hi.

El camperol se la mirà i trobant-la massa feble per enfadar-s'hi, es contentà amb dir-li tot rient, mentre reprenia la marxa:

—Ai, la pobretal!

—Hom canvià el portal i restablí el reixat. De nit, però, el portal fou espanyat i l'empalissada tirada a terra. I, triomfalment, cada dia de mercat els pagesos travessaven la propietat com si n'haguessin rebut l'autorització per fer-ho. No avançaven pas camí passant-hi, però exercien un usatge. Es repararen els desperfectes i es col·locà un rètol ben visible, amb una

indicació amenaçant: «Prohibit el pas baix pena de multa.» La mateixa maniobra recomençà i fins els mateixos pals que aguantaven el cartell foren sullats. La guerra estava declarada. Elena trobava gaudi informant-se dels pobres, dels malalts. Hom prenia sos remeis i son diner, però hom continuava passant. Potser amb una mica de diplomàcia persuasiva hauria obtingut quelcom, mentre creia en sa propietat i volia defensar-la. D'aquesta mateixa gent obstinada i testaruda el seu predecessor n'obtingué el que volgué; però ell era jovial i tenia una bonhomia autoritària i al seu servei uns bons biceps. I ara no hi havia allí més que dues dames incapaces d'esporguir-los. Així com un hom revolta un eixam d'abelles sense ni sospitar-lo, semblantment aquestes dues dones havien suscitat un d'aquests odís

—A veure, a veure, ¿per què plores, puix que no he estat fèrtda ni retornarem més act?
(Pàg. 693)

col·lectius que s'exerceixen de mil faisons pèrfides i anònimes.

Vingué l'autumne i la senyora Romans i sa filla partiren devés Cannes. Quan l'estiu les tornà a dur allí, constataren amb dolor que no solament es continuava travessant el pati i l'avinguda, sinó que àdhuc, per més comoditat, hom havia traçat una sendera en el jardí, al bell mig dels parterres, a força de passar-hi. El jardiner protestà de son zel; no ho havia pogut impedir, hom passava; era la idea de tot el poble des de temps. Elena, que revenia amb il·lusions bucòliques, degué allitar-se i sa mare lamentà haver cedit al seu desig d'estabilitat. ¿No valia pas més anar de vila en vila, com a passavolant, en lloc d'aquests contactes desencoratjadors?

—Cal comprar un gos—digué Elena.

Hom comprà un gran ca danès, alt de potes i de maxilars impressionants. Al dia terç el ca moria enverinat. La senyora Romans presentà una querella. Naturalment, la policia res no esbrinà. Un bergant i un camperol són dos germans, diu la dita. Però el guarda rural agafà en el pati a una bona dona que passava. Era pobre i tenia fills; les dames intercediren per ella i fins i tot li donaren vestits i queviures. Però per esperit d'equitat, calgué amollar alhora un individu molt sospitós, ben capaç d'haver destruït l'empalissada i matat el gos. I d'ençà de allavors hom ja no féu cas de les reclamacions de les dues dames.

Havien presentat querelles i no havien estat protegides; doble raó per venjar-se d'elles. Una nit les flors foren colltorçades i els parterres esqueixats. Un altre

çop, el rierol veí, apartat de la seva cursa per mitjà del picot i d'una parada improvitzada, envaí el parc i l'inundà fins al pati.

Les dames, atemoritzades, no gosaven ja ni tancar el barri ni sortir de casa. Elena tenia crisis de plor que revivien en la seva mare les antigues inquietuds. El seu cor ingenu, tendre i exaltat, tenia necessitat de la simpatia per bategar amb regularitat, i l'hostilitat de què es veia encerclada li oprimia la gorja, l'ofegava.

Quan l'autumne fou arribat, amb els dies curts i les nits inacabables, amb ses pluges i boires, i tota la tristesa planava per la ruralia, la seva solitud més palpable encara l'omplenava de terror. A cops un pagès que feia cap a casa seva a hores tardanes, es divertia llençant crits sota ses finestres, o bé estirava la cadeneta de la campana per a despertar-les amb un en-surt. Vençudes, decidiren marxar d'allí i no tornar-hi mai més. L'advocat Rameau, al qual havien consultat i que les havia encoratjat prometent-les-hi una bona defensa, no assolí retenir-les. Hom anà a cercar al graner l'antiga inscripció «Torre per vendre», que substituï sobre els pals el «Prohibit el pas baix pena de multa». I

sota el roineig de la pluja, les dames muntaren en el *landau* que devia conduir-les a l'estació. Així que travessaven el portal del jardí per darrera vegada, un roc trencà el vidre del cotxe i caigué sobre els genolls de la senyora Romans, mentre una riallada de befa saludava llur depart, llur fugida.

Elena s'inclinà violentament cap a la seva mare.

—No esteu pas ferida?

—No, petita meva; no ha passat res.

La damisel·la prengué la pedra, la mirà i esclatà en plor.

—A veure, a veure, ¿per què plores, puix que no he estat ferida ni retornarem més ací?

—Són ben dolents—digué ella a la fi.

La senyora Romans, que havia reeixit, al preu de quants d'esforços! en anar conservant la salut de la seva filla, però que no havia pogut impedir-li la visió de la injustícia, murmurà:

—Ets massa joveneta, Elena, per entendre-ho...

R. NEGRE I BALET

(Trad. HENRY BORDEAUX)

D'ESPORT

L'il·lustre diputat i distingit deportista N'Enric Ràfols, moments abans de començar la seva important conferència que sobre «La depressió deportiva de Catalunya», donà darrement a nostra ciutat.

Equip guanyador del primer premi a les canoes a quatre remos.

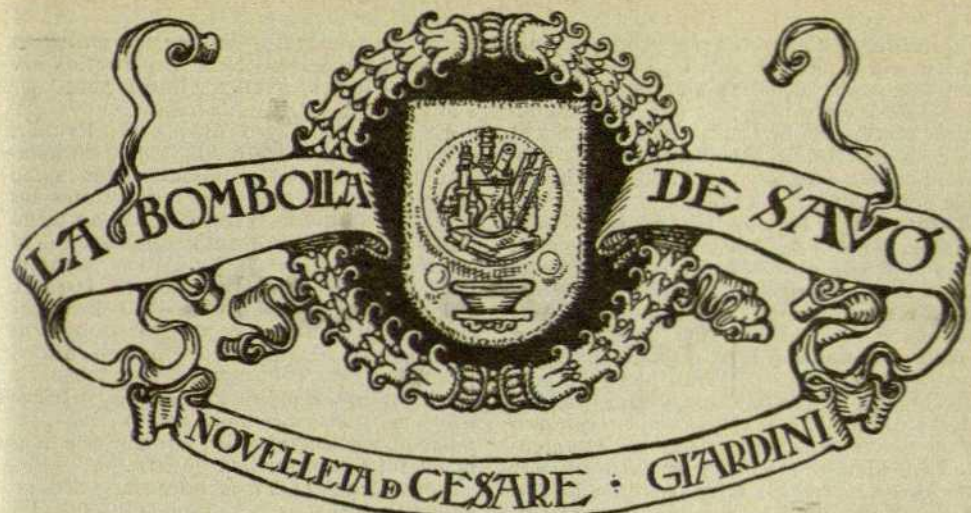
(Fots. Sagarra)

El notable primer tim del «Sabadell F. C.» que jugà un partit contra el primer del Terrassa, venent el primer.

(Fot. Francari)

(Traducció de l'italià)

La meua vida té una finalitat; i aquesta no és altra que la d'escriure la vida i les obres de Cristòfol Tzari. Ja hauria emprès des de temps aquesta tasca, per la mena d'home a què dec referir-me. Però no ho vaig fer, en primer lloc, per la por de no sentir-me amb prou forces, donada la meua insuficiència científica i literària; per altra banda, tenia la convicció de que en la nostra època, que pot qualificar-se de la triomfant mitjanja, els homes no sabrien comprendre l'exemplaritat que hi havia en la vida de Cristòfol Tzari.

Avui, el meu gran mestre ha desaparegut: desaparegut obscurament: Jo sol —a qui ell amava com un fill— resto per a plorar-lo. Tan sols jo m'adono del gran buit que ha deixat en el món. Els altres homes viuen, caminen, canten, indifereents, i no veuen que on hi havia ahir un gegant, avui hi ha la buidor. Tan sols jo veig encara, tal volta, davant meu, un rostre imperiós en el qual un sol ull una alta i poderosa figura, un xic corba, brilla amb una vida intensa; un rostre imperiós que fa pensar en la d'un heroi dels temps antics.

Cristòfol Tzari era un geni. Jo no sé pas donar raó de la força que em mou a ocupar-me primer que de tot altre esdeveniment que a ell es refereix, de la seva mort.

Potser és que jo estic convençut que la

descripció que em faré ocuparà lògicament en la literatura mundial un lloc al costat de les descripcions que Plató, Tàcit i Alexandre Dumas, han fet respectivament de la mort de Sòcrat, de Sèneca i de Porthus... Però cal que aquí resumi, en poques planes, tota l'espantable activitat del meu amic.

No m'ha sigut possible establir, com volia, l'any del naixement de Cristòfol Tzari. Ell esquibava habitualment la pregunta referent a la seva edat amb una desplaença que tenia quelcom de femení. Certament que devia ésser força vell. Amb tot i que no era decrepit, el meu il·lustre amic donava a tothom, de seguida la impressió d'un home que ha vist passar moltes generacions.

Ço que resta assegurat és que Cristòfol Tzari nasqué en els primers dies de l'inquiet mes de març: entre Piscis i Aries, ço és, en l'època de l'any que els grecs anomenaven anthèstèrion i en la qual recorrien les petites Eleusínies a commemorar el retorn primaveral de Persèfona del negre Ade. El famós astròleg francès Guilièlmus Alvernius assegura que els homes nats en tal època seran, entre altres coses: "...de bona doctrina, instables i desitjosos de sapiguer ciència i bones ensenyances per a comunicar-les a d'altres..."

Cristòfol Tzari era fidel a tota ciència astrològica. Deia ell que solament qui ha arribat a conèixer i a comprendre tot ço coneixedor i comprensible, pot creure tot allò que escapa a tota comprensió. La

infantesa d'aquest home prodigiós, no havia sigut pas diferent de la de tots els altres homes. S'havia complagut en els jocs amb els quals tots ens complaguérem, i havia, de bell començament, provat per la disciplina escolar, l'aversion profunda que caracteritza l'acostament de tot noi a la font del saber.

Aquestes reflexions em provenen del mateix Cristòfol Tzari. Alguna vegada, amb tot que es complaia poc en parlar d'ell mateix, cedint als meus precs, discorria per a mi dels temps passats. Així fou com vareix sapiguer que un dia —quan ell tenia quinze anys— trobà en el graner de la casa paterna, plens de pols i d'oblit, els deu volums d'una vasta i docta obra. Era el *Dictionnaire économique*, contenent divers moyens d'augmenter son bien et de conserver sa santé, par Mr. Noël Chomel, prêtre, curé de la Paroisse de Saint Vincent de Lyon, imprimé chez Hery Thomas, éditeur, Commerce MDCCLXI, avecque privilege. Enfonçar en la lectura de tal obra i haver coneixença d'una revelació màgica, fou tot u pel meu gran amic. Ell, mercès al reverend Noël Chomel, va assaborir, per la primera vegada, el fruit dolcíssim i enverinat de la ciència.

* * *

Cristòfol Tzari era un geni. Adopto la paraula «geni», amb tot i que en aquest cas sia absolutament desproporcionada. Dir de Cristòfol Tzari que era un geni, és com dir del literat un Alighieri, car la potència intel·lectual d'aquest home escapa a qualsevolga definició. Hom pensa, sense voler, en aquell vers dantesco:

«O luce eterna, che sola in te sidi...»

En el moment en què la familiarització amb l'obra del *Curé de la Paroisse de Saint Vincent de Lyon*, el transporta de cop i volta en el regne inviolat fins aleshores del saber, cada dia assenyalà per a ell una descoberta. A totes les ciències ell va acostar-se amb aquella ànima anhelosa de la qual parla Santa Caterina de Siena.

Mercès a les seves meravelloses qualitats d'intuïció i a la seva memòria verament excepcional, tot esforç mental li esdevingué fàcil. No n'hi havia prou en què ell tragués el cap pel llindar de la ciència més hermètica, per a que aqueixa se li aparegués estera, com per revelació, per atrevidíssimes percepcions, en perspectives definitives. N'hi havia prou en què penetrés els elements rudimentaris d'una disciplina per a arribar, amb la sola intuïció, a revelar-ne les més recòndites ramificacions. I de tota cosa romania viva en ell la íntima essència. Així, ben

aviat, es trobà allunyat de les múltiples i inorgàniques nocions del *Dictionnaire économique* i avançà llargament per l'ampla via del coneixement.

El seu esperit va enriquir-se. Primer, d'una faisó desordenada. Ell es complagué en fer esforços colossals, com aquell de recórrer en quelques mesos totes les filosofies humanes, des del «Bhagharad Gita», text vedista d'autor ignorat, fins al resultat definitiu de l'idealisme eghelia fixat per En Benedetto Croce. I quan, pel matí prengué un text d'àlgebra, per primera vegada es va trobar amb estat de resoldre al vespre del mateix dia el problema més complicat, i pogué riure's ben bé d'aquell pobre Pascal que, a tretze anys va intuï solament trenta cinc proposicions d'Euclides i d'aquells que d'aquest fet es meravellen encara.

Però Cristòfol Tzari no rigué. Ell no es rigué mai dels llurs consemblants. La ironia li fou sempre desconeguda, o millor dit, ell va odiar el sinistre enderrocament d'un odi adequat a la seva estatura intel·lectual. Aquest odi ell me'l trame-té a mi, el seu deixeble ben amat, i jo el tinc de regraciar per l'herència.

Una altra raó per la qual el meu gran amic no es reia del proïsme era la modestia.

La modèstia de Cristòfol Tzari era parella del seu geni, era bon xic morbosa; una malaltia inguarible que es revelava a cada instant; una por de deixar-se veure massa; d'ésser massa observat; d'haver l'aire de dir a la gent: «sóc jo». Quan eixia de casa, Cristòfol Tzari caminava ran de la paret, plegava la seva alta persona, abaixava vers el sòl el seu únic ull llambregador, s'esmunyia ràpid carrer enllà com si temés ocupar massa lloc en la via lliure que tots els imbècils poden transitar trepitjant al proïsme i donant-li una empena per a passar primer.

Per aquesta raó Cristòfol Tzari passava la major part del temps a casa. Crec que en la seva juvenesa havia viatjat bastant. De cada país en parlava com si hi hagués viscut; però no m'és possible imaginar-lo vagant pel món, lluny de la seva llibreria i del seu laboratori. En aquestes dues grans habitacions, encatificada l'una de llibres fins a les bigues del sostre altíssim, plena d'aparells estranys i diferents l'altra, fins a semblar l'antra de Nostradamus, astròleg que fou de Caterina de Medicis, s'havia anat formant i havia esdevingut potent l'erudició espantosa de Cristòfol Tzari.

Ell tota ciència exhauria en el més curt temps possible, assedegat de saber sempre més. Donar una idea de l'enorme i variada activitat del meu amic, no és pas possible. Un altre home, solament amb temps es podia arribar a semblar a

ell, però no gaire, per a no veure'l desmesuradament empetitit per la comparança: Lleonart de Vinci, pel qual Cristòfol Tzari tenia una singular veneració. Algú trobarà estrany que una ment ciclòpea, no igual a aquella del meu amic, admirés un mediocre diletant il·literate com era en poques paraules «el mecànic de Ludovico el Moro». Però la història és atapeïda d'exemples d'homes grans que admiraren per tradició éssers inferiors a ells: ¿el Dant, que fou incommensurable poeta, no admirava, potser exegeradament, aquell aminorat que fou Virgili, cantaire d'Enea i de les nimfes?

Si algú, basant-se en els precedents indicis, pretengués argüir que el geni del meu amic era purament intuitiu i assimilador, cauria en un erro barroer. No en va jo flu abans un paral·lel entre Cristòfol Tzari i Lleonart de Vinci. Les facultats d'aquest darrer es retrobaven totes prodigiosament augmentades en el meu amic.

El geni de Cristòfol Tzari era principalment creador. Ho puc afirmar; Ben poca cosa de l'obra colossal d'aquell esperit magnífic existeix encara! Ben pocs testimonis podré subministrar als escèptics sobre ço que asseguro. Fidel al seu principi de no voler ésser ni deleteri ni útil a la societat que menyspreava, Cristòfol Tzari, va manar la destrucció de totes les seves obres abans de morir. Roman en mi el record i el plany de tants tresors destruïts i no res més.

L'activitat creadora del meu amic feia molt de temps que havia ultrapassat l'art, aquesta divina banalitat, com ell l'anomenava. La ciència era la vera deessa de Cristòfol Tzari.

Tinc encara present un gros feix de papers tancat en una cartera de pell. Eren 9999 trossos de paper plens de dibuixos i d'anotacions, que constituïen el ver «Codi atlàntic» de Cristòfol Tzari. Cada pàgina contenia una descoberta del meu amic: la mecànica no guardava cap misteri per a ell. Tota energia li era sotmesa i ell la tractava com Pròsper en la Tempesta de que parla Ariel i els altres esperits de l'aire. L'omnipotència de les forces disperses en el Cosmos era pariona de la seva omnipotència.

Algunes descobertes i alguns invents de Cristòfol Tzari vigeren de seguida a donar llum a d'altres sense que de la boca del ver inventor jo sentís una paraula de queixa. I apareixerà clar que ell no pogué engelosir-se de l'èxit d'altri, si es pensa que el seu «Codi» contenia intuïcions que, per la llur audàcia, podien considerar-se formidables avantguardes llançades per un geni en l'incognoscible.

He parlat de l'aspiració de Cristòfol Tzari de no ésser ni deleteri ni útil a la societat. Sobre aquest punt crec oportú referir un col·loqui que tingui amb ell. Mon amic solia fer gairebé cada dia un passeig, i alguna vegada permetia que l'acompanyés. ¿Què puc dir-ne del nostre col·loqui? Aquest ha deixat en mi el dol que deixen les coses perfectes quan desapareixen. La petita ciutat de província en la qual el meu amic i jo habitàvem, era talment closa en una estreta abraçada de verdor. Els camps circumdants empenyien a les portes com si volguessin amb la seva frescor invadir els carrers àrids. Del poblat es passava tot seguit, sense transacció, als amplex prats i als senderons campestres vorejats de trèmules acàcies bordes.

Mentre ens trobàvem entre les cases de l'arrabal, el meu amic romania silenciós i caminava ràpid amb el cap cot, com tenia costum, cercant no ésser vist. Jo el sentia darrera meu respectant el seu silenci. Més tot just havíem traspassat el terme municipal, ell esdevenia un altre home.

Cristòfol Tzari amava la natura lliure i la coneixia. De tot animaló trobat a lo llarg del camí, de tota flor badada entre l'herba, ell en sabia el nom i la costum. Res no li era desconegut i tot li donava lloc a estendre's en dissertacions magnífiques que jo em guardava prou d'interrompre.

Fa temps, un jorn de març, barreja de claredat i d'ombra, jo, trencant insolítament i audaç el primer el silenci, vaig preguntar a Cristòfol Tzari.

—¿Per què, mon car mestre, no imprimiu el vostre tractat d'estètica?

Es tractava d'un gros volum manuscrit ple de definicions concretes sobre l'art.

—Per a no destruir d'un cop les nou dècimes parts de l'art mundial.

Vos tinc de remarcar que aquesta frase fou dita sense gens d'ombra de venagloria. He dit que la modèstia era una peculiar virtut del meu amic. Les paraules del qual varen crear en mi aquella mena de procés interior que s'anomena comunament raonaments. Fruit d'aquest procés interior fou una nova pregunta que jo vaig dirigir al meu company, després d'un curt silenci. Abans de transcriure la meua pregunta, declaro que aquesta fou feta per mi a Cristòfol Tzari sense comunicar-n'hi les raons sil·logístiques que l'havien generat: la fe absoluta en la penetració del meu interlocutor em donava la certesa matemàtica que ell hauria vist clar en el meu pensament, com jo mateix sense necessitat de premises ni d'a-

cotacions. Jo, doncs, demani a Cristòfol Tzari:

—¿Per què no féu do a la humanitat de totes les descobertes que serveixen gelosament en les pàgines del vostre «Codi»?

Bon punt vaig haver fet la pregunta, el meu gran amic em va esguardar. Ell havia caput que les meves paraules eren la conseqüència lògica del següent raonament: Vós, amic meu, no doneu a la publicació el vostre tractat d'estètica per a no endorrockar la milenària il·lusió artística del vostre poble. Vós, doncs, Cristòfol Tzari, ameu els vostre consellaments. ¿Per què, aleshores, no coopereu amb ells al llur progrés i consegüent benestar comunicant-los-hi les vostres descobertes?

Cristòfol Tzari, com he dit, em va esguardar: com que jo estava a la part del seu ull esquerre, que ell havia perdut en la seva joventut fent un experiment de química, per a esguardar-me hagué de tornar-se enterament vers mi, per a posar-se de cara. Estàvem en ple camp. Rera d'ell hi havia un tancat, més enllà del tancat el cel ple de remolins de vent. En aquell fons inquiet la testa del meu amic es redreçà per un moment amb aquella rustiquesa o solitud de línies pròpies de les pintures de Goya; després, als meus ulls enlluernats per un improvis raig de sol, aquella testa de ciclop es féu llunyana, va atènyer el cim de la cúpula de l'aire, on la llum l'aureolà, va arribar a l'altura dels núvols i aqueixos el varen embolcallar, talment com, segons la Teogonia, cubrien amb un vel antigament el rostre de Zeus irat; després que el meu amic va haver retornat a la vora meu, la seva veu va pronunciar les paraules següents:

—Vós dieu, mon jove amic, que jo podria fer donació als humans dels meus secrets. I en el fons del vostre cor generós (la juvenesa mai no va acompanyada de la generositat) vós creieu que no solament jo podria sinó que *deuria* fer ço que m'aconsellu. Vós anomenau egoisme potser la raó que m'indueix a obrar de manera contrària al vostre enteniment. Ell volgué explicar-se a bastament.

Aquí Cristòfol Tzari féu una curta pausa i estossejà; després d'això, descansant la seva mà sobre la meua espatlla, continuà dient:

—Pot ser que jo no vulgui donar res a una humanitat, que, no en faig misteri, menyspreo, a la qual no dec res i de la qual res no n'espero. Però aquesta raó no bastaria a explicar el per què jo m'obsessino a privar als homes del benestar, com vós dieu, que els vindria dels meus invents i de les meves descobertes. Doncs bé, sapiguen-ho, mon jove i generós amic: no obro així per odi o menyspreu;

sinó per amor. M'explicaré: el meu «Codi atlàntic»—com vós heveu l'audàcia d'anomenar-lo, audàcia de la qual demano perdó per vós a l'ombra de Lleonart—faria fer a la humanitat, si el donés a llum, un pas endavant de ben bé dos segles. Veieu vós les conseqüències d'un semblant daltabaix en el més profund esdevenir. No? Jo, sí: els homes de les nacions a les quals perteneixo, en possessió dels meus secrets, eixirien en tal superbia que es creurien de bona fe elegits per Déu per a governar a civilitzar el món. Fa temps, que el món no es deixa civilitzar més que per les armes: d'aquí que una sèrie inevitable de guerres de les quals la humanitat en sortiria afeblida, però no millor i tenint la il·lusió d'haver escrit amb la seva sang més preuada damunt les portes del demà: *incipit vita nova*. Ni això seria prou: ço que jo he intuït i descobert en la meua edat envellida, serà descobert i esbrinat pels demés en el decurs dels segles que vindran; però tota descoberta costarà fatigues immenses i per això més estimada pels homes: la seva tindrà la valua de la cosa asprament obtinguda: tot secret arrancat a la natura o a la casualitat serà pels homes una victòria, atinent a que l'esperit no aprecia sinó allò que lleva rastre de sang, de suor i de llàgrimes. Els meus secrets, que vós creieu miraculosos, llançats així d'un plegat, d'improvis al món, no serien afavorits per la sort. Els homes no creuen ni en tresors, fàcilment obtinguts.

El meu company callà un moment, després terminà:

—Es millor que el meu codi mori amb mi.

Heus aquí com era Cristòfol Tzari, el meu mestre i amic.

* * *

Arribà el dia en el qual Cristòfol Tzari ho sapigué tot. Fou aquell un jorn terrible: ell havia avançat en la vida assedegada de saber; s'havia tirat darrera l'esquena les ciències exhaurides en un instant, els misteris revelats com virtut divina, les teories inútils, les doctrines i les disciplines, les eternes inquietuds humanes esdevingudes per ell certituds; havia esbrinat i descobert els lligams misteriosos que unint totes les ciències, fan una ciència única: *La Ciència*; havia confrontat les raons primàries i últimes de l'ésser; s'havia trobat com davant d'un tresor i d'això se n'havia atipat al capdevall, goludament, com si talment no hagus de tenir mai fi. I el tresor s'havia acabat de cop i volta.

Cristòfol Tzari ho sabia tot. Havia l'última certitud del sentiment tràgic de la

inutilitat. Amb aquest sentiment, el seu esperit trontollà.

Per volguer-ho tenir tot dintre de sí mateix es trobava voltat en aquella hora del no-res. Qualsevol llibre que obrís no li podia portar més que una paraula evident; qualsevol fenomen, per més obscur que fos, era clar per ell que sabia totes les lleis de l'univers, que havia sorprès el secret de la mecànica estel·lar. Ell havia sigut l'Edip de tota mena d'esfinxs. La natura era ara senzilla per ell com una flor de quatre pètals; ell coneixia i havia en sí mateix

«substància i accidents i llur costum» i la seva infidelitat era la d'un déu al qual li és impossible haver més enllà de l'omnipotència.

Però, Campanella diu

«retorna al cercle on té les arrels»

o, millor i d'una faiso més moderna, diuen el francesos:

«on revient toujours
à ses premiers amours».

motiu pel qual, en lloc de matar-se, Cristòfol Tzari es posa de bell nou a fer bombolles de sabó.

«Fer bombolles de sabó», havia estat el joc predilecte de la seva infantesa. Durant les llargues hores entretingudes en aquesta ocupació, havien madurat potser en ell les naturals disposicions per les elucubracions i per les especulacions.

Un dia, a l'entrar a casa de Cristòfol Tzari, el vaig trobar dret, immòbil, amb el cos lleugerament abocat endavant i el cap baix. A la boca hi tenia un canó de canya a l'extrem de la qual es produïen tantes bombolletes que volaven amunt de pressa, rebentant-se en l'aire. Vora d'ell damunt d'una cadira, hi havia una escudella plena d'aigua densament ensabonada, en la qual ell mullava sovint el canó de canya.

Confesso avergonyit que vaig pensar que el meu amic no s'hagués tornat foll. Vaig témer que el seu esperit s'hagués submergit en l'estany de la desesperança, que un sobtat ennuvolament hagués enfosquit per sempre més aquella ment oceànica, així és que, fins i tot quan el meu amic, alçant el rostre més asserenat que jo mai hagi conegut, em donà la benvinguda, no vaig saber lliurar-me de la meua estupor.

—Decididament,—digué amb la seva veu de costum, el meu amic—per a heure bombolles de sabó de grans dimensions, el canó cilíndric de canya amb forat es-

tret no val res. Cal un canó en forma de conus, però amb forat molt llarg. ¿Sabrieu preparar-me'l?

Sense respondre, entontit per ço que veia, vaig agafar un tros de paper del damunt d'una taula i em vaig posar a caragolar-lo amb els dits, mentre Cristòfol Tzari tornava a posar-se a la boca el canó de canya cilíndric. Una bandada de bombolles iridescents s'escapà dels seus llavis; la corrent d'aire produïda per la porta, que jo havia deixat oberta, retornà, vers la finestra, les disperses en l'aire fred. Vaig haver-me de convèncer de que no somniava: Cristòfol Tzari feia bombolles de sabó.

«Fer bombolles de sabó» és, si bé ho mireu, una ocupació que es pot en certa manera comparar-se a la del que té la de la filosofia o de l'art. ¿Potser tots els nostre actes, o, gairebé tots, tenen més consistència que les bombolles de sabó? ¿I nosaltres mateixos, amb tots els nostres esforços, valem més potser?

Demés la bombolla de sabó és bonica: tanca la seva existència efimera en una forma perfecta, emmiralla tot ço que la circumda; s'inflama de totes les llums i es desfà adornant-se de colors. Talment diria's una pupilla que hi veu per totes bandes. De tot s'imposa. És un petit univers que viu d'una alenada, que té una petita òrbita, però que la seva fugacitat pot haver en sí mateixa totes les imatges de la vida i la seva existència, quan ella es disol, no ha sigut potser menys complexa que la d'un món que es fon en l'infinit.

Me demano era per què totes aquestes consideracions mai no es presentaven a la meua ment durant els darrers temps de la vida del meu amic, i una sola explicació plausible apareix a la meua ment: *Cristòfol Tzari portava barba, una barba magnífica, imponent, llarga com la de Lleonart, però menys acadèmica, menys simètrica en fi, més terriblement genial i dinàmica.*

Doncs bé: en el meu univers interior aquella barba i les bombolles de sabó eren inconciliables. Ah! l'home està sempre lligat a les fugitives apariències exteriors.

Va ésser en aquella època que jo vaig allunyar-me de Cristòfol Tzari. La raó principal d'aquesta voluntària deserció fou la destrucció metòdica que el meu gran amic, un dia i altre dia, feia dels seus llibres, dels seus manuscrits i del seu material científic. La biblioteca i el laboratori s'anaren quedant buids. L'espectacle d'aquells tresors destruïts no el podia suportar. Me vaig allunyar per

tant de la casa de Cristòfol Tzari. Per això dec ara parlar dels últims fets de la seva vida basant-me sobre ço que ell mateix va contar-me en les meves poques visites.

Heu-vos aquí els darrers esdeveniments.

El meu gran amic, en el decurs dels seus estudis sobre la manera millor de fer bombolles de sabó, havia observat, amb el seu particular do d'observació, que les bombolles de sabó en caure damunt una roba de llana no es rebentaven de seguida, car sobrevivia un bon xic. Per això havia fet construir un teler i hi havia adaptat una vella funda de llana, no massa tesa, per tal que al centre fes una lleugera conca. Aquest teler l'havia posat en el ex-laboratori ara desert de tot instrument científic.

Ja fa temps, un jorn de primavera, estava dedicat a la seva ocupació predilecta. A la matinada havia fet la crema dels seus darrers preuadíssims manuscrits i d'alguns rars exemplars de les obres astrològiques d'Alchwinus, preceptor de Carlemany i autor d'un «De divinis officiis liber», i de Girolamo Cardani, autor notable fins a Don Ferrante. Per això estava content de sí mateix i de l'estació que s'anunciava saument tèbia, com així convé als vells.

Corbat damunt la funda de llana ell es delectava placidament feia bon estona. Aquell dia, en l'aire sense vent les bombolles de sabó li venien bé, totes blaves en aquell trocet de cel que es veia per la finestra. Això li va fer nàixer el desig de fer una obra cabdal.

Va escollir d'entre els canonets de paper que tenia sempre a punt, el que li semblà més adequat a l'objecte i l'immergi en l'escudella plena d'aigua ensabonada. Després, abans que del canó en caigués una sola gota, va començar a introduir-hi un buf regular, lent, sense batregades.

Al cap de vall del canó la bombolla de sabó va inflar-se: de primer fou petita, un xic opaca i voltada de filaments blanquinosos; després, a poc a poc, més grossa i més límpida, s'enriquí de colors, esdevingué enorme, fou un cosa efímera i bellíssima. Mes, arribada que fou al cap d'amunt de la bellesa, es desprengué del canó que li havia infós la seva vida momentània, i caigué lentament, damunt de la funda de llana. Es deformà un xic al caure; vacilla una mica; trigà una estona a reprendre la primitiva forma; després, a la fi, es fixà, impecablement esfèrica i estètica.

L'artífex va contemplar-la un segon,

dos, i ja en el cor creixia la temença d'una pròxima fi: *Cosa bella e mortal passa, non d'arte.*»

S'escolaren cinc segons... sis... set... La bombolla de sabó era allí sempre íntegra. Cristòfol Tzari restà sorprès pel fenomen insòlit. Passaren vuit, nou, deu segons. Una estranya inquietud s'ensenyorí de Cristòfol Tzari. ...Onze... vint... Una eternitat...!

En arribant en aquest punt Cristòfol Tzari corregué a la finestra per a veure si els homes caminaven per casualitat cap per avall i els peus tombats al cel. Una sola persona passava en aquell intant pel carrer distant i caminava com és de consuetud. Cristòfol Tzari es tombà de sobte: la bombolla de sabó era allí, immòbil i magnífica. El misteri revolà per la cambra.

Malgrat això un fet nou devia esdevenir-se en el ja creat abans. No era lògic que una bombolla de sabó anés en contra de totes les lleis físiques. Un fenomen de tal naturalesa era una solució de continuïtat en l'harmonia universal on *tot té una fi preestablerta i una coherència infrangible*. ¿Què era, aleshores, la ciència de la qual Cristòfol Tzari s'era nodrit durant tants anys si romania muda, impotent, davant d'una bombolla de sabó que no rebenta? ¿De què li servia a Cristòfol Tzari el *saber-ho tot*, sinó podia explicar-se un fenomen nou?

I, d'un sol cop, sobtadament, hagué paúra, follament: paúra que el *fet natural* hagués sigut solament retrassat i que la seva obra pogués enderrocar-se d'un moment a l'altre.

Ell havia comprès que des d'ara la seva vida depenia d'aquella cosa infinitament trencadissa.

I visqué en una contínua terror. Tancà la finestra del seu ex-laboratori i tira les cortines feixugues a fi i efecte que no deixessin entrar ni un alè d'aire. Va prohibir a les poques persones que a casa seva, que caminessin en les veïnes habitacions del mateix laboratori, la porta del qual restava sempre closa hermèticament. Els rars vehicles que passaven pel davant de sa vella casa, se n'apartaren un xic, traquetejant damunt l'aspre pedregós carrer distant. Cristòfol Tzari, féu posar sorra davant la seva porta, com és costum fer-ho en les cases on hi ha un malalt de gravetat. Va odiar àdhuc les campanes que tocant creen vibracions atmosfèriques, amoïnoses sempre en el seu cas específic perillós. En fi: tota la seva vida es concentrà en aquella bombolla de sabó.

A mi no me la volgué deixar veure mai;

però no cal creure que això m'induí a dubtar de què la bombolla de sabó existia. Sabia que el meu amic es privava fins a sí mateix de fer masses freqüents visites al laboratori. I això era perquè temia que el més petit canvi d'aire pogués ésser-li fatal. D'aquesta voluntària privació se'n compensava parlant-me dels efectes transcendents que podia tenir la seva bombolla de sabó sobre ell i sobre el món. Ell havia en aquest sentit improvisat una vera i pròpia teoria que posseïa totes les qualitats d'un sistema cosmogònic i que encara una vegada em donava lloc a admirar el seu geni fervidíssim.

Alguna vegada s'abstreïa per un instant de la relació que creia realment entre la seva vida i la de la bombolla de sabó. Cristòfol Tzari admetia que aquesta darrera podria sobreviure'l.

—Aquesta és—deia—de les meves obres la única que deixaré amb qualque complaença a la posteritat, no creient pas haver deixat menys de ço que deixa un gran artista o un senzill constructor de filosofia.

Però la convicció ara profundament arrelada en el seu esperit era que la dissolució de la seva bombolla de sabó hagués coincidit amb la seva mort. No vaig arribar mai a capir si Cristòfol Tzari temia la seva fi, però jo crec que sí.

Un jorn vaig anar a casa seva, per a invitar-lo a sortir. Feia molt de temps que no l'havia vist; el seu nou aspecte va aterrar-me. Ell era esdevingut inversemblantment magre, portava la barba descuidada; la cabellera esgarriada i esbullada; el seu únic ull brillava amb la vida llangorosa de la febre.

Es va mostrar més disposat de lo que jo m'esperava. Començà de seguida a vestir-se. Mentrestant vaig preguntar-li per la seva salut, que em semblava afeblida.

—Es boníssima — em respongué; després canvià de conversa; fou voluble i alegre. Al mateix temps s'havia posat damunt de les espatlles un lleuger pardsesú, i, amb el capell a la mà, es disposava a seguir-me.

A fora, el dia era esplèndid i jo ja començava a assaborir la joia d'un passeig parell al que feia temps la meua ànima enyorava.

Erem ja vora el portal que donava a

l'escala; ningú hauria pogut pensar mai que el passeig no havia de realitzar-se. Però les vies del destí són misterioses.

Nosaltres, Cristòfol Tzari i jo, érem, doncs, vora el portal. Jo ja em feia a un costat perquè el meu gran amic passés endavant, però en aquell precís moment, aquest, que estava per a trametre als seus muscles l'impuls necessari per a avançar la cama dreta, es detingué amb el gest de qui té una momentània idea: Estigué indecis un moment. Però es va girar.

—Dispenseu—digué.

Se n'entrà a casa: travessà l'avant-cambra i s'endinsà en la biblioteca. Jo el vaig seguir en aquell cambró en el qual els prestatges buids em produïen sempre una pena fonda: però quan vaig entrar-hi Cristòfol Tzari ja no hi era.

Al fons de la biblioteca, la porta del laboratori era mig ajustada. D'aquella obertura misteriosa en vingué sobtadament la idea que quelcom de tràgic es preparava. Ja l'harmonia acostumada del meu univers interior s'havia trasbalsat per una qüestió tendint a decidir si el meu jo físic degués, o no, traspasar aquella porta per a entrar de ple en el misteri, quan d'aqueixa porta en vingué un crit com el que segurament proferí Agamenon ferit de mort per Clitemnestra a l'hora en què ell menys s'ho esperava.

Tot això,—parada en l'escala, retorn, excitació, crit—fou cosa de no pas més de cinc segons.

I després del crit, de la porta que jo ja estava disposat a forçar, en sortí Cristòfol Tzari, el meu gran amic i inoblidable mestre, transfigurat de cara per un dolor sobrehumà.

Comprenguí, com endevinant-ho, que la llei física havia reprès la supremàcia i que la bombolla de sabó era retornada en possessió del NO-RES, senyor de les sorts humanes. Però la tragèdia escometia, muda.

Cristòfol Tzari trontollà una estona, va repenjar-se al prestatge que tenia més a la vora, a una cadira que se li esmunyí calent... Després, sense un sol crit, caigué aplomat damunt del sòl.

Jo, entremig del remolí tràgic, esma-perdut, aterroritzat, vaig ajupir-me sobre d'ell; però, ai de mi! ja corrent de la vida era fugida del meu gran amic!

Traducció de JOAN MALAGARRIGA

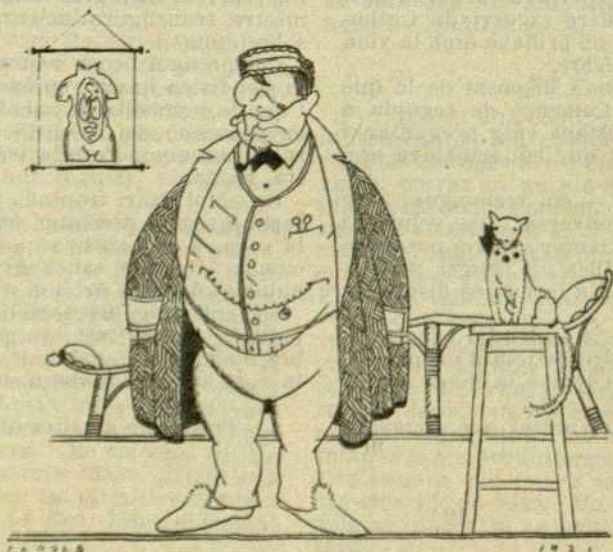
LA SIGNIORA CHIARA

MESTRE Giacomo Tedeschi, de Nàpols, és un pràctic renomnat allí. Sa casa, fortament odorant, situada prop de la In-cronata, és freqüentada per tota mena de persones i principalment per les famoses peixateres de Santa Llúcia. Despatxa drogues per tota mena de malalties; d'arrencar-vos un queixal corcat no se'n dóna de menys, excel·leix en cosir—a l'endemà de les festes—el ventre dels ferits en baralla, i sap usar el dialecte de la costa barrejat amb el llatí d'escola, per distreu-

re els seus clients estesos en la més vasta, en la més coixa, en la més cruixidora i greixosa *chaise longue* que pugui hom veure mai en cap ciutat marítima de l'univers. És un home de talla minsa, de faç plena, amb uns ullets verds i unes llargues narius devallant des del damunt d'una boca sinuosa. I ses espatlles rodones, el ventre punxagut i les cames primes, recorden l'antic *atalan*.

Giacomo es maridà un xic tard amb la jove Chiara Mammi, filla d'un vell condemnat a treballs forçats, molt estimat a

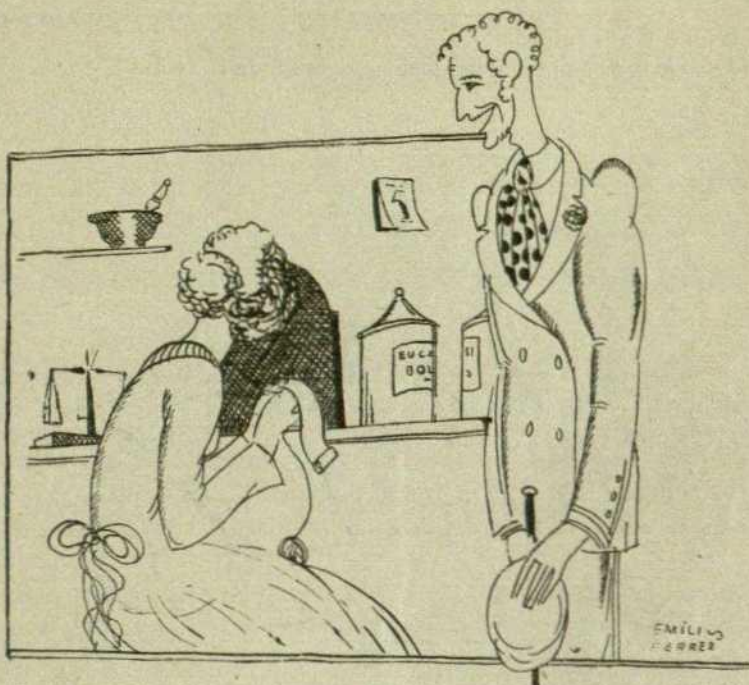
És un home de talla minsa, de faç plena, amb uns ullets verds...

Nàpols, el qual, havent fet de forner en el *Borgo di Santo*, al morir marxà acompanyat del plor de tota la ciutat. Madurada al sol que daura els raïms de Torre i les taronges de Sorrente, la beutat de la signiora Chiara esclatava dins una florivola esplendor.

Mestre Giacomo Tedeschi creu honradament que la seva dona és tan virtuosa

ner patriota, era a bastament bona napolitana per oblidar els seus deures amb un milanès. A desgrat d'això, Ascanio feia ses visites a la casa, preferentment durant l'absència del doctor, i la senyora el rebia de grat, sense testimonis.

Un jorn que el professor tornà a casa abans de que se l'esperés, sorprengué Ascanio als peus de Chiara. Mentre la

Ascanio feta ses visites a la casa, preferentment durant l'absència del doctor...

com bella. Sap, altrament, com és fort el sentiment de l'honor femenina en les famílies dels bandits. Però és metge i no ignora pas les turbacions i els desfalliments als quals la naturalesa de les dones està subjecta.

Senti una mena d'inquietud quan Ascanio Ranieri, de Milà, establí una perruqueria per dames a la Plaça dels Màrtirs i prengué l'hàbit de freqüentar la casa. Ascanio era jove, bell i somrient. Certament que la filla de l'heroi Mammi, el for-

dama s'allunyava amb aquesta passa tranquil·la que revela una deessa, Ascanio es posà dret.

Giacomo Tedeschi s'apropà a ell amb apariències de la més cordial sol·licitud.

—Mon amic, veig que esteu sofrint. Heu fet bé de venir a trobar-me. Jo sóc metge i vinc obligat a l'aconhortament i alivi de les misèries humanes. Vós esteu sofrint, no m'ho negueu. Vós esteu sofrint molt. Teniu les galtes roges com un foc... Un mal de cap, un gran mal de

cap, no hi ha dubte. ¡Què bé haveu fet de venir-me a trobar! M'esperaveu amb una gran impaciència, n'estic segur. Un terrible mal de cap.

I, bo i parlant d'aquesta guisa, el vellard, fort com un antic sabinus, introduí Ascanio dins son gabinet de consulta i el forçà a asseure's dins d'aquella il·lustre *chaise longue*, damunt la qual havien passat quaranta anys de malalties napolitanes.

Llavors, tenint-lo allí enfonsat:

—Veig el que és; vós teniu mal de quei-

xal. Això és. Us fa molt mal una dent.

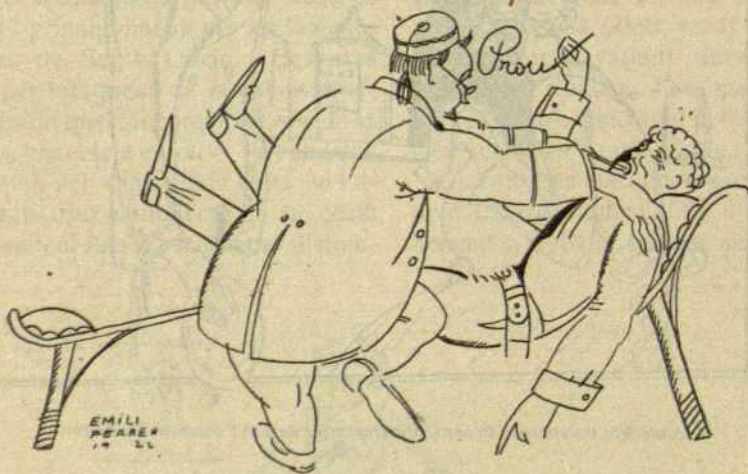
Tregué de son estoig una enorme clau de dentista, li obrí amb força, de bat a bat, la boca, i amb una estirada li arrencà el queixal.

Ascanio se n'anà escupint tota la sang del maxilar i el doctor Giacomo Tedeschi cridava amb rabiosa joia:

—Un queixal, que fa bonic! ¡Un bell queixal, un queixal ben bellll...

ANATOLE FRANCE

Trad. de R. N. B.

... li obrí amb força, de bat a bat, la boca, i amb una estirada li arrencà el queixal.

LA BARRETINA

. A

PROVENÇA

DIRIA'S una festa catalana la celebrada a Vence (en la Provença) en veure l'abillament tradicional d'aqueixos homes del poble i la barretina que calcen en llurs testes. Sols mancaria veure'ls fent un castell o agafats de les mans anellant una sardana, per a creure'ns a Tarragona o a l'Empordà.

I veieu; és una festa d'amor a la cultura la que celebren en aquest poble de Vence amb aquests homes abillats, diríem, a la catalana. L'alcalde de la bella població, una de les més amables de l'amable Provença, home d'una

intensa cultura i d'un gran amor envers la gent que promouen la cultura popular per mitjà dels diaris, va tenir la generosa iniciativa de bastir al peu dels verdejants turons que enronden la graciosa vila, una casa de retir per a els periodistes que haguessin envellit en llur treball i que per haver-ho donat tot (el suc del seu cervell i els seus diners) en ares de la cultura popular, haguessin de tenir una trista vellesa.

Una fresca i formosa donzella, ferma i garrida com a bona provençala, ve a ésser la padrina de la nova institució, i en ésser-ho, volgué que les festes que es celebressin fossin esporgades de tot exotisme i tinguessin un bell caràcter "tout a fait" provençal. L'entusiasme del poble fou proclamar-la Reina de Vence per l'amor que demostrà a les belles tradicions de l'encontrada, i, asseguda en un setial tot ple de flors, va rebre l'homenatge dels seus veïns i dels seus admiradors, fent-li la guàrdia d'honor els membres de l'Acadèmia provençal, els tamborinaires de Cannes i de Toulon i els escopetaires, presidits per la bandera provençal, qual drap data del segle XVII.

L'alcalde va saludar davant de tot el poble a la poètica Reina i en nom de la vila li féu l'homenatge que per ella sentien. Els tamborinaires van tocar la "Marsellesa" i el "Magali" i, en acabat, la Reina va passejar pels carrers de la vila, tots enramats de flors, mentre la música feia oir els sons de la fardola dels Tarasconesos.

Els periodistes provençals poden prometre's una bona vellesa entre aquesta gent tan entusiasta de les seves tradicions i en un poble tan encantador com el rialler i florit de Vence.

L · E · S

TRES

NITS

DEL SENYOR RODAMILANS

I

EL transatlàntic s'allunyava ràpidament. Els passatgers que havien permanescut a la coberta, s'havien anat retirant a llurs cambrons. No més entremig de la tripulació, que adalerada encara anava d'ací d'allà acabant les maniobres del desancorament, el senyor Rodamilans restava com encisat veient esfumar-se la llunyana silueta del Montjuich, que lentament desapareixia darrera aquell horitzó que tanca el cel i l'aigua.

Dels departaments de tercera eixia una veu molt prima que entonava les estrofes de *L'Emigrant*:

Dolça Catalunya,
Pàtria del meu cor,
quan de tu s'allu-

[nya
d'enyorança es

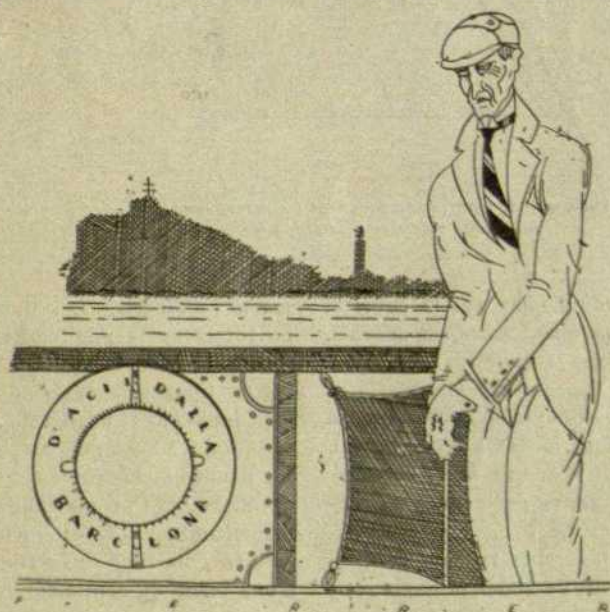
[mor,

i en escoltar-

les el senyor Rodamilans, va sentir un esgarrafament involuntari que el féu estremir de cap a peus, com si una rauxada d'aire fred l'hagués sobtat en sa plàcida contemplació.

I la resta del dia li va transcórrer un xic monòtona i pesada, car ell, marxant d'antiguitats per essència, no sabia pensar en res més que no fossin sos negocis. Així és que allunyat de les arque i arquimeses, dels re-

taules i joells, dels voris i camafeus, tot el demés era com una mena de cosa feta a propòsit per als demés, però que a ell res atanyia. Era solter, perquè als quaranta anys encara no havia tingut temps de pensar en el matrimoni. No tenia amistats, perquè acostumava a maliciar de tothom. No l'legia, ni freqüentava les diversions, perquè creia

Dels departaments de tercera eixia una veu molt prima que entonava les estrofes de «L'Emigrant», i en escoltar-les el senyor Rodamilans, va sentir un esgarrafament involuntari...

que era malgastar el temps que hi esmerçava.

Sols el preocupava la recerca de bones proporcions trobades abans que altri, per lo que hi tenia un bon ull: i amb son posat de desmenjat, procurava aprofitar-se sempre, com si fes el favor d'alleugerir d'aquella nosa, al qui li cedia un objecte, qual valor ell després centuplicava.

Ara un bon negoci el duia a Amèrica. Aprofitant l'avinencesa d'una necessitat de família, comprà una valuosa col·lecció de monedes d'or, amb l'intent de col·locar-la bastant bé a mans d'algun milionari americà. Això l'havia determinat a emprendre el viatge, i encara que li semblava una mica inversemblant, ja era mar endins.

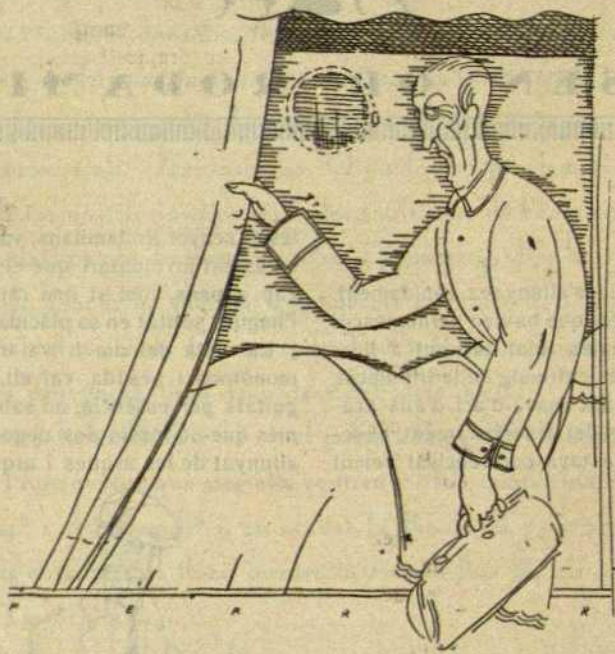
Després de un acurat endegament de la maleta on hi portava la copdiciada col·lecció, eixí del cambró a donar un tomb per la coberta.

Tot eren presentacions i converses amicals, com si ja de temps la gent fos coneguda. Això li desplaqué i decidí fer els possibles per a no caure en la temptació de barrejar-se en aquells cercles parladors i restar-ne tan lluny com pogués. A ell que no li vinguessin amb històries: anava per negocis i el demés res li importava.

Aquella nit, no li va anar talment com ell pensava. Tot seguit de sopar, ja havia retirat i esperava impacient que les humanes remors s'anessin acallant, per a entregar-se al son, el seu amic predilecte. Mes en tan s'esvalen les converses i el riure i bromejar

de la gent jove, s'anaven despertant sorolls innombrables, que en la quietud talment s'agègantaven. Ja el topar de l'onada a la ferrissa proa: ja el dring d'una cadena, o la trepidació de les potents màquines: ja l'escomesa furiosa de les hèlixs contra l'aigua, semblaven esparces d'un himne plutonià, gairebé amb ritme i tot. Prompte es convencé que aquella canço de bressol no era la més apropiat per a convidar al repòs. Durant dugues ho-

res estigué amb els ulls fortament tancats i gairebé immòbil; mes com que no li dava cap resultat, decidí esperar que la son vingues quan més plaent li fos. I tot girant-se i regirant-se infinitat de vegades, son pensament, eixint del cambró, va tornar cap enrera. Ja es veia pujant les escales de la Porta de la Pau, i après, Rambles amunt. Com e'ren encara plenes d'ani-

Tot seguit de sopar, ja havia retirat i esperava impacient que les humanes remors s'anessin acallant, per a entregar-se al son...

mació i d'alegria. Les llums brillaven més: en tot hi havia més vida i atractiu del que fins llavors havia reparat. Semblava que els carrers tinguessin més amplada, i els arbres i les cases com si haguessin crescut. Va cercar indrets encara més plaents: la placeta del Pi, la dolça i quieta; els carrers d'en Petritxol, del Bisbe i la Corribia; aquella plaça del Rei, incomparable. ¿Què tenien tots ells que ara sorgien com visió fulgurant per omplir-lo d'una mena de sentiment indefinible? ¿Per què al cap de poques hores d'absent de Barcelona, en recordar recons de la ciutat que mai l'havien commogut, els trobava tan bells i amb tanta força s'anaven afermant dintre sa pensa?

¿Seria cert potser el que cantava aquella veu tan prima, quan partien del port? Fins llavors no havia sospitat que un tros de terra tingués tan de poder per a despertar l'enyorança àdhuc en l'ànim més impassible.

Tota la nit la va passar evocant, complagut, la ciutat que abandonava. Mes a la matinalda, vençut ja per la son, es va entregar al repòs, dormint fins al migdia.

II

La nit següent es colgà al llit amb cert posat de triomf. Ja hi era habituat ara a tot aquell soroll i rebombori. Abans de cinc minuts, segurament, ja dormiria.

I els cinc minuts passaren, i una mena de desvetllament com el de la vigília s'apoderà tan d'ell, que per son pensament, com si fos projectada una pel·lícula, tornaren a passar-hi aquell seguit de coses sorprenents.

Però aqueixa vegada semblava que amb particular relleu hi sobresortia una figura.

Veïam com era això.

Acabaven de dinar. Ell s'havia aixecat de seguida, i apoiat en la barana d'estribor, mirava el vol incert d'unes gavines que semblava que seguissin la nau.

De prompte vegé que amb pas menut i cimbrejant-se, venia dret a ell una senyora rossa, molt rossa, i amb un cos molsudet no exempt de gràcia, i uns ulls un xic inquietadors. Dificil fóra el poder judicar l'edat segura d'aquella dama navegant: tan no podia passar dels trenta anys, com tenir-ne quaranta. En ser allà a la vora, amb veu melosa li va dir:

— Dispensi: no ha fet pas vot de solitud?

Quan s'hagué asseverat, mirant enrera, que era a ell a qui anaven dirigides aquelles paraules, i vençut el primer impuls de deixar plantada sens resposta a aquella inoportuna i escometedora beutat, es decidí a contestar-li, tal com al sexe requeria.

Ara, en la fosca de la nit, quina alegria saltadora li venia, recordant que en lloc de fugir fins havia contestat bon xic galanament a la pregunta.

Veïam, veïam com havia estat això. Ja li feia de resposta:

— A la vora de vostè, em sembla que ha de ser difícil fer vots de solitud.

— Si és que el molesto, — digué ella com fent per retirar-se.

— Oh! no, senyora; pot estar aquí, amb molt gust per part meua.

— Ja em perdonarà que m'hagi pres la llibertat d'observar-lo i escometre'l. Ahir dubtava; però avui he tingut el convenciment de que vostè defugia el tracte dels companys de viatge; i com que això sens haver-ho motivat un greuge no és comprensible, he determinat venir-li a presentar nostres excuses i veure com podem desenutjar-lo.

— Senyora, jo li asseguro que no tinc res que dir de ningú del vaixell.

— Doncs, així...

— Permeti'm que m'expliqui. Sóc marxant d'antiguitats, i viatjo per uns negocis. Això vol dir que no és per un esport, sinó per deure, que em veu aquí. Afegeixi demés un natural esquerp i solitari, i tindrà l'explicació del què a vostè l'ha inquietat, que no és degut a res més que a impuls del meu caràcter. Ara permeti'm que li digui: si jo tan sols hagués somniat que podia ésser objecte d'atenció tan distingida, ben altrament hauria sigut.

— Mercès, i això ja em tranquil·litza. Com jo sóc vídua i no tinc cap afer que reclami la meua assiduitat, no li estranyi que hagi tingut l'atreuiment d'importunar-lo.

— Oh! això mai!

— ¡Però hi disfruto tant, en prodigar sol·licituds, quan crec que poden ser plaents o necessàries!

Oh! generosa vídua rossa, pensava el senyor Rodamilans donant deu voltes per minut a dintre el llit. Tu has lograt revelar-me un aspecte nou i insospitat de la dona, el qual jo mai hauria cregut que pogués arribar a uns límits de tan alt interès. Com t'agraeixó aquest desvetllament que dec a tu i el que em sembla que és capaç d'inspirar-me grans empreses.

A mitja nit el senyor Rodamilans ja s'havia dormit i en sos llavis semblava que s'hi dibuixés un somriure tot plaent i beatífic.

III

Al jorn següent, tan bon punt es despertà, ja va tenir una forta contrarietat. Ell hauria volgut que en consonància amb ses idees i pensaments, el cel hagués sigut més blau que

mai i el mar més transparent i lluminós. Mes justament l'espai era envaït ràpidament per grossos cúmuls i el mar escumejant enterbolia sa verdor amb una foscor sinistra.

Durant el dia una calma absoluta s'observava en tots els elements. La nau semblava solcar en la buidor: els més entesos presagiaven després d'aquesta calma activitats potser desagradables.

I, en efecte, sent a posta de sol un vent impetuós es desfermà amb tanta fúria i del mar s'aixecaren muntanyes d'aigua tan espaventables, que tot seguit la nau va començar una dansa, muntant i descendant com si fos la més lleugera de les bolles. La sirena d'avis i el xiulet donant ordres, augmentaven la basarda que el vent i l'esclat de les ones

produïen. Tot seguit fou indicat el tancament dels passatgers als respectius cambrons, i la tripulació, sota la pluja que començava ja a botre furiat, es movia amb gran activitat atenent amb precisió les ordres per a executar les maniobres.

El senyor Rodamilans estava esmaperdut. Si fou sorprès al dematí amb aquell inesperat canvi en el cel i l'aigua, com no ho estaria ara en veure aquell estat llastimós de la mar, en el que ni per casualitat havia pensat mai i molt menys en pendre el determini d'embarcar-se.

— Ara ja no hi ha res a fer, mormolava quietament, perduda un bon xic la serenitat. El seu primer impuls fou el d'agafar la preuada maleta objecte del viatge, per a no separar-se d'ella passés el que passés. Mes prompte la va deixar, posseït d'un temor innatural, com

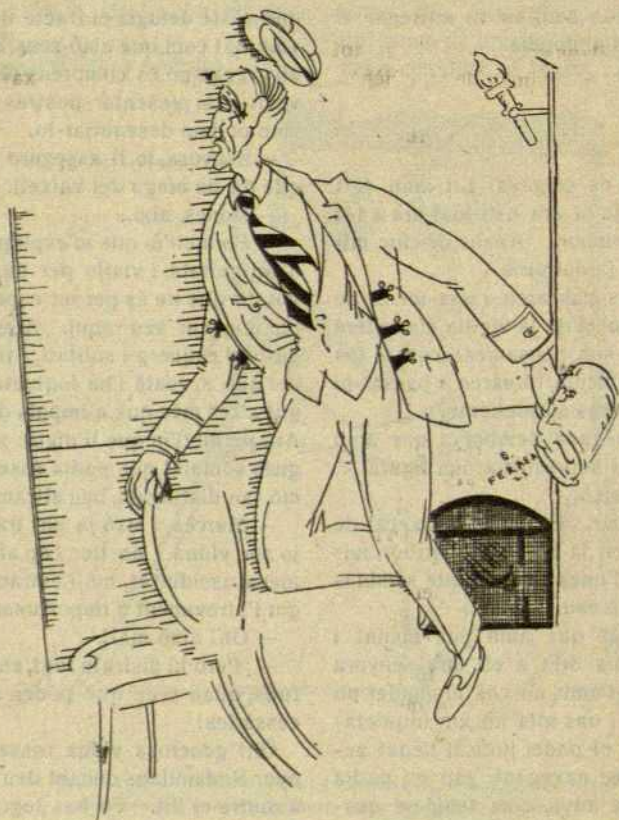
si temés que aquell pes pogués ajudar a arrossegar-lo dins l'abisme.

Tot d'unplegat una terrible commoció féu trepidar la nau com si fos mig partida per un llamp o una topada. Un chor de veus eixí de tots indrets proferint crits d'esglai; però emmudien tot seguit aterrades, per a repetir-se encara amb més violència. Eren les hèlixs, que en quedar en descobert fora l'aigua per un fort capbuçó de la nau, acceleraven el seu giravoltar vertiginós.

A partir de llavors, l'anti-

quari, perdudes ja del tot calma i sang freda, es va deixar portar per la corrent impetuosa del pànic més agut, que l'arrossegava fatalment a la desesperança.

La mort: l'esglaiadora mort plantada al seu davant, creuats els braços, semblava que esperés amb impaciència el moment oportú per a engrapar-lo. Provà endebades d'evocar pensaments que el distrauessin. La dolça visió d'aquella dona rossa fou esvaïda tot seguit. Records de la infantesa i joventut, no tingueren cap mica d'eficàcia. Va intentar de cantar aquella estrofa de *L'Emigrant*, apres-

— Ara ja no hi ha res a fer, mormolava quietament, perduda un bon xic la serenitat. El seu primer impuls fou el d'agafar la preuada maleta objecte del viatge, per a no separar-se d'ella passés el que passés.

eixint del port, per si evocava la terra que en mala hora deixà; mes la veu, tot mancant-li, li va estroncar el cant entre sanglots i llàgrimes.

I mentrestant la tempestat furiosa, en lloc d'apaivagar, era més ferma, escombrant ja les ones la coberta, en mig de l'udolar del vent terrible contra el cordam i les entenes.

El pobre Rodamilans comprengué que tot el que no sigués fer un examen de consciència i un acte de penediment per a preparar-se a ben morir, era perdre el temps sens remissió. I amb una nova esgarifança sos ulls varen esguardar aquella fatídica maleta que, mig tombada en terra feixugament, semblava renovar-li els planys d'aquella dona dissortada quan, en despendre se'n, es queixava amargament de que li fos tan poc avaluada aquella col·lecció en la que tan hi esperançava. I ell llavors la va enganyar. És clar que en tals negocis els guanys hi són il·limitats: mes qui sap si ara tal volta aquella excessiva desaprensió li era tan severament retreta.

De sobte, els ossos descarnats d'una mà tètrica començaren a trucar en el cristall de la lluernia. Si hagués estat més serè, prou s'hauria adonat de que havent pujat encara les onades llurs crestes blanquinoses per l'escuma, venien a estrellar la llur bravesa damunt dels cambrons. Mes la basarda l'encegava del tot: genolls en terra va desfer la maleta amb mà poc ferma, i va cercar un moment. L'or, com llufa: semblava brases d'un caliu, enceses, però tenien la fredor mateixa de la mort. Prengué la moneda més petita i, amb un heroïc esforç, la va llançar a l'aigua. Qui sap si aquell punir son egoisme, ja que el mar exigent n'hi demanava, li podria fer propícia una clemència, si no en aquest món, a l'altra vida.

Mes la blanca missatgera de fatídic trucar, encara de tant en tant li tornava a recordar, ferèstega i implacable, com era fràgil la nau i encara més la vida dels que hi duia.

Prengué dugues monedes i les lliurà a l'abisme: i après, encara, amb sobirà menyspreu de tot quant posseïa, enfonsant els seus dits en l'àuria col·lecció, n'arrebossà un grapat i el va tirar enfora tan lluny com va poguer sens cap mica de recança. Llavors com si aquell or l'hagués alliberat d'un pes feixuc que l'atruïa, son dolor es desfogà en una deu copiosa de llàgrimes, fins que, las i abatut, va perdre la noció de tota cosa.

Quan va tornar en si, extenuat pels sofriments encara, fou tot meravellat de que l'hora suprema que esperava, no hagués ja arribat. Mes en tant recobraven energia sos sentits, li va semblar que ni el tràngol de la mar era tan fort, ni el vent tan udolant, ni tan desesperat el maniobrar de la tripulació. Forçosament devien haver transcorregut algunes hores, car una llum molt feble precursora del jorn, aclarint l'horitzó, deixava veure que l'estat de la mar ja no era de bon tros tan imponent.

De prompte va sonar una rialla tan sonora, que va semblar que transformés tota la nau a mercè d'ella. El senyor Rodamilans la conegué perfectament i es va precipitar fora el cambró, cap el saló de lectura, que és d'on venien més remors d'animació.

La seva aparició, com la d'altres passatgers que hi acudien, produí un seguit d'exclamacions, pintoresca barreja de condols i enhorabones, sospirs de deslliurança i rialles de desfogament.

La vídua rossa en veure'l, s'hi va apropar. Estava encara una mica pàl·lida i un cercle fosc feia ressaltar extraordinàriament la vivesa de sos ulls. La paraula era suau i harmoniosa.

— Amic: quina nit de tempesta tan terrible!

— Com deu haver sofert vostè, senyora! — li digué ell remembrant les angoixes mortals que encara de quan en quan li feien exhalar algun que altre sospir.

— Les tempestes del mar, és lo que tenen: si fan sofrir quan s'han de soportar, al menys després la joia de contar-les ja compensa les hores de tortura que ens han fet passar; però això sí, sempre deixen record.

— Que si deixen record? Senyora, jo li prego que em faci la mercè d'esperar-me un instant. I en un obrir i tancar d'ulls el senyor Rodamilans tornava del seu cambró, més àgil i content que un jovincel, i posant una unça d'or de les ben conservades a les mans de la seva interlocutora, sens donar-li lloc a que ella li manifestés la seva sorpresa, anava dient com aquell qui resa una oració mig apresada:

— Amiga meva, jo tinc una gran satisfacció de poguer-li oferir com a record d'aquesta nit memorable. Si és del seu gust fer-se'n un penjoll, jo seré l'home més feliç d'aquest món en considerar que un record meu té tan bona

acollida i que al mateix temps està tan a prop de aquest cor que jo voldria per a mi, si vostè, que és la més bona de les dones, es deixés portar una mica de la seva bondat atenent el prec que jo, amb tota formalitat, m'atreveixo a fer-li.

La vídua abaixà el cap tota torbada per aquella tan súbita com impensada declaració, tot fullejant maquinalment un àlbum de la companyia de vapors, que abastà d'un proper vetllador. Després d'una petita pausa, i ja en ple domini del seu aplom i serenitat, s'aventurà a dir-li:

— Temo, amic meu, que els sofriments morals d'aquesta nit, hagin pogut desconcertar un xic les seves idees; car d'altra manera no m'explico com se pot haver operat un canvi tan gran i radical.

— Els sofriments d'aquesta nit han obrat, efectivament, un canvi en mi; no puc negar-ho. Mes no, respecte al que vostè creu. La decisió de sol·licitar-la per esposa fou

feta ahir amb tota calma i tranquil·litat, encara que sigui avui que li reveli. I ja que estem confidencials, permeti'm que li parli tan francament com parlaria a un amic, si el tingués. Pressento que tres nits de vaixell hauran realitzat el miracle de transformar-me per complet. Judiqui si no és així, vostè mateixa.

Fou la primera nit per descobrir com una senzilla cançó enclou veritats ben manifestes. Les coses que habitualment veiem, no els hi donem cap importància i ens semblen sovint ben prescindibles. Mes quan ens manquen, ens adonem llavors que formen part del nostre ésser. Jo mai hauria sospitat que po-

guessin tenir tanta bellesa els indrets de Barcelona, que sempre havia vist. Ara, en aquest mateix àlbum, jo els hi veig amb uns ulls que no sé pas si són els meus. Però n'estic força content de veure'ls-hi així.

La nit segona fou dedicada per complet a vostè. Durant el dia vaig poder-me convèncer com un home sens un ésser volgut que l'acompanyi, és com un naufrag isolat i feble, sens ningú amb qui compartir aquesta munió de sentiments que tan dolç ha d'ésser quan se té a qui comunicar-los. A bord vegí, sobradament, l'exemple: i vostè tan oportunament va interposar-se, que ma resolució, i en

pot estar segura, fou tot seguit tan ràpidament ferma.

I, per fi, aquesta nit, on he vist que enfront de la tempesta té tan poc de valor tot el que més avalorem durant la calma: he après normes, que encara que sia en mos negocis, espero que em seran ben profitoses: i al mateix temps m'he imposat el deure de

reparar una

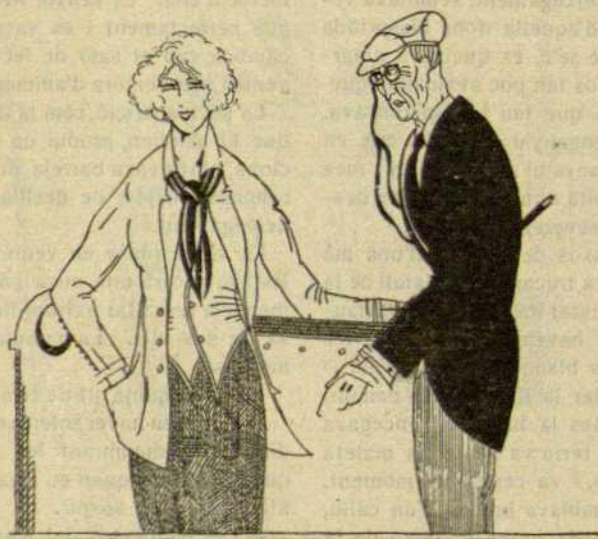
injustícia tan bon punt pugui tornar a Barcelona.

Ara, després de les meves confidències, espero que vostè voldrà correspondre essent per a mi no més que una mica comunicativa.

— Jo li agraeixo molt, tant la franquesa de la que em fa participar, com son obsequi, que em serà un grat record ben estimable.

— I a mos propòsits vehements, ¿no res pot contestar-me?

— De moment, amic meu, deixem que passin un dies de repòs. Pensem-hi amb calma. Mes jo espero que el seu present, posat prop del meu cor, bé deurà sapiguer impressionar-

— Com deu haver sofert vostè, senyora! — li digué ell remembrant les angotxes mortals que encara de quan en quan li felen exhalar algun que altre sospir. (Pàg. 711).

lo d'aquests bons sentiments que ara l'inspiren.

— Pensi que quaranta anys de vida malgastada, justifiquen la meua impaciència.

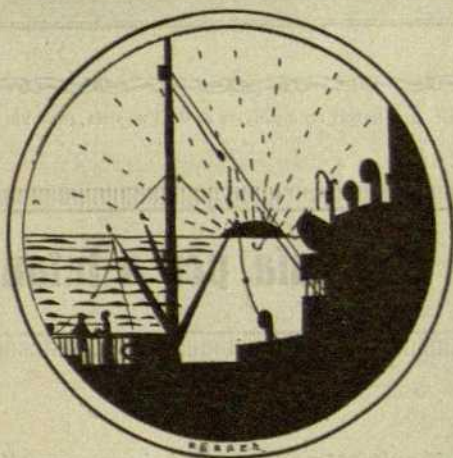
— Ja arribarà la nostra nau a terme!

L'admiració d'unes veus van anunciar que el sol ja eixia. Gran part dels passatgers es dirigien a coberta per a veure l'horitzó nimbant de flames.

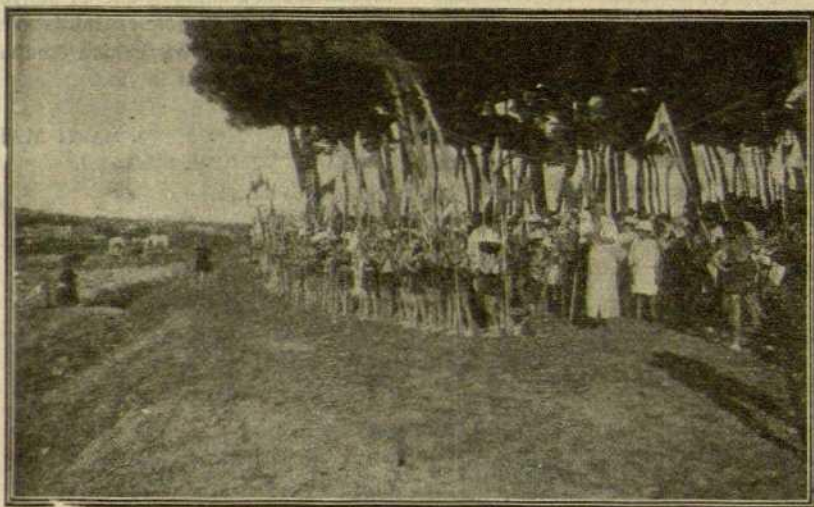
La vídua rossa, amb la faç tota encesa pels reflexes, va adreçar un esguard tan convincent al seu nou amador, que el senyor Rodamilans, al cap de poques hores d'haver-se disposat a ben morir, restava completament encantat i satisfet de la vida.

J. MARTI MARULL

(Dibuixos d'E. Ferrer)

*La vídua rossa, amb la faç tota encesa pels reflexes,
va adreçar un esguard tan convincent al seu nou
amador...*

CALAFELL. — Els nois i noies de Vilamar acompanyats de llurs mestres, esperant les autoritats barcelonines

~ La colònia marítima per a infants Vilamar ~

UNA nova floració cultural a casa nostra és l'establiment de Vilamar, en les daurades platges de Calafell. Vilamar vol dir la república lliure dels infants, nois i noies de Barcelona, que la Comissió de Cultura del nostre Ajuntament ha fundat, per dur-hi la mainada a fer salut i a fer esperit, en el contacte pur

amb les meravelles de la mar i de la terra, obres de Déu. Veu's aquí Vilamar, la república lliure que pot fer-nos de símbol: que la llibertat ha estat sempre segell de la nostra Catalunya: i aneu a saber si la llibertat de Catalunya ens vindrà, definitivament, amb les veles d'una barca, d'una república lliure d'infants.

Aspecte del recinte de Vilamar durant la recepció de les autoritats i personalitats que anaren a visitar la colònia

~ La colònia infantil Vilamar ~

Les autoritats visitant la colònia

(Fots. Sagarra)

Crònica Catalana

(Mes d'agost)

HA estat celebrada la XVII^{na} reunió ordinària de l'Assemblea de la Mancomunitat, o sigui del Parlament de Catalunya. Malgrat la dissolució general que comporta la temporada d'estiu, quan en les muntanyes i per les platges hom guanya o perd el temps preciós, la vida catalana batega amb sos ritmes més excel·sos. Els representants de Catalunya, els diputats de la Generalitat rediviva, procedents de tots els indrets, amb remoreig de parles distintes dintre la unitat de l'idioma, s'han congregat per fer, a semblança d'altres temps, les nostres lleis; si bé en condicions enxiquides, en condicions que ens afronten encara, que encara ens fan recordar que el nostre país és país dominat.

* Parlaven de repatriació, parlaven d'anar traient soldats del Marroc, minvant aquell munt de milers de joves que es consumeixen en les terres africanes... Però, ah! que si els

uns els en treuen, n'hi porten d'altres, i burlant-se de les més sagrades obligacions de justícia, enduts en una aventura que ningú sap quin tomb porta (com no fos de saber que s'atansa sigui per on sigui la fi tràgica), produeixen en tantes de llars la buidor més gran i la més gran pena, l'espectre de la mort, la misèria. ¡Oh, tràgiques mares que sospireu en va pel fill de vostres entranyes!

* Vivim en un país que ja hi està avesat: Si, ja hi estem avesats a que de tant en tant, com si diguéssim «normalment», es produeixin les vagues de serveis públics. Ara ha tocat el torn (per tercera o quarta vegada, en poc temps) als serveis de correus. Diu que el Govern ha triomfat; i el Govern declara, modestament, que ha triomfat l'opinió pública. Però el Govern i l'opinió pública, en el fons saben que no ha triomfat ningú, que no ha triomfat res: que no s'han salvat els prin-

L'Assemblea de la Mancomunitat de Catalunya, en la sessió inaugural.

(Fot. Sagarra)

cipis ni les essències (essències, ja fa temps esbravades): que tot ha estat un joc de carambola.

Fins a una altra.

* ...I ha vingut, també, una altra dimissió del Governador (és la segona; ¿sonarà de veres, a la tercera?). I al voltant d'aquesta dimissió, els eterns «elementos» s'han remogut com si fos en llur propi fons de reptils. Grans pasquins aparegueren per les cantonades, invitant el poble de Barcelona a una gran manifestació: no pas a una manifestació cívica, ni simplement espanyolista, ni tan sols d'ordre... en el fons batejava el sentit d'anar a escometre la nostra gloriosa diputació, a enrunar — si haguessin pogut — el palau de la veneranda Generalitat. Trista cosa que certs elements quan ixen dels caus del vici no sigui per a respirar una aura alliberadora, sinó per a fer explosió pública de misèries humanes... Tot ens fa recordar aquella desgraciada manifestació haguda, també a Barcelona, contra el Marqués de Camps per la campanya que havia realitzat contra les cases de perdició.

* Però, girant els ulls d'aquestes coses tèrboles, podríem gojar-nos en la contemplació d'altres aspectes agradabilíssims. Primerament referint-nos a l'Assemblea de Nostra Parla de València, que ha estat la vera fonamentació i realització de la Mancomunitat València. — ¡Germana València, amb quina satisfacció veiem la teva gràcia ubèrrima, esdevenint més graciosa i més abundant encara, amb la teva valencianització! — Nosaltres voldríem que aqueixa Mancomunitat essencial, Mancomunitat d'esperit, esdevingués, aviat, nucli corpori també, actuant vigorós i ple d'anhels per a la més perfecta vida de la tan volguda València. ¡Oh, quin goig, només que de pensar-hi!

* En altres terres més pròximes hi ha hagut, altrament, fortes manifestacions catalanesques: tals com la de la veïna Badalona, amb l'homenatge popular a les grans figures de la Pàtria que foren Rafel Casanova, Estanislau Figueres i Valentí Almirall. Veieu com no falla el moviment de retorn del nostre poble; com va retrobant els seus camins;

El president de la Mancomunitat, acompanyat dels mestres assistents als cursos de l'Escola d'Istiu en la seva visita al Palau de la Generalitat

(Fot. Sagarra)

com els noms exemplars davallen, en virtut expansiva, dels setials d'honor, a barrejar-se amb la vida quotidiana del poble.

* A Sitges i a Vilanova, les dues vibrants i polides capitals, sengles actes hi han estat celebrats a honor del batlle En Planas i Robert i del munific N'Eduard Toda, un en cadascuna població. El nostre brevíssim comentari no ha d'ésser sinó per a remarcar com el poble sap respondre al sentiment d'aquells que pel poble treballen i que per al bé comú deixen penyores certes d'estimació. I a nosaltres ens plau de recollir aquest batec popular, ajuntant-nos-hi.

* Catalunya enfora... Demés dels senyals d'expandiment constant que veiem cada dia, dues notes sobressurten per a ésser recollides en l'escandall d'aquesta crònica: el III Congrés Internacional d'Educació Moral de Ginebra i el Congrés Internacional de Geologia a Brussel·les. En l'un i en l'altre Catalunya hi ha tingut els seus representants; en l'un i en l'altre ha sonat la veu dels catalans: la ciència catalana, l'anhel del català hi han tingut favorable ressò. Sense infantívoles expressions de vanitat, cal que anem conreant aquestes manifestacions, avui modestes epi-

fanies, de Catalunya enfora; i cal que ens n'assabentem i que ens en fruïm, estimulants nos més i més.

* Com en anys anteriors, l'Escola d'Estiu de la Mancomunitat ha acomplert bona tasca, congregant escollida munió de mestres i d'homes a qui interessin les coses de pedagogia; així en el clos de la Universitat Industrial, ni durant el més rigorós temps d'estiu, no han cessat les remors de l'ensenyament; ni les plàtiques educatives, com ara el Curset d'Humanitats de l'Escola del Treball, on els obrers s'han aplegat en recerca de llur més alta perfecció.

* La VIII Exposició General Escolar, que omple els grandiosos departaments de la Universitat Industrial, és una altra d'aqueixes grans joies d'esperit amb què ens enllamineix la Mancomunitat. És un món petit, en el qual, però, un hom hi passaria molts dies contemplant tanta de cosa ben feta, tantes filigranes com hi ha, procedents de tots els indrets de Catalunya, des de les altes institucions culturals i tècniques de la Mancomunitat, fins a les més modestes escoles poblerines, que ella subvenciona, dirigeix o insinistra.

X.

Después del partido: una ducha y después
de la ducha, unas buenas fricciones con
AGUA DE COLONIA AÑEJA

que refrescan y perfuman
deliciosamente el cuerpo.

FRASCO 2.50

PERFUMERIA GAL - MADRID

CARLES TUTUSAUS

ÓPTIC - FABRICANT

BOQUERIA, 22 : RAURICH, 2 : BARCELONA

ESPECIALITATS

Ulleres per a auto : Montures Conxa : Montures Galíthe : Montures xapades d'or de 18 kilats : Cristalls tòrics : Cristalls Felegich
Binocles per a teatre i camp
Baròmetres : Termòmetres
Estoigs : Lupes : Cadenes
Graduació gratis de la vista

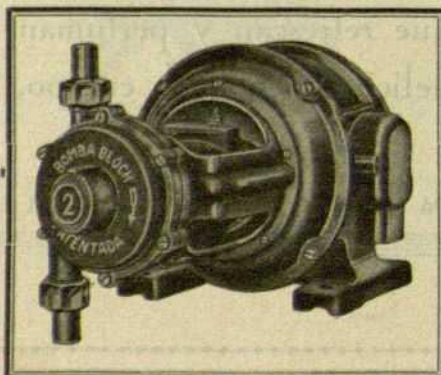
A I G U A

a qualsevulla alçada i en el caudal que es desitgi, pot obtenir-se còmoda, fàcil i econòmicament, adoptant una

BOMBA BLOCH

La única que no necessita engrassament.
La venen tots els bons electricistes de Catalunya.

Jaume Cuixart
: CONSTRUCTOR :

Sagunto, nº núm. 120
:: BADALONA ::